

Nordisk kulturfakta 2023:03

Kultursektorns återhämtning och förändring efter covid-19-pandemin

Nordiska
ministerrådet

Kultursektorns återhämtning och förändring i de nordiska länderna efter covid-19-pandemin

Förord	4
Sammanfattning	5
Summary	8
Inledning	12
Nordens självstyrande områden: kultursektorn i spåren av covid-19-pandemin	20
Översikt av kultursektorn och kulturekonomin i de nordiska länderna	32
Förändringar i kulturpolitiken i de nordiska länderna i spåren av pandemin	50
Kultursektorns återhämtning från pandemin i de nordiska länderna	93
Sammanfattande diskussion	129
Referenser	139
Bilaga	144
Om den här publikationen	151

Den här publikationen finns även som en webbtillgänglig online-version:
<https://pub.norden.org/nordiskkultur fakta2023-03>

Förord

Att följa kultursektorns utveckling i Norden efter covid-19-pandemin är en komplex uppgift. Även om kulturpolitiken Norden brukar karaktäriseras som grundad i en gemensam nordisk modell, är det fem självständiga länder och tre självstyrande områden som ska inkluderas och studeras. Det nordiska samarbetet är viktigt för att skapa en integrerad region men pandemin ledde tidvis till nedstängda gränser och minskat utbyte. Nationella insatser och krishanteringar har varit olika och har också legat olika i tid vilket föreliggande utredning visar.

Denna rapport utgör en kartläggning och analys av tiden fram till tidigt 2023. Fokus är i första hand på år 2022 med vissa tillbakablickar. Därmed utgör utredningen en självständig fortsättning på tidigare utredning om kultursektorns påverkan av pandemin som Kulturanalys Norden publicerade våren 2021. Rapporten är författad av det finska forskningsinstitutet Cupore som på uppdrag av Kulturanalys Norden utrett kultursektorns återhämtning och eventuella förändring. Uppdraget, som grundar sig i ett riktat tilläggsuppdrag från Nordiska ministerrådet, har utgått från tre frågeblock med ett övergripande syfte att kartlägga förändringar i kultursektorn till följd av pandemin. Tack vare Cupores specifika kompetens och kontaktnät har det varit möjligt att använda flera primärkällor gällande Finland men också ett nätverk av forskare och sektorsföreträdare i de nordiska länderna.

Utredningens första frågeblock har haft fokus på att beskriva den nationella kulturpolitikens struktur och kultursektorns finansieringskällor. Här visar författarna att den nordiska modellen med hög grad av offentlig finansiering hittills inte har genomgått några större förändringar med anledning av pandemin, snarare har det offentliga tillskjutit ytterligare medel som en del i krisåtgärderna. Skillnader mellan länderna finns dock och det rör graden av inblandning av näringspolitik och externa finansieringsformer såsom stiftelsemedel och ideella resurser. Det andra frågeblocket har utgått från frågor om mer bestående förändring i stödsystem, mål och styrning. Stödinsatser har avvecklats i alla nordiska länder under 2022 och vad som blir mer långtgående förändringar går inte att säkerställa. Slutligen, det tredje frågeblocket har fokuserat på återhämtning i kultursektorn och kulturutbud. Här visar utredningen att det finns tendenser till kvardröjande effekter i form av skillnader i kulturdeltagande. Det går också att diskutera hur en återhämtning i antal sysselsatta i kultursektorn är mest en kortsiktig reaktion på extra stödinsatser eller om det handlar om en ihållande återhämtning.

Göteborg i augusti 2023, Kulturanalys Norden.

Sammanfattning

Fokus för denna rapport är om, och i så fall i vilken utsträckning, kultursektorn i de nordiska länderna och de självstyrande områdena har börjat återhämta sig från covid-19-pandemins inverkan under år 2022. Syftet är att mot bakgrund av pandemins konsekvenser kartlägga och analysera kortsiktiga och eventuellt även långsiktiga förändringar i kulturens finansiering och i de nordiska ländernas kulturpolitik. I uppdraget har ingått att granska vilka tecken på förändringar som kan skönjas inom kultursektorn och kulturpolitiken i de nordiska länderna.

De tecken på återhämtning som fanns för de nationella ekonomierna och för kulturlivet i början av 2022 har följts av ovisshet och osäkra framtidsscenarier. Den 24 februari 2022 gick ryska styrkor in i Ukraina med syftet att snabbt ta kontroll över landet. Ett år senare fortgår anfallskriget och vi kan blicka tillbaka på en rad ackumulerade kriser som påverkat våra länder och samhällen på många olika sätt. Sanktionerna mot Ryssland har haft omfattande effekter på bland annat inflationen, som i sin tur försämrat hushållens köpkraft. Inflationen och energikrisen påverkade människornas konsumtionsvilja när det gällde kultur under 2022 och på samma gång påverkades kulturskaparnas ekonomiska situation av ökade kostnader. Den samhälleliga oro och förvirring som fortsatt under hela året gav objektet för vår granskning ett drag av *turbulens*.

När man ska genomföra en granskning av kultursektorns återhämtning efter pandemin ställs man inför två centrala problem: Det går inte längre att göra skillnad mellan effekterna av pandemin och effekterna av andra kriser, och det är svårt att få uppdaterade data på kort tidsperspektiv – samlad statistik för året 2022 har inte funnits tillgänglig. Vår granskningsmetod betonar därför övergripande diskursiva analyser snarare än precisa kvantitativa data. Analysen av tillgängligt material presenteras i rapportens fyra kapitel samt en slutdiskussion. En kort summering sammanfattas här:

- **Att verifierbart urskilja vilka skeenden som är följder av pandemin är inte möjligt.** Därför har övergripande frågor om vad pandemin har synliggjort inom kultursektorn, kulturekonomin och kulturpolitiken blivit intressantare än att försöka fastställa vad som har varit direkta effekter av pandemin.
- **Den nordiska kulturpolitiska modellen och den nordiska välfärdspolitiken ingår i en övergripande kulturpolitisk diskurs.** Denna diskurs utvecklas på olika sätt i det vi benämner olika kulturpolitiska regimer i olika nordiska länder och självstyrande områden. Regimerna baseras bland annat på nationell historia, olika kulturpolitisk rationalitet, olika förståelse av kultursektorns gränser och organisering samt olika finansierings- och

förvaltningsstrukturer. Regimerna uppvisar även variationer i det kulturpolitiska utövandets relation till olika politik- och ansvarsområden.

- **I flera av de nordiska länderna finns tendenser att koppla kulturpolitiken till andra samhällspolitiska mål, vilket breddar utövandet av kulturpolitiken.** Krishanteringen skedde tvärs över flera politikområden och olika områdens riktlinjer fick effekter även på kulturlivet. Kultursektorn visade sig i hög grad vara integrerad i och inte separerad från andra politikområden. I den kulturpolitiska diskursen finns det tecken på att den hållbara utvecklingen nu är mer aktuell än någonsin och potentiellt kan förändra själva den politiska karaktären för utövandet av kulturpolitiken. Den kulturellt hållbara utvecklingen har aktualiserats efter pandemin och de pågående kriserna kring frågor om demokrati och individernas möjligheter att påverka sin framtid. Hållbarhetsdiskussionen berör både kulturella praktiker och rättigheter och medvetenheten om kulturens betydelse för den gröna omställningen och kulturpolitikens roll i krisberedskapsfrågor.
- **Vad som kategoriseras som en del av kultursektorn varierar mellan de nordiska länderna och de självstyrande områdena.** Såväl kunskapsproduktionen och insamlingen av data som kulturpolitiken avgränsar och kategoriserar kultursektorn på olika sätt. Det finns även stora skillnader mellan hur de olika länderna avgränsar sina kulturbudgetar och vilka andra delar av statsbudgeten som finansierar kultursektorn. Det finns skillnader mellan betydelsen av den privata sektorn och den tredje sektorn som resurser för kultursektorn. Det finns även skillnader gällande indirekta stöd till kulturverksamhet och hur stöden organiseras på olika förvaltningsnivåer.
- **Pandemin tydliggjorde behovet av datainsamling om kultursektorn på alla förvaltningsnivåer.** Kartläggningen visar att man i alla länderna har noterat behovet av ökad datainsamling och kunskapsproduktion, samt att behovet av att kartlägga relationen mellan kulturpolitiken och de kreativa näringarna har ökat under pandemin.
- **Kulturlivet i alla de nordiska länderna och självstyrande områdena är tydligt beroende av offentligt stöd.** Pandemin har tydliggjort det ytterligare. Samtidigt finns det stora skillnader mellan de olika ländernas samhällsekonomier vilket påverkar både de offentliga kulturstöden och på den privata kulturkonsumtionen.
- **Tendensen i den kulturpolitiska utvecklingen i alla de nordiska länderna är ett ökat samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn.** De statliga krisstöden har i flera återhämtningsplaner setts som en del av nationell och regional utveckling, och det kreativa fältet uppfattas som en utvecklingssektor. Det betyder ändå inte att den offentliga finansieringen kommer att öka, snarare kan det betyda att ett fokus på mer marknadsorienterade finansieringsmodeller uppfattas som en bärkraftig utveckling.

- **Konstnärernas verksamhetsförutsättningar har under pandemin prövats hårt inom alla kulturella branscher.** Särskilt de publikbaserade verksamheterna har drabbats ekonomiskt och effekterna på såväl produktionsprocesser som publiktillströmning har varit stora. Även om det finns tecken på ekonomisk återhämtning särskilt för de stora kulturinstitutionerna, finns det många frågetecken för den fortsatta utvecklingen för många verksamheter.
- **Pandemin har tydliggjort grundläggande problem i de kulturpolitiska strukturerna som avser bristfälliga förutsättningar för kultursektorns aktörer avseende arbetsförhållanden, rätten till ersättning genom de nationella socialförsäkringssystemen och individens ekonomiska risktagande vid krissituationer.** Covid-19-pandemin synliggjorde svaga strukturer och ojämlikheter som står i stark kontrast till den nordiska välfärdspolitiska modellen. Detta har bland annat lett till att kulturpolitiken alltmer tenderar att gå omlott med andra politikområden såsom finans- och skattepolitik samt sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik.
- **All tillgänglig statistik visar att sysselsättningen och kulturkonsumtionen i stort har återhämtat sig, men många frågor återstår ännu.** Pandemin orsakade ett avbrott i både det egna utövandet och tillgången till det professionella utbudet. Det finns tecken på att publiken återvänder men även tecken på att det inte gäller alla åldersgrupper. Därtill har den nya ekonomiska situationen medfört, att många måste göra omprioriteringar i sina konsumtionsvanor, vilket kan påverka kulturvanorna framöver.
- **Förändringar i kulturens ekonomi har synliggjorts under pandemin bland annat genom att den ekonomiska situationen inom olika kulturbranscher tedde sig väldigt olika i relation till tillgängliga stöd och dessas kriterier.** De kulturella branscherna är sinsemellan olika vad kommer till verksamhets- och ekonomilogik. Branscher med utvecklade ekosystem kunde bättre tillgodogöra sig till exempel olika företagsstöd. Skillnaderna mellan olika produktions- och distributionsmodeller synliggjordes bland annat genom olika möjligheter att dra nytta av digitaliseringen under pandemin. De som ekonomiskt har kunnat dra fördel av förnyade praktiker och strukturer har i hög grad varit andra än enskilda konstnärliga utövare.
- **En väsentlig frågeställning för framtida uppföljningar är digitaliseringens effekter på kulturens ekonomi, kultursektorn och kulturpolitiken.** Ökningen av digitaliseringen och distanskonsumtionen av kultur under pandemin har uppmärksammats inom såväl forskningen som kulturpolitiken. Intressant är att följa hur digitaliseringen påverkar konstnärernas verksamhetsförutsättningar, kulturkonsumenternas beteende samt den nationella kulturpolitikens gränsdragningar i en gränslös digital verklighet.

Summary

The focus of this report is whether, and to what extent, the cultural sector in the respective Nordic countries began to recover from the impact of the pandemic during the year 2022. The purpose is to map and compile any adaptations within cultural policies in the Nordic countries post-pandemic, as well as long-term changes in funding and cultural policy. The assignment has involved examining the signs of changes that can be observed within the cultural sector and cultural policies in the Nordic countries.

The signs of recovery that were present for the national economies and the cultural situation at the beginning of 2022 have been followed by uncertainty and uncertain future scenarios. On February 24, 2022, Russian forces entered Ukraine with the aim of quickly gaining control over the country. Now, one year later, the offensive war continues, and we can look back at a series of accumulated crises that have affected our countries and societies in various ways. The sanctions against Russia have had extensive effects, including inflation, which in turn has diminished households' purchasing power. Inflation and the energy crisis have impacted people's willingness to consume culture in 2022, while at the same time, cultural creators' economic situation has been affected by increased costs. The ongoing social unrest and confusion throughout the year have given the subject of our examination a sense of turbulence.

When conducting a review of the cultural sector's recovery after the pandemic, two central problems arise: it is no longer possible to differentiate between the effects of the pandemic and the effects of other crises, and it is challenging to obtain updated data within a short timeframe – comprehensive statistics for the year 2022 are not yet available. Therefore, our review method emphasizes overarching discursive analysis rather than precise quantitative data. The review of available material is presented in the report's four chapters, followed by a concluding discussion. A brief summary is provided below:

- It is not possible to verifiably distinguish which events are direct consequences of the pandemic. Therefore, overarching questions about what the pandemic has revealed within the cultural sector, cultural economy, and cultural policy have become more interesting than attempting to determine direct effects of the pandemic.
- The Nordic cultural policy model and the Nordic welfare policy are part of an overarching cultural policy discourse. This discourse evolves in different ways within what we refer to as different cultural policy regimes in various Nordic countries and self-governing areas. These regimes are based on national history, different cultural policy rationalities, different understandings of the

boundaries and organization of the cultural sector, as well as different funding and management structures. The regimes also demonstrate variations in the relationship between cultural policy practice and different policy areas and responsibilities.

- In several Nordic countries, there are tendencies to link cultural policy to other societal goals, which broadens the practice of cultural policy. Crisis management occurred across policy areas, and the guidelines of different areas had effects on the cultural field as well. The cultural sector was found to be highly integrated rather than separate from other policy areas. In the cultural policy discourse, there are signs that sustainable development is now more relevant than ever and has the potential to change the very political nature of cultural policy practice. Cultural sustainability has been highlighted after the pandemic and the ongoing crises concerning issues of democracy and individuals' ability to influence their future. Cultural sustainability involves both cultural practices and rights, as well as awareness of the importance of culture for the green transition and the role of cultural policy in crisis preparedness issues.
- What is categorized as part of the cultural sector varies between the Nordic countries and self-governing areas. Both knowledge production, data collection, and cultural policy delineate and categorize the cultural sector in different ways. There are also significant differences in how the different countries delimit their cultural budgets and which other parts of the state budget fund the cultural sector. There are differences in the significance of the private sector and the third sector as resources for the cultural sector. There are also variations in indirect support for cultural activities and how the support is organized at different administrative levels.
- The pandemic further highlighted the need for data collection on the cultural sector at all administrative levels. The review shows that in all countries, there has been a recognized need for increased data collection and knowledge production, as well as an increased need to map the relationship between cultural policy and the creative industries during the pandemic.
- The cultural sector in all the Nordic countries and self-governing areas is clearly dependent on public support. The pandemic has further emphasized this dependence. At the same time, there are significant differences between the various countries' economies, which have effects on both public cultural funding and private cultural consumption.
- The trend in the cultural policy development in all the Nordic countries is an increased collaboration between the public and private sectors. The government crisis support has been seen as part of national and regional development in several recovery plans, and the creative field is perceived as a sector of growth. However, this does not necessarily mean that public funding will increase; rather, it may imply a focus on more market-oriented funding models seen as sustainable development.

- Artists' working conditions have been severely tested across all cultural sectors during the pandemic. Especially audience-based activities have been hit hard economically, and the effects on both production processes and the return of the audience are still significant. Although there are signs of economic recovery, particularly for large cultural institutions, there are many uncertainties regarding the future development of many activities.
- One of the main deficiencies in the cultural policy structures that the pandemic has revealed is the fundamental differences that exist among actors in the cultural sector regarding working conditions, the right to compensation through national social security systems, and individuals' financial risk-taking during crisis situations. The COVID-19 pandemic exposed weak structures and inequalities that stand in stark contrast to the Nordic welfare model. This has, among other things, led to an increasing overlap between cultural policy and other policy areas and responsibilities, such as financial and tax policy, as well as employment and labor market policy.
- All available statistics show that employment and cultural consumption have recovered to some extent, but many questions still remain. The pandemic caused a disruption in both personal artistic practices and access to professional offerings. There are signs of a return of the audience, but also indications that certain age groups, for example, have not resumed their cultural engagement. Furthermore, the new economic situation has revealed that many individuals have had to reprioritize their consumption habits, leading to changes in cultural behaviors. Traditional cultural structures and expressions have been affected, lifestyle habits have changed, and new social forms are emerging - all of which will impact the development of cultural policy in various ways.
- Changes in the economy of culture have been highlighted during the pandemic, including the fact that the economic situation within different cultural and artistic sectors appeared very different in relation to available support and the criteria that applied to such support. The cultural sectors differ in terms of operational and economic logic. Industries with developed ecosystems were better able to benefit from various forms of financial assistance, such as business support. The differences between various production and distribution models were exposed, including the varying opportunities to leverage digitalization during the pandemic. Those who have been able to economically benefit from renewed practices and structures have largely been entities other than individual artistic practitioners.

- An essential question for future monitoring is the effects of digitalization on the economy of culture, the cultural sector, and cultural policy. The increase in digitalization and remote consumption of culture during the pandemic has garnered attention in both research and cultural policy. It is crucial to follow up on how the development of digitalization will change the cultural sector. The effects of digitalization became tangible for many during the pandemic. It is interesting to observe how digitalization influences the operating conditions of artists, the behavior of cultural consumers, and the boundaries of national cultural policy in a borderless digital reality.

Inledning

De tecken på återhämtning från covid-19-pandemin som fanns för de nationella ekonomierna och för kulturlivets situation i början av 2022 har följts av ovisshet och osäkra framtidsscenarioer. Den 24 februari 2022 gick ryska styrkor in i Ukraina. Ett år senare fortgår anfallskriget och vi kan blicka tillbaka på en rad ackumulerade kriser som påverkat våra länder och samhällen på många olika sätt. Dessa kriser fortsätter att pröva kulturaktörernas verksamhetsförutsättningar även efter att pandemin allmänt anses vara förbi. Det tillstånd av turbulens som vi uppfattar råder på flera nivåer av samhället kan komma att ha större påverkan på den hittills så stabila och resilienta nordiska modellen än vad som nu är möjligt att skönja (NORDICOM 2023).

Granskningsuppdraget *Kultursektorns återhämtning och förändring i de nordiska länderna i spåren av covid-19-pandemin* är en del av Nordiska ministerrådets behov av att följa upp utvecklingen inom kultursektorn i de nordiska länderna.^[1] Denna utredning är den andra i följd där Kulturanalys Norden, baserat på tilläggsuppdrag från ministerrådet, har beställt en översiktsstudie över pandemins verkan på kulturen i de nordiska länderna och de självstyrande områdena Grönland, Färöarna och Åland. Den första utredningen, *COVID-19-pandemiens effekter på kultursektorn i den nordiska landene*, publicerades i början av 2021 (Kulturanalys Norden 2021). I den här studien har vi tagit den första rapportens resultat i beaktande, men granskar situationen ur ett efterföljande perspektiv och med andra betoningar.

Syftet med föreliggande rapport är att kartlägga och sammanställa den hittillsvarande anpassningen efter pandemin inom kulturpolitiken i de nordiska länderna samt de långsiktiga förändringarna av finansiering och kulturpolitik. Uppdraget har varit att identifiera och uppskatta om, och i så fall i vilken utsträckning, kultursektorn har börjat återhämta sig från pandemins inverkan under år 2022. I uppdraget ingår även att undersöka vilka tecken på förändringar som kan skönjas inom kultursektorn och kulturpolitiken i de nordiska länderna.

Rapporten är utarbetad av ett forskarteam på Kulturpolitiska forskningsstiftelsen Cupore i Helsingfors. I teamet har specialforskare FD Maria Hirvi-Ijäs (uppdragsansvarig), specialforskare FD Olli Jakonen och projektforskare MA Anna Sofia Blomström ingått. Specialforskare FD Sakarias Sokka har bistått med kollegial konsultation och arbetet har även granskats av Cupores vetenskapliga ledningsgrupp.

1. Se Norden som världens mest hållbara och integrerade region. Handlingsplan 2021–2024. <https://pub.norden.org/politiknord2020-707/#44255>

Det uppdrag som Cupore i februari 2022 åtog sig fick snabbt en förändrad inramning, vilket ökade den osäkerhet som det innebär att försöka skönja skeenden i en samtid som präglas av turbulens. 2022 var ändå året då pandemin allmänt anses ha övergått till en endemi och därmed något som vi måste förhålla oss till som en beständig del av vår vardag. I exempelvis Finland konstaterades redan under våren 2022 att nationen på ett allmänt plan tagit sig igenom pandemitiden relativt bra i jämförelse med många andra länder i Europa, och att ekonomin tydligt hade börjat återhämta sig.^[2] Alla restriktioner slutade gälla senast 30 juni 2022.^[3]

Att förutsättningarna för uppdraget har förändrats har krävt ett starkare fokus på vad som är möjligt att förknippa med pandemins konsekvenser och vad som är en följd av andra omständigheter, och i så fall vilka. Övergripande frågor om vad pandemin har synliggjort inom kultursektorn, kulturekonomin och kulturpolitiken har blivit intressantare än att försöka fastställa vad som har varit direkta effekter av pandemin. Den nordiska modellen har beskrivits som en grund för såväl välfärdssamhället som den kulturpolitik som har utövats i alla de nordiska länderna det senaste halvsekle. Flera observatörer inom den nordiska forskningen har under de senaste åren efterlyst en förnyelse av förhållningssätten i analysen av nordisk kulturpolitik (Jakonen & Sokka 2022; Mangset 2020, Saukkonen 2014, Sokka & Johannisson 2022). De förändringar som kan skönjas i denna turbulenta postpandemiska situation blir ett bidrag till detta.

Centrala forskningsfrågor och –material

Vårt uppdrag är att granska skillnader i de nordiska ländernas organisation av kultursektorn, de olika finansieringsmodellerna samt de olika förändringar som kan uppfattas inom sektorn och i utövandet av kulturpolitiken i spåren av covid-19-pandemin.

I tabell 1 presenteras de forskningsfrågor som formulerades i uppdragsbeskrivningen, tillsammans med en sammanställning av det insamlade forskningsmaterialet. Arbetet har främst bestått av skrivbordsforskning, med syfte att samla in befintligt material och tidigare forskning. Analyserna baseras således i första hand på sekundärlitteratur och den statistik som funnits tillgänglig under 2022. I rapporten hänvisar vi till forskningslitteratur löpande i texten, medan hänvisningar till policydokument och webbsidor görs i fotnoter.

Arbetet med att samla in material, göra jämförande analyser och dra slutsatser har varit komplext. Det nordiska materialet produceras på åtta olika språk, av vilka

2. Statsrådet. Rapport: Finland har klarat pandemin relativt väl, men det kommer att ta flera år att avhjälpa konsekvenserna. <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/10616/rapport-finland-har-klarat-pandemin-relativt-val-men-det-kommer-att-ta-flera-ar-att-avhjälpa-konsekvenserna> (läst 1.2.2023).

3. Statsrådet. Begränsningar under coronavirusepidemin. <https://valtioneuvosto.fi/sv/information-om-coronaviruset/gallande-begransningar> (läst 2.2.2023).

fem har varit våra aktiva arbetspråk. Det har begränsat åtkomsten till material som bara finns på isländska, kalaallisut (grönländska) och färöiska. Det har även varit svårt att få tillgång till pågående mediedebatter och rapporteringar från olika aktörer inom kultursektorn i de olika länderna. På grund av att forskarteamet arbetat i Finland har betoningen på aktuella debatter och senaste uppdaterade data legat på material från Finland, vilket även syns i stora delar av rapporten.

Vi har under arbetets gång tagit del av sakkunnigkommentarer och genomfört en snabb enkät till aktörer inom de nordiska ländernas kultursektorer. Det handlade om en kvalitativ online-enkät, vars syfte var att på ett smidigt sätt få information ur sådana perspektiv som inte så lätt fångas upp genom kvantitativa data. Denna typ av kvalitativa enkäter tillför i sin helhet utredningen nya synpunkter, även om de enskilda svaren kan vara relativt begränsade (Braun et al. 2021, s.642). Enkäten genomfördes i början av december 2022 och bestod av fyra tematiska frågor. Den skickades ut till sammanlagt 300 personer och vi fick 51 svar (16 procent), varav 37 svar (73 procent) var från Finland.^[4] Även om antalet svar var begränsad kompletterar resultatet från enkäten på ett intressant sätt olika aspekter av forskningen, särskilt genom de öppna svaren. Rapporten redogör inte för svaren separat, utan de refereras till i rapportens olika delar och finns samlade i [bilaga](#).

4. Enkäten skickades till en grupp som av Cupores team bedömdes representera professionella aktörer inom konst och kultur, forskning och administration i kultursektorn i de olika länderna och områdena. Urvalet grundades på den information som då fanns samlad. En mer omfattande eller grundad enkät var inte möjligt att genomföra inom projektets tidsram.

Tabell 1. Forskningsfrågor enligt uppdragsbeskrivningen, samt empiriskt forskningsmaterial.

Utredningens blockindelning och forskningsfrågor	Kvantitativt material	Kvalitativt material
Block 1: Översikt av strukturen för kultursektorn i respektive land/självständigt område		
<p>a. Hur skiljer sig kultursektorns finansieringskällor åt på ett övergripande plan mellan länderna?</p> <p>b. Hur är kultursektorn kopplad till den övriga ekonomin? Hur beroende är kulturlivet av offentligt stöd?</p> <p>c. Är det möjligt att dra slutsatser om att skillnader i finansieringsstrukturer har påverkat kulturpolitiken efter pandemin?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Översiktliga kvantitativa beskrivningar av likheter och skillnader i tidigare forskning • Befintlig statistik över kultursektorns sysselsättning, marknad, näringsliv, ekonomi och offentligt stöd (Eurostat, Nordic Statistics, nationell statistik) • Kvantitativa observationer i tidigare forskning 	<ul style="list-style-type: none"> • Översiktliga kvalitativa beskrivningar av likheter och skillnader i tidigare forskning • Offentliga webbsidor (ministerier/departement, övrig förvaltning) • Kvalitativa observationer och analyser i befintlig forskning och datainsamling
Block 2: Finns det synliga förändringar i kulturområdets budgetstruktur, stödsystem och styrning/mål?		
<p>a. Budgetstruktur: Vilka förändringar har gjorts eller planeras i statsbudgetarnas utgiftsområden för kultur med anledning av pandemin?</p> <p>b. Stödsystem: Har formerna och inriktningen för fördelningen av offentliga medel förändrats med anledning av pandemin? I så fall i vilka avseenden? Har det skett avveckling eller permanentning av de införda stödinsatserna till kulturen?</p> <p>c. Kulturpolitiska mål: Har de kulturpolitiska målen eller politikens inriktning i respektive land/självstyrande område förändrats på något sätt med anledning av pandemin?</p> <p>d. Kulturens legitimering i den kulturpolitiska diskursen: Finns det tecken på att argumentationen för kulturområdets betydelse har förändrats på något sätt under pandemin och i så fall hur?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kvantitativa data på offentliga nätsidor (ministerier/departement, kulturinstitutioner, övriga organisationer och förvaltning) • Officiella budgetar och budgetpropositioner 	<ul style="list-style-type: none"> • Officiella policydokument, -strategier och åtgärdsprogram • Regeringsprogram o.dyl. • Observationer i tidigare forskning • Material producerat av intresseorganisationer i kultursektorn • Kulturenkäter • Mediamaterial • Cupores minienkät
Block 3: Hur har kultursektorn i respektive land i det här skedet återhämtat sig från pandemin?		
<p>a. I vilken utsträckning har kulturutbudet och sysselsättningen inom kultursektorn i detta skede återhämtat sig i respektive land/självstyrande område?</p> <p>b. I vilken utsträckning har kultursektorn återhämtat sig ekonomiskt under år 2022?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Befintlig och uppdaterad statistik (hösten 2022, våren 2023) om kulturutbud, sysselsättning, näringsliv och ekonomi (Eurostat, Nordic Statistics, nationell statistik) • Kvantitativa observationer i tidigare forskning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nyheter och annat mediamaterial • Befintliga undersökningar • Referenspersonernas observationer och kommentarer • Material producerat av intresseorganisationer i kultursektorn • Kulturenkäter • Cupores minienkät

Metoder

Uppdraget förutsatte jämförelser mellan de nordiska länderna och självstyrande områdena som sinsemellan uppvisar skillnader i såväl ekonomiska förutsättningar som kulturpolitisk styrning. Det som allmänt uppfattas som ett gemensamt geografiskt, historiskt och kulturellt område är vid närmare granskning oerhört mångsidigt, diversifierat och svårgripbart.

Den komparativa metoden för kulturpolitiska granskningar är enligt Belfiore (2004) alltför ofta reducerad till enbart harmoniseringar av statistik. En förutsättning för en relevant jämförande diskussion om olika länders kulturpolitiska mekanismer är därför fördjupade studier av kulturella, sociala och politiska historiska omständigheter, liksom kunskap om rättsliga och administrativa strukturer (Ibid. s. 15).

För att man ska få en uppfattning om olika länders kulturpolitiska situation krävs en kontextualisering, särskilt av de faktorer som påverkar kulturområdet, vilket skapar ett behov av ett interdisciplinärt förhållningssätt (Betzler et al. 2020). Det ger en bild av de kulturpolitiska mekanismernas anknytningar till olika samhällssfärer och därigenom kulturens allmänna ställning i samhället (Belfiore 2004, s. 48). Även om det inom ramen för den här granskningen inte är möjligt att göra en dylik fördjupning, genomsyras granskningen av en medvetenhet om de nordiska ländernas olika historia, bakgrund samt nationella och regionala skillnader i bland annat geografi, politik och ekonomi.

I rapporten utgår vi från att den nordiska kulturpolitiska modellen och den nordiska välfärdspolitiken ingår i en övergripande kulturpolitisk diskurs.^[5] Denna diskurs utvecklas på olika sätt i det vi benämner olika kulturpolitiska regimer i olika nordiska länder och självstyrande områden (se resonemang hos Dubois 2015; Jakonen & Sokka 2022). Dessa kulturpolitiska regimer uppvisar många likheter, men också viktiga skillnader (Sokka & Johannisson 2022). Regimerna baseras bland annat på nationell historia, olika kulturpolitisk rationalitet, olika förståelse av kultursektorns gränser och organisering samt olika finansierings- och förvaltningsstrukturer. De påvisar även variationer kring det kulturpolitiska utövandets relation till andra politik- och ansvarsområden. Tillsammans formar de en komplex helhet av förvaltningsmässiga ansvarsområden och finansiering som implementeras av flera olika ministerier och departement, myndigheter och andra aktörer.

De nationella variationerna för med sig en rad olika implicita förståelser av kulturbegreppet och av betydelsen av olika insatser inom kultursektorn (Jakonen &

5. Med kulturpolitisk diskurs menar vi ett medvetet politiskt användande av språket och dess sociala kontexter. Diskursen baseras på idéer och argumentationsprocesser och är kopplad till olika institutionella policystrukturer. (Se exempelvis Belfiore 2021.)

Sokka 2022; Rosenstein 2021). Det har påverkat hur man i länderna har förhållit sig till kultursektorns behov under pandemin samt utformningen av de olika former av krisstöd som riktats till aktörerna inom sektorn. Hur man i de olika länderna har förhållit sig till pandemin har att göra med olika administrativa traditioner och förvaltningsmodeller (Sandberg 2023). De olika förhållningsätten har också påverkat hur kulturen behandlats under pandemin och hur man ser på återhämtningen av kultursektorn i spåren av pandemin. I den här rapporten fungerar tanken på olika kulturpolitiska regimer som en av utgångspunkterna för granskningen av hur kultursektorns återhämtning efter pandemin ter sig i de olika länderna.

Utmaningar och avgränsningar

De analysmetoder och processer som har använts inbegriper ett antal utmaningar som blivit tydliga i samband med olika delar av analysarbetet. Utöver de språkliga utmaningarna och den begränsade tidsperiod som projektet utfördes inom lyfter vi fram ytterligare fyra aspekter, som påverkat arbetet.

1. **Analys och jämförelse av ländernas officiella statistik**

Norden består av fem länder och tre självstyrande områden. Den jämförande statistik som vår analys i första hand baseras på har samlats in av Eurostat ^[6] då den nationella statistiken kategoriserar kultursektorn på olika sätt i de olika länderna. Jämförelsen blir något begränsad eftersom Eurostat i många fall inte har hunnit uppdatera med data från 2022. Den nationella statistiken ^[7] lyfts fram som komplement i de fall det har varit möjligt att få data som gäller 2022. Nordens tre självstyrande områden, Åland,^[8] Grönland^[9] och Färöarna,^[10] återfinns inte på ett jämförbart sätt i den samlade statistiken. Det är inte heller enligt vår bedömning möjligt att göra relevanta jämförelser mellan å ena sidan länder och å andra sidan självstyrande områden. Därför har vi valt att sammanställa data från, och situationen i, dessa självstyrande områden i ett separat kapitel.

2. **Kartläggning av kort- och långsiktiga förändringar i de ekonomiska stödstrukturerna på kulturområdet.**

I princip har alla stödinsatser som infördes under pandemin 2020–2022 nu avvecklats. Olika pågående, post-pandemiska processer, bland annat ny regering i Sverige och Danmark samt nya och pågående kulturpolitiska utredningar (om bland annat socialförsäkringsfrågor,

6. Eurostat: Culture. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/culture>. Nordic Statistics database: <https://www.nordicstatistics.org/areas/culture/>.
7. Nationella statistikorganisationer: Statistikcentralen Finland. https://tilastokeskus.fi/index_sv.html; Statistikmyndigheten Sverige. <https://www.scb.se/>; Danmarks statistik. <https://www.dst.dk/da/>; Statistik Centralbyrå Norge. <https://www.ssb.no/en>; Hagstofa Íslands. <https://hagstofa.is/>.
8. Se Ålands statistik- och utredningsbyrå: <https://www.asub.ax/sv>.
9. Statistics Greenland: <https://stat.gl/default.asp?lang=da>
10. Statistics Faroe Islands: <https://hagstova.fo/en>

kultursamverkansmodellen samt kreativa näringar) gör det svårt att få en tydlig bild av om och hur pandemin får en långsiktig påverkan på stödstrukturerna inom kultursektorn.

3. **Analys och jämförelse av budgetpropositioner med fokus på utgiftsområden för kultur.**

Det finns stora skillnader i vad som ingår i utgiftsområdet kultur i de olika nordiska länderna. Det finns även aktörer utanför de statliga kulturförvaltningarnas budgetar som riktar medel till kulturområdet. Strukturerna för nationell, regional och kommunal finansiering till kulturområdet skiljer sig mellan länderna och kan inte direkt jämföras. Därför granskas varje land för sig i den delen av rapporten.

4. **Analys och jämförelse av identifierade återstartsutredningar, uppföljningar och utvärderingar kopplade till pandemins påverkan på kulturen.**

De olika ländernas återstartsutredningar gjordes i olika skeden av pandemin och var av väldigt olika karaktär. Danmark genomförde en återstartsanalys med konkreta förslag på kort- och långsiktiga insatser på kultur- och idrottsområdet redan i februari 2021.^[11] Den svenska återstartsutredningen publicerades i september 2021 och innehöll både översiktliga och konkreta såväl kort- som långsiktiga förslag.^[12] Den norska slutrapporten publicerades i april 2022 och sammanfattade totalt fem delrapporter om återstarten efter pandemin.^[13] Den finländska rapporten, slutligen, publicerades i juni 2022 och riktar sig explicit framåt mot den kommande regeringsperioden efter riksdagsvalet den 2 april 2023.^[14] Även Danmark och Sverige har bytt regering under 2022, och det är ännu oklart hur förslagen på långsiktiga förändringar kommer att tas emot.

Återkoppling

Utredningen har genomförts i nära samarbete med representanter för Kulturanalys Norden, med månatliga uppföljningar och avrapporteringar. I uppdraget har även ingått att samarbeta med referenspersoner från varje nordiskt land/självstyrande område i syfte att kvalitetssäkra källor/dokumentunderlag. Sammanfattningar av insamlat material sändes till referenspersonerna för kommentarer i månadsskiftet

-
11. Danmark: Genstartsteam for kultur- og idrætslivet. Februari 2021. https://kum.dk/fileadmin/kum/3_Temaer_og_kampagner/COVID-19/2021_februar/Udfordringsbillede_Vaesentlige_ufordringer_for_dansk_kultur-og_idraetsliv_i_lyset_af_COVID-19_pandemien.pdf (läst 23.12.2022).
 12. Sverige: Från kris till kraft. Återstart för kulturen. September 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/c96ef2e953fd481ebb68d41b980a1d0a/fran-kris-till-kraft-aterstart-for-kulturen-sou-202177.pdf> (läst 7.3.2023).
 13. Norge: Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging. Sluttrapport, april 2022. <https://www.kulturdirektoratet.no/web/guest/vis-publikasjon/-/sterkere-tilbake-pandemiens-konsekvenser-for-kultursektoren-og-mulige-virkemidler-for-gjenoppbygging> (läst 30.8.2023).
 14. Finland: Kulturens tid är nu och alltid. Arbetsgruppens förslag för nästa regeringsperiod. Juni 2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164324/OKM_2022_29.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2.1.2023).

november/december 2022 och en rapportskiss sändes till dem i slutet av februari 2023.

Utredningsprojektet presenterades i skissartad form vid Nordiska ministerrådets kulturpolitiska toppmöte i Oslo den 29.11.2022. En presentation av projektet och rapporten gavs under ett möte med det vetenskapliga rådet för Myndigheten för kulturanalys den 23.2.2023. En kort presentation av resultaten gavs även på Nordiska ministerrådets möte för Ämbetsmannakommittén för kultur den 14.3.2023.

Rapportens disposition

Rapporten är uppdelad i fem kapitel som visar hur vi tolkat uppdraget genom tillgängligt material.

- 1. Nordens självstyrande områden: kultursektorn i spåren av covid-19-pandemin**
Det första kapitlet är en genomgång av de självstyrande områdena Åland, Grönland och Färöarna utifrån de lokala förhållandena där. Områdenas geografi och storlek ger dem en särskild karaktär och egenart både i den nordiska helheten och i relation till pandemins effekter.
- 2. Översikt av kultursektorn och kulturekonomin i de fem nordiska länderna**
Det andra kapitlet utgörs av en översikt som visar hur kultursektorns struktur skiljer sig åt mellan de fem olika nordiska länderna. Fokus ligger på kultursektorns finansieringskällor på ett övergripande plan samt på relationen till den allmänna samhällsekonomin, särskilt gällande återhämtningen efter pandemin.
- 3. Kulturpolitikens förändring i de nordiska länderna i spåren av pandemin**
Det tredje kapitlet innehåller en kartläggning av eventuella förändringar i kommande offentliga kulturanslag. Även argumenten för kulturområdets betydelse samt om de eventuellt har förändrats inom den kulturpolitiska diskursen i samband med pandemin diskuteras.
- 4. Kultursektorns återhämtning från pandemin i de nordiska länderna**
Kapitlet syftar till att ge en uppskattning av i vilken utsträckning kulturutbudet under år 2022 återställts för allmänheten, liksom i vilken utsträckning sysselsättningen för konstnärer och kulturaktörer återhämtat sig.
- 5. Slutdiskussion**
I slutdiskussionen sammanfattas utredningens övergripande slutsatser utifrån uppdragets frågeställningar.

Nordens självstyrande områden: kultursektorn i spåren av covid-19-pandemin

Den nordiska gemenskapen och det nordiska samarbetet omfattar fem länder och tre självstyrande områden. De senare – Åland, Grönland och Färöarna – har en särskild status och egenart, vilket ofta ger dem en underordnad ställning när det handlar om att göra mera allmänna jämförelser inom Norden. I den här rapporten har vi valt att göra en separat genomgång av de tre områdena. På så sätt kan vi granska deras postpandemiska situation på ett någorlunda relevant sätt.

De tre nordiska självstyrande områdena har flera likheter. De är alla öar, vilket har påverkat regleringen av mobiliteten under pandemin. Samtidigt har alla områdena en turistnäring som ekonomin i allmänhet är beroende av. Områdena är alla förvaltningsmässigt kopplade till en huvudnation och ekonomin för den offentliga sektorn där. Samtidigt är den lokala förvaltningen förankrad i relativt små enheter och har ett beslutsfattande som ligger nära invånarna även i kulturpolitiska frågor. Här områdenas egenart och kulturarv har stor relevans både för den egna kulturpolitiken och de kreativa näringarna.

Alla de tre självstyrande områdena är delaktiga i det nordiska samarbetet och det finns nordiska institut i områdenas huvudorter. Det internationella samarbetet sker även inom andra nätverk och officiella strukturer.

Åland

Åland är ett självstyrande, demilitariserat landskap tillhörande Finland. Befolkningen uppgår totalt till 30 117 personer (2021). Ålands lagstiftande organ, lagtinget, består av 30 medlemmar som väljs vart fjärde år. Lagtinget stiftar lagar som rör Ålands inre angelägenheter och beslutar om landskapets budget. Lagtinget utnämner landskapsregeringen som bereder, verkställer och förvaltar de frågor som hör till självstyret. Åland är indelat i 16 kommuner, varav Mariehamn är den största.^[15] Kommunerna har en stor självbestämmanderätt och kan organiseras på olika sätt men basservicen ska vara likvärdig.^[16]

Kulturdelegationen heter den myndighet under landskapsregeringen som har till

15. Utrikesministeriet. Ålands särställning. <https://um.fi/aland-sarstallning> (läst 28.2.2023).

16. Kommunförbundet. Kommunerna på Åland och självstyrelsen. <https://www.kommunforbundet.fi/kommuner-och-samkommuner/kommunerna-pa-aland-och-sjalvstyrelsen>. (läst 28.2.2023).

uppgift att stöda och utveckla åländskt kulturliv. Delegationen tar beslut om och fördelar stipendier och understöd till kulturarbetare och organisationer. Verksamheten grundar sig på landskapslagen om kulturell verksamhet (ÅSF 39/83), landskapslagen om Ålands kulturdelegation (ÅFS 29/05), samt de regeringsprogram som varje landskapsregering antar då den tillträder. Kulturbyrån handlägger ärenden som utvecklar det åländska kulturlivet och kulturarvet, ansvarar för frågor som gäller biblioteks- och medieverksamheten, det fria bildningsväsendet, idrott och film samt bereder ärenden för kulturdelegationen.^[17]

Ålands landskapsregerings kulturpolitiska program (2013) innehåller rubrikerna 1) Tillgänglighet och delaktighet samt möten och samtal 2) Mångfald, utbyte och fördjupning samt unga och kultur 3) Utveckling och förnyelse 4) Strategier för verkställande och uppföljning.^[18] En ny kulturpolitisk strategi är under utarbetande. Ett underlag överlämnades av kulturdelegationen till landskapsregeringen i augusti 2022.^[19] Följande målområden lyfts fram: 1) Delaktighet, kunskapsutveckling och mångfald 2) Kreativa näringar 3) Attraktion 4) Kulturarv 5) Kulturfinansiering 6) Administration.^[20] I kulturdelegationens skrivelse till landskapsregeringen konstateras att kulturlivet drabbades hårt av pandemins restriktioner, men att dessa också synliggjorde kulturens roll för välbefinnande och som besöksmål. Arbetet med att färdigställa strategin fortgår under 2023.

Våren 2020 utannonserade Ålands kulturdelegation ett anslag om 150 000 euro att sökas av kulturarbetare vars bokade evenemang hade ställts in på grund av covid-19-pandemin. Kulturdelegationen behandlade 65 ansökningar om sammanlagt 291 000 euro. Fördelningen tog fasta på om sökande är yrkesverksam, erhåller arbetslöshetsersättning eller erhållit andra stipendier sedan tidigare. Medlen fördelades särskilt till kulturella utvecklingsprojekt och digitalt förmedlad kultur.

Ålands coronastöd har innefattat temporärt arbetsmarknadsstöd för företagare, tillfälligt likviditetsstöd, stöd till företag inom logiverksamheten, kommunalt engångsstöd till ensamföretagare och innovationsstöd (Företagarna på Åland FPÅ).^[21] Stödåtgärderna har därmed varit arbetsmarknads- och näringspolitiska. Åland har också omfattats av statliga coronavirusstöd och olika insatser för företagare (temporärt stöd till företag på landsbygden, påskyndat lönegarantieförfarande vid konkurs, ersättning för stängning med mera) med undantag för NTM-centralens ekonomi- och skuldrådgivning för företag och

17. Ålands landskapsregering. Kulturbyrån. <https://www.regeringen.ax/landskapsregeringens-organisation/utbildnings-kulturavdelningen/kulturbyran> (läst 28.2.2023).

18. Ålands landskapsregering. Förslag till kulturpolitiskt program för landskapet Åland från år 2013. https://www.kultur.ax/sites/default/files/attachments/page/lrsmeddelande_kulturpolitiskt_program_2013.pdf. (28.2.2023)

19. Ålands kulturdelegation. https://www.kultur.ax/sites/default/files/attachments/protocol/kud_11_4.pdf. (28.2.2023).

20. Ålands landskapsregering. https://www.kultur.ax/sites/default/files/attachments/protocol/attachments/bilaga_1_av_den_25.8.2022_kultur_ggendan_QQ3.pdf. (28.2.2023)

21. Ålands landskapsregering. <https://www.regeringen.ax/naringsliv-foretagande/finansiering/COVID-19>. (28.2.2023)

företagare.^[22]

I de sju strategiska utvecklingsmålen för 2030 som togs fram av landskapsregeringen under 2020 konstateras att utbildning, konst, kultur och bildning främjar individens och samhällets välmående och att landskapsregeringen satsar på att locka barn och unga till fritidsaktiviteter inom kulturen och idrotten.

^[23] Våren 2021 presenterade landskapsregeringen en satsning på fem fokusområden för perioden 2021–2024, i spåren av covid-19-pandemin. Dessa är 1) Jobb, utbildning, företagande eller annan meningsfull sysselsättning 2) Exportföretagande inom digitala tjänster 3) Grön kraft på export 4) Vi välkomnar fler 5) Stabil offentlig ekonomi och modernisering i landskapsförvaltningen.^[24]

I den andra tilläggsbudgeten för år 2022 (9.5.2022) konstateras att Ålands ekonomi återhämtas, men ännu inte är på samma nivå som 2019. Den relativa arbetslösheten har minskat från 8,5 till 4,5 jämfört med april 2021.^[25] Landskapets intäkter har minskat och det har sedan pandemin kämpat med ett budgetunderskott.^[26] I den åländska budgeten för 2023 ingår som en följd av covid-19-pandemin ett särskilt anslag om totalt 200 000 euro som de åländska kommunerna kan söka bidragsmedel ur för att locka tillbaka barn och unga till idrott, kultur och andra fritidssysselsättningar. Anslaget gäller för 2023.

I Cupores enkät svarade åländska respondenter att effekterna av covid-19-pandemin på kultur och kulturpolitik inte diskuteras i någon större utsträckning och att *”Åland har en svag kulturpolitik”*. Enligt respondenterna synliggjorde pandemin *”skillnader mellan frilansare och anställda”* och *”behovet av att kunna vara virtuell”*.

På Åland har kulturen återhämtat sig väl beträffande aktiva kulturorganisationer och enskilda kulturskapare. Däremot är det oklart i vilken mån olika befolkningsgrupper har kommit tillbaka som publik. Rapporten *”Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2020 med coronaperspektiv”* ^[27] konstaterar att pandemin lett till ett minskat utövande av sociala aktiviteter, musik, dans och teater, besök och övriga aktiviteter samt idrott och motion. Majoriteten av respondenterna uppgav att utövandet av fritidsaktiviteter minskat mycket. Åldersgruppen 65+ var särskilt påverkade.

Under år 2021 och 2022 genomfördes Ålands självstyrelsejubileum, Åland 100, bland annat med ett stort utbud av kulturaktiviteter.^[28] Tidigare planerade men inställda evenemang kunde genomföras under 2022 vilket ledde till ett stort utbud av kultur

22. Suomi.fi; Coronavirusinformation för företagare, tjänster <https://www.suomi.fi/foretagg/forandringar-och-krissituationer/coronavirusinformation-for-foretagare/tjanster>. (28.2.2023)

23. Ålands landskapsregering. <https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/BFO120222023.pdf> (28.2.2023).

24. Ålands landskapsregering. <https://www.regeringen.ax/nyheter/fem-fokusomraden-nystart-aland> (28.2.2023).

25. Ålands Lagting. <https://www.lagtinget.ax/dokument/budgetforslag-4-2021-2022-51738> (28.2.2023).

26. Nya Åland. <https://www.nyan.ax/insandare/varfor-ska-landskapet-ga-till-banken/>; Ålandstidningen. <https://www.alandstidningen.ax/nyheter/hart-jobb-fa-ihop-budgeten-2023>; Hufvudstadsbladet. <https://www.hbl.fi/artikel/e4e79314-f117-4f4f-85ab-f2b7f769489b> (28.2.2023).

27. Ålands statistik- och utredningsbyrå ÅSUB. Rapport 2021:6. *”Ålänningarnas kultur- och fritidsvanor 2020 med coronaperspektiv”*. <https://www.asub.ax/sv/utredning/alanningarnas-kultur-och-fritidsvanor-2020>. (28.2.2023)

28. <https://www.regeringen.ax/aland100> (28.2.2023)

under det andra halvåret.

Turismen påverkades under 2021 fortfarande av covid-19-pandemin. Trots att antalet övernattningar på åländska inkvarteringsanläggningar fördubblades jämfört med 2020 var det ändå en minskning med 14 procent jämfört med 2019. De finländska turisternas övernattningar var rekordmånga, men kompenserade inte bortfallet av svenska gäster. Inresandet drabbades hårt av pandemin. Under 2019 var inresandet två miljoner resenärer, vilket rasade till 680 000 år 2020. År 2021 var det 885 000 inresande och år 2022 steg antalet turister till 1,35 miljoner. (Tabell 2.)

Tabell 2. Åland: Kultur och turism. Tillgängliga nyckeltal 2019-2022.

Källa: <https://www.asub.ax/sv/statistik/kultur>; <https://www.asub.ax/sv/statistik/turism>

Åland: Kultur och turism.				
	2019	2020	2021	2022
Museibesök	204 729	118 490	185 355	237 396
Biblioteksverksamheten: Utlåning	379 000	342 000	362 000	-
Bokproduktion	42	47	59	-
Församlingarnas folkmängd	21 497	21 205	20 981	-
Inresande till Åland	2 043 890	679 205	884 958	1 355 539

Grönland

Grönland (Inuit Nunaat/Kalaallit Nunaat) är en del av riksgemenskapen med Danmark och Färöarna. Det första steget för självstyre genomfördes 1979 genom så kallat hemstyre och sedan 2009 har Grönland ett utökat självstyre. Befolkningen uppgick i november 2022 till 56 619 personer.^[29] Självstyret omfattar merparten av Grönlands inrikespolitik, men inte utrikes-, säkerhets- och valutapolitik. Grönland har ett eget parlament (landstinget eller Inatsisartut) som utgör den lagstiftande makten och en egen regering (Grønlands Landsstyre, på grönländska Naalakkersuisut) som utgör den verkställande makten.^[30]

29. Statistics Greenland. <https://stat.gj/dialog/topmain.asp?lang=en&sc=BE>. (28.2.2023)

30. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/Gr%C3%B8nland>; Nordiskt Samarbete <https://www.norden.org/sv/information/fakta-om-gronland>; <https://www.norden.org/sv/info-norden/rostratt-pa-gronland>, (28.2.2023).

Det grönländska samhället präglas av en stor offentlig sektor som i hög grad finansieras via stöd från Danmark. Flertalet arbetstagare är sysselsatta inom kommunerna eller självstyret. Det privata näringslivet är inte så omfattande och främst kopplat till hantverkssektorn. Den grönländska ekonomin baseras främst på fiske och i en ökande grad på mineralexport, därtill har turismen under senare tid haft en ökad ekonomisk betydelse.^[31]

Departement for uddannelse, kultur, idræt og kirke har som överordnad uppgift att höja samhällets bildningsnivå, stärka kulturen och säkerställa en meningsfull fritid, bland annat genom idrott och kyrka. Utbildning (förskola, grundskola och folkhögskola, studieförberedande kurser, yrkesutbildning, högskoleutbildning) är ett stort ansvarsområde (planläggning och reglering, innehållsbestämning, utbildningsstöd).^[32]

Avdelningen för kultur, idræt og kirke handhar områdena *kulturella institutioner, kulturpris, oppmuntringspris, idrott, kulturarv, medieverksamhet, opphovsrätt, internationellt samarbejde, språk og kirke*. Regeringens uppgift är att bidra till en kontinuerlig produktion och spridning av olika kulturyttringar, nationellt och internationellt. Målet är att bidra till att utveckla ett rikt, mångsidigt och levande konst- och kulturliv med rötter i grönländsk historia.^[33] Självstyrets kulturmedel är ett nationellt bidrag för konst och kultur riktat till professionella konstnärer och konstprojekt. Bidragen är indelade i projektbidrag, personliga bidrag och verksamhetsbidrag.

Tolv institutioner och organisationer erhåller "drifttillskud" av regeringen genom finanslagen, bl.a. landsbiblioteket, Grönlands Nationalmuseum och arkiv, Kalaallit Nunaata Radioa (KNR, public service), Katuaq (Grönlands kulturhus), Nordens institut (NAPA), landstäckande barn- och ungdomsorganisationer, GIF och ESG.^[34] Regeringen har ett nordiskt samarbete på politisk nivå och ämbetsmannanivå. Regeringen representeras av konstnärer och kulturutövare i ett antal nordiska kommittéer, styrelser och grupper inom kulturområdet. De har även ett västnordiskt samarbetsavtal (Grönland, Island, Färöarna) i förhållande till verksamhetsområden inom kulturen som förnyas vart tredje år.^[35] Grönland har anslutit sig till FN:s konventioner om världsarv, immateriellt kulturarv och kulturell mångfald.^[36] Bland kulturutbudet på Katuaq, Grönlands kulturhus, ingår konserter, teater, konstutställningar, filmvisningar och föredrag. Kärnvärdena är kultur, gemenskap och kvalitet.^[37] Därtill finns De Grønlandske Huse på fyra orter i Danmark. De är självägande institutioner som mottar stöd av regeringen.^[38]

31. Store Norske Leksikon <https://snl.no/Gr%C3%B8nland>; Nordiskt Samarbete <https://www.norden.org/sv/information/fakta-om-gronland>; <https://www.norden.org/sv/info-norden/rostratt-pa-gronland> (28.2.2023).

32. *Departement for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke* (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

33. *Departement for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke* (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

34. *Departement for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke* (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

35. Vestnordisk Råd. <https://www.vestnordisk.is/om-vestnordisk-rad/>. (28.2.2023).

36. *Departement for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke* (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

37. Katuaqs ånd. <https://katuaq.gl/da/Om-Katuaq/Velkommen>. (28.2.2023).

38. *Publikationer* (naalakkersuisut.gl) (Finanslov for 2023)(30.8.2023).

Grönlands fem kommuner styrs av kommunstyrelser som utgör den verkställande makten på lokal nivå. Kommunerna står för välfärdstjänster, bland annat den ekonomiska förvaltningen av för- och grundskolorna som ministeriet utövar tillsyn över.^[39] Kommunerna har det övergripande ansvaret för den lokala kulturverksamheten och sätter upp mål och ramar för att säkerställa ett heltäckande kulturutbud.^[40] Folk- och skolbibliotek finns i alla kommuner och de flesta byar; flera städer har ett eget museum, lokala tidningar och körer. Folkdans är också populärt.^[41] Vissa kommuner har egna kultur- och fritidsutskott, hos andra ingår kulturen under andra utskott.^[42] (Tabell 3.)

Tabell 3. Tillgänglig kulturstatistik, Grönland.

Källa: https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Culture/

Tillgänglig kulturstatistik, Grönland.	
Number of public libraries (2019)	17
Number of cinemas (2019)	3
Cinema film premieres (2019)*	186
Number of theatres (2019)	1
Number of theatre performances (2019)	45
Number of theatre visitors (2019)	3320
Number of museums (2019)	15
Number of museum visits (2019)	19391
General government expenditure on recreation, culture, and religion (M€) (2019)	58
General government expenditure on recreation, culture, and religion (% of GDP) (2019)	2,18

39. Departement for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

40. Kultur, Idræt og Kirke (naalakkersuisut.gl) (30.8.2023).

41. Statistics Greenland. <https://stat.gl/publ/en/GF/2022/pdf/Greenland%20in%20Figures%202022.pdf>. (28.2.2023).

42. Se t.ex. Rådet til Kulturfremme. <https://sermersooq.gl/da/raadet-til-kulturfremme/#/>, <https://kujalleq.gl/emner/politik/udvalg#xa5289156a78c42d29209e9e41c096ef7>. (28.2.2023).

Aftale om finansloven for 2023^[43] nämner inte konst och kultur. Fokus ligger på kriget i Ukraina, stigande inflation i andra länder, sårbarheten för stigande energi- och matpriser, effekterna av covid-19-pandemin och klimatförändringar. Det konstateras att Grönland sammantaget klarat sig bra genom pandemin, men för att minska sårbarheten inom turismen kommer regeringen satsa på denna och ta fram en ny nationell turismstrategi.^[44]

Även om covid-19-pandemin hade en inverkan på turismsektorn finns det i dag ett förnyat intresse för Grönland som turistmål. I maj 2022 kunde man konstatera att säsongen 2022 såg ut att matcha eller överträffa säsongen 2019 sett till bokade flygresor, övernattningar och övriga bokade produkter.^[45] Enligt Greenland Travel har turismen tagit sig genom pandemin endast med mindre förluster och det finns ett ökat turismintresse. Det konstateras att resultaten för de största turistbaserade företagen har varit positiva 2021, speciellt Royal Greenland och Air Greenland.

Kommunernas ekonomi konstateras ha tagit sig "rimeligt" genom covid-19-pandemin, delvis tack vare riktade stödpaket till utsatta yrken i landets kommuner och aktivitetsstimulerande åtgärder som syftat till att motverka pandemins effekter på näringslivet. Därmed har man i stor utsträckning kunnat upprätthålla branscher som turism och restauranger.^[46]

Sett till kommunernas och regeringens utgifter på kulturområdet tycks dessa inte ha ökat under pandemin. En respondent i Cupores enkät svarade att "*There were no substantial crisis support for the cultural sector in Greenland*". Ytterligare svar som kom in var att "*Finansieringen har blivit sämre och det finns kanske en del understöd att få, men det finns inte riktigt några klara mål och prioriteringar för vad det ska satsas på*". En annan respondent svarade att "*I think in general the public is more aware of how the art and culture works and that they must support it for it to flourish. I haven't noticed any real change in funding or policy that last after covid*".

Enligt en av respondenterna i Cupores enkät diskuterar olika kulturinstitutioner i Nuuk (som Katuaq) ännu pandemins effekter på kultur och kulturpolitik, en annan menar att konstnärer, kulturarbetare, skådespelare, museer med flera ännu diskuterar effekterna. Ytterligare svar var att "*The effect of covid on the cultural sector in Greenland has been very little debated. We rely a lot on government support, and little on public sales so the impression was that the debate was not that relevant. But this is not all true*". Enligt två respondenter har individuella konstnärer och evenemangsarrangörer återhämtat sig sämst - "*They have been forced into other sources of income and some have stayed there*".

43. [Publikationer \(naalakkersuisut.gl\)](#) (Finanslov for 2023)(30.8.2023).

44. [Publikationer \(naalakkersuisut.gl\)](#) (Finanslov for 2023) (30.8.2023)

45. [Publikationer \(naalakkersuisut.gl\)](#) (Finanslov for 2023) (30.8.2023)

46. Greenland Business. s. 144; 148-149. <https://www.e-pages.dk/plb/132/> (28.2.2023).

Det kan antas att det har skett en återhämtning i kulturutbudet, speciellt efter att restriktioner kring folksamlingar respektive gränspassager lyfts. Flera evenemang har hållits på plats, till exempel Nuuk international film festival^[47] samt evenemang på NAPA och Katuaq. Avsaknaden av rapporter, artiklar, uttalanden och statistik (på danska eller engelska) gör det svårt att uttala sig om den ekonomiska återhämtningen. Statistik för sysselsättning åren 2021 och 2022 saknas på Greenland Statistics liksom kategorier för konst och kultur. Nordic Statistics saknar grönländsk statistik för 2021 och 2022.

Färöarna

Färöarna (Føroyar) är sedan 1948 en självstyrande del av Danmark. Självstyret gäller främst inrikespolitiken, men i utrikesfrågor som berör Färöarna har ögruppen ett betydande inflytande på officiell dansk politik. I januari 2022 uppgick befolkningen till 53,653 personer.^[48] Nästan hälften av invånarna bor i huvudstaden Tórshavn.

Färöarnas parlament (Løgting, Lagtinget) består av 33 medlemmar som väljs vart fjärde år (senast 8.12.2022^[49]). Parlamentet utnämner regeringen som består av sju ministrar inklusive lagmanden.^[50] Färöarna är inte medlem i EU men har ingått ett fiske- och handelsavtal med EU, de är däremot indirekt medlem i Nato. Den viktigaste industrin är fiske; sjöfart och turism är också viktiga branscher. Sysselsättningen inom den offentliga sektorn är stor, delvis tack vare årligt stöd från Danmark som bidrar till att kunna upprätthålla en stor offentlig förvaltning.^[51]

I regeringens (2019–2023) koalitionsöverenskommelse lyfts framför allt idrotten (relaterat till "vital" frivillig verksamhet som gynnar barn och unga). Därtill konstateras att *"Knowledge of our living history, Faroese language, Faroese chain dance, visual arts, crafts, music, literature and poetry should be strengthened"*. Detta bland annat genom att regeringen ska ge stöd till färöiska museum (Färöarnas kulturhistoria och kulturarv), se över de kulturella och konstnärliga bidragssystemen och de ekonomiska subventionerna till media och bör ("must") bygga en nationalteater för att erbjuda *"creative arts a place to grow and showcase its fruits, a venue that will lift up our artists to an international level"*.^[52]

47. Nuuk International Film Festival. <https://niff.gl/>. (28.2.2023).

48. Nordic Statistics. Population 1 January by reporting country. https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Demography_Population%20size/POP01.px/table/tableViewLayout1/?rxid=4bd7ba15-3c4a-4793-8711-6db1fc878223. (28.2.2023).

49. Greenlandic broadcasting corporation. <https://knr.gl/da/nyheder/valg-p-%C3%A5-f-%C3%A6-r-%C3%B8-berne-disse-emner-fylder-mest>; TV2. <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-12-08-faerosk-valg-inflationshjelp-star-overst-pa-dagsordenen>; Fonyhedsbureau. <https://www.fonyhedsbureau.dk/aksel-v-johannesen-faeroesk-regering-klar-inden-10-dage/>. (28.2.2023).

50. Avsnittet är skrivet enligt situationen som rådde under hösten 2022.

51. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/F%C3%A6r%C3%B8yene>; https://snl.no/F%C3%A6r%C3%B8yenes_politiske_system; Nordisk Samarbeta. <https://www.norden.org/sv/information/fakta-om-faroarna>; The Government of the Faroe Islands. <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/>. (28.2.2023).

52. <https://landsstyri.cdn.fo/savn/13069/coalition-agreement-14-september-2019-final.pdf?s=kLwiPkJ0pz4wEEgB1rCOGvHiiIw> (30.8.2023).

I regeringssammansättningen fram till valet i december 2022 ansvarar *Faeroernes landsstyreområde for kultur og udenrigsanliggender* för utbildning, kultur och internationella angelägenheter. Organet bereder kulturpolitiken, övervakar dess genomförande och ansvarar för den allmänna förvaltningen av och lagstiftningen i kulturfrågor. Dessa rör konst och kulturarv, färöiska folkkyrkan, färöiska språket, massmedia, upphovsrätt samt idrotts- och ungdomsfrågor.^[53] Det har också det övergripande ansvaret för museum, arkiv och bibliotek. (Tabell 4.) Institutioner som omfattas är Färöarnas folkkyrka, Det Færøske hus i København, The Faroese Confederation of Sports and Olympics Committee, public service-bolaget Kringvarp Føroya, Färöarnas konstmuseum, Nationella kulturfonden (Mentanargrunnur Landsins), Nordens hus på Färöarna, The National Museums Institution (Tjóðsavnið) och Färöarnas nationalteater.^[54]

Tabell 4. Tillgänglig kulturstatistik, Färöarna.

Källa:

https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics_Culture/

Tillgänglig kulturstatistik, Färöarna.	
Number of public libraries (2019)	19
Number of cinemas (2019)	2
Cinema film premieres (2019)*	220
Number of theatres (2019)	1
Number of theatre performances (2019)	121
Number of theatre visitors (2019)	9769
Number of museums (2019)	4
Number of museum visits (2019)	32353
Books published** (2019)	198
General government expenditure on recreation, culture and religion (M€) (2019)	67
General government expenditure on recreation, culture and religion (% of GDP) (2019)	2,31

53. The Government of the Faroe Islands. <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/ministry-of-social-affairs-and-culture/>.

54. The Government of the Faroe Islands. <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/ministry-of-social-affairs-and-culture/>; <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/ministry-of-foreign-affairs-and-culture/cultural-affairs/cultural-and-natural-heritage/>.

Faeroernes landsstyreområde for kultur og udenrigsanliggender utövar tillsyn över det offentliga stödet till konst och kultur. Kulturmedlen täcker bidrag till verksamhetskostnader för kultur, kulturarv, media, kyrka och idrott. Medlen omfattar finansieringsordningar, från vilka medel beviljas efter ansökan. De totala bidragen och verksamhetskostnaderna för kultur utgör ungefär 10 % av den avsatta budgeten. Den nationella kulturfonden arbetar oberoende av de politiska myndigheterna enligt armlängdsprincipen. Fonden förvaltar det offentliga stödet till kulturella och konstnärliga evenemang, översättning och arbetsbidrag för konstnärer och kulturarbetare.^[55] Både professionella konstnärer och amatörer omfattas. Uppdraget är att utveckla och bevara det färöiska språket, litteratur, konst, vetenskap och andra kulturella områden.^[56]

Färöarna har 29 kommuner och därtill 49 "bygder".^[57] Kommunerna leds av ett kommunstyre som väljs vart fjärde år. Kommunerna ansvarar för en stor del av samhällsservicen; de viktigaste uppgifterna är primära välfärdstjänster, utbildningstjänster (folkeskolan) och barnomsorg. Ett antal av de större kommunerna har etablerat folkbibliotek och fritidsutbildningar.^[58] De flesta kommuner har ett anslag för stöd till kulturen. Kommunerna stöder i allmänhet projekt och initiativ som berikar och utvecklar kulturlivet inom det egna området (Lundgren 2022). Kommunerna förvaltar själva några fonder, dessa organiseras av en styrelse som typiskt sett är en blandning av representanter från myndigheterna och det lokala kulturlivet. Tórshavns kommun har de största tillgångarna och till exempel en gemensam samarbetsfond för kultur, idrott och utbildning med Reykjavik och Nuuk.^[59]

LISA – Listafólkasamband Føroya (Det Færøske Kunstnerråd) är en konst- och kulturpolitisk paraplyorganisation vars syfte är att stärka konst och kultur i kulturpolitiska sammanhang, arbeta för medlemsorganisationernas intressen och representera medlemmarna i frågor av gemensamt intresse. Styrelsen består av tre medlemmar som väljs årligen och organisationen finns representerad i flera utskott och råd. LISAs högsta beslutande organ är "repræsentantskabet" som består av en representant från var och en av de 11 medlemsorganisationerna (arkitekt-, designer-, solist-, komponist-, film-, bildkonstnär-, musiker-, kör-, skådespelar-, författar- och fotograforganisationer).^[60]

I och med lagtingsvalet 8.12.2022 har Färöarna för tillfället en provisorisk budgetlag fram tills det nya landsstyret antagit en ny budget för 2023.^[61] De tre största

55. The Government of the Faroe Islands. <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/ministry-of-social-affairs-and-culture/>. (15.3.2023)

56. Statistics Faroe Islands. <https://hagstova.fo/en/society/culture-and-religion/culture-foundation>. (15.3.2023).

57. Store Norske Leksikon. https://snl.no/F%C3%A6r%C3%B8yenes_politiske_system. (28.2.2023).

58. Rigsombudsmanden på Færøerne. <https://www.rigsombudsmanden.fo/media/10606/aarsberetning-2021.pdf>, s. 34-38. (28.2.2023).

59. Rigsombudsmanden på Færøerne. <https://www.rigsombudsmanden.fo/media/10606/aarsberetning-2021.pdf>, s. 34-38. (28.2.2023).

60. Rigsombudsmanden på Færøerne. <https://www.rigsombudsmanden.fo/media/10606/aarsberetning-2021.pdf>. (28.2.2023).

61. Sermitsiaq. <https://sermitsiaq.ag/node/240724>; Fonyhedsbureau. <https://www.fonyhedsbureau.dk/faeroerne-skal-til-valg-i-december/>. (28.2.2023).

valfrågorna var 1) inflation och stigande priser, 2) fiskeindustrin och 3) bostadssituationen.^[62]

På frågan hur kulturpolitiken har förändrats på grund av pandemin och om det finns märkbara förändringar i till exempel finansiering, kulturpolitiska mål eller offentlig diskussion svarade de färöiska respondenterna i vår enkät 1) *"Funding has become more restrictive and cultural actors need to spend more time working on applications and reporting"*, 2) *"Pandemien har skabt større respekt for kunst som erhverv"*. Ett tredje, mer utförligt svar löd som följer: 3) *"Der er helt sikkert sket en forandring i, hvordan kulturpolitik bliver diskuteret. Der er mere fokus på kulturen og dens indvirkning på samfundet. Nedlukninger har gjort samfundet og opmærksomt på betydningen af kulturelle oplevelser og der har været et savn. Nu er diskussionen mere fokuseret og seriøs og politisk taler man om, at finansiering og støtte til kunst og kulturliv må styrkes og sættes i tidssvarende system. Dette er også sket på grund af, at kunstrådet lagde pres på myndighederne for at få støtte og hjælpepakker til kunstnere. Der blev en offentlig debat og kunstneres vilkår blev sat på dagsorden i medier og i lagtinget og medvirkede til, at give et indblik i kunstverdenen og dens vilkår og at der fandtes en sådan branche"*.

Två av respondenterna svarade att det för närvarande finns en diskussion om pandemins effekter på kultur och kulturpolitik och att diskussionen förs av *"Kulturarbejdere særligt"* och *"LISA, Listafólkasamband Føroya, (kunstrådet på Færøerne), i medier og med politikere og embedsværket, og også mellem kunstnere og alle andre i samfundet, både offentligt og privat"*.

En svarade att det inte förs någon diskussion med hänvisning till att *"There is very limited debate on this, because cultural policy is given lower priority than many other themes in our society"*.

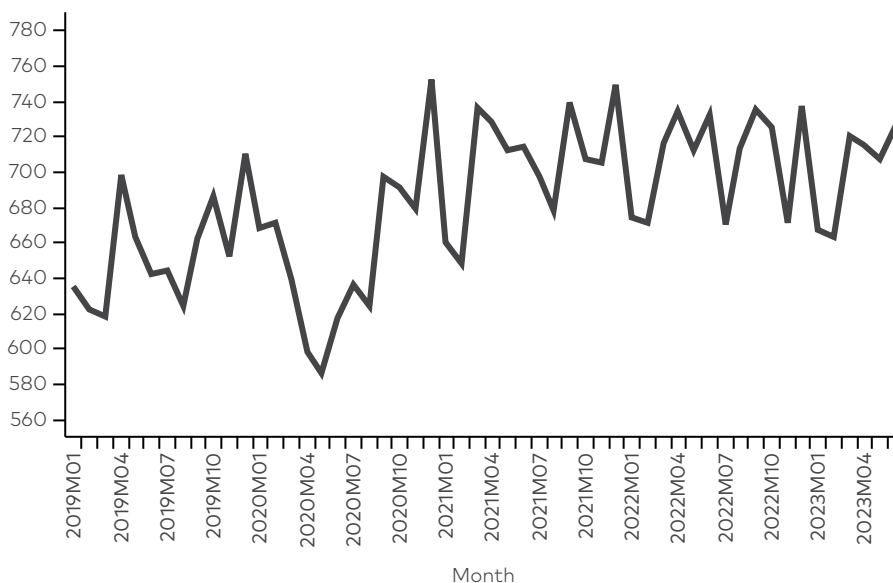
På frågan vad pandemin särskilt synliggjorde inom kulturlivet och kultursektorns områden och politik svarade respondenterna 1) *"It was an eyeopener, because many people thought (pre-covid) that cultural life is something that does not need any substantial public financial support"*, 2) *"At samfundet har brug for den kulturelle del af samfundet"* och 3) *"Pandemien synliggjorde tomheden, da kultursektoren var lukket ned, den var savnet. Den viste også, at strukturen rundt om kultursektoren er svag og ustruktureret. Og den har vist, at kultur og kunst, er vigtigere for os end vi troede og fylder en hel del i vores (under)bevidsthed"*.

Det kan antas att det skett en återhämtning av kulturutbudet sedan våren 2021 (folksamlingar på 500 personer tilläts förutsatt distans, festivalen G! anordnades), och sedan restriktionerna upphävdes mars 2022 detta stöds av den statistik som finns tillgänglig. Respondenterna svarade att de områden som återhämtat sig svagast från pandemin är 1) *"Youth music/arts activities"*, 2) *"Udenlandsvirksomhed"*

62. E-mail Alda Joensen, 20.3.2023.

for lokale grupper" och 3) "Det er svært at sige", med hänvisning till 1) "I think it is because the politicians believe that the organisations can harvest new financial support themselves", 2) "Nogle få kunstnere fra Færøerne har igen turnéer udenlands, men det går kun langsomt for de fleste" och 3) "Jeg tror ikke, at vi har set alle effekterne af pandemien endnu".

Enligt Statistics Faroe Islands har sysselsättningen inom *Culture, organisations etc* varit ojämn sedan januari 2019 med ett stort fall i april 2020. Den svacka i sysselsättningen som pandemin orsakade har återhämtats under 2022. (Figur 1.)

Figur 1. Statistik Färöarna, Sysselsättning inom kultur, organisationer osv. 2019–2023.

Källa:

https://statbank.hagstova.fo/pxweb/en/H2/H2_AM_AMO3/lont_vgmd_t.px/chart/chartViewLine/

Enligt *Rigsombudsmanden* på Færøernes rapport (juni 2021) var turismen en av de branscher som drabbades hårdast av pandemin efter en stor expansion av hotell- och restaurangbranschen åren innan.^[63] Pandemins inverkan på kultursektorn nämns inte annat än att landsbiblioteket ändrade sitt system för att hämta ut böcker och att Nordens hus övergick till digitala evenemang.

63. Rigsombudsmanden på Færøerne. <https://www.rigsombudsmanden.fo/media/10606/aarsberetning-2021.pdf>, s. 64. (28.2.2023).

Översikt av kultursektorn och kulturekonomin i de nordiska länderna

Samhällsstrukturen i de fem nordiska länderna – Finland, Sverige, Norge, Danmark och Island – baseras på en välfärdsmodell där målet är ett trygghetssystem med jämlika ekonomiska och sociala rättigheter som omfattar alla. Den nordiska välfärdsmodellen har karaktäriserats som en kombination av stabila demokratier, individuell frihet, ekonomisk tillväxt och ett allmänt system för social säkerhet (Sokka & Johannisson 2022, s. 9; NORDICOM 2023, s. 12–13). Samhället värnar om rätten till bildning och om individens möjlighet att utvecklas som en aktiv medborgare.

Kultursektorn är i de nordiska länderna en integrerad del av samhället, där det råder yttrandefrihet, närings- och organisationsfrihet samt explicit konstnärlig frihet.^[64] Kultursektorn har ansetts bestå av de organisationer och individer som direkt är involverade i produktionen, distributionen och konsumtionen av konst och kultur inom samhället och dess ekonomier (Throsby 2010, s. 22).

Kultursektorns olika dimensioner kan indelas i en offentlig sektor, en privat sektor och en tredje sektor (Ruusuvirta 2019). Den offentliga sektorn omfattar statlig, regional och lokal förvaltning, som ansvarar för utövandet av en offentlig kulturpolitik. Den privata sektorn omfattar enskilda individer samt olika former av näringsliv, som i stor utsträckning befinner sig utanför ett direkt kulturpolitiskt utövande. Den tredje sektorn omfattar organisationer och icke-vinstdrivande sammanslutningar som i alla de nordiska länderna fungerar i ett tätt samspel med de offentliga kulturpolitiska strukturerna.

Den kulturella sektorn är mycket varierad och innefattar både ideella och vinstdrivande organisationer. David Throsby (2010) kategoriserar kultursektorns aktörer i åtta grupper a) kulturarbetare, konstnärer, kreatörer b) kommersiella vinstdrivande företag c) icke-vinstdrivande företag, d) offentliga kulturinstitutioner, e) utbildningsinstitutioner, f) offentlig förvaltning, g) internationella organisationer, h) konsumenter och konsumentorganisationer (s. 23–24). Till exempel bibliotek och kulturcentrum, filmproduktionsbolag, cirkusar, kulturella föreningar, museer,

64. Det betonas särskilt i de svenska dokumenten. <https://www.kulturradet.se/i-fokus/internationellt/sok-bidrag-for-internationellt-utbyte/program-for-konstnarlig-frihet/mal-inom-program-for-konstnarlig-frihet/>; <https://swedish-presidency.consilium.europa.eu/sv/evenemang/frihet-att-skapa-europeiska-unionens-konferens-om-konstnarlig-frihet-och-kulturella-och-kreativa-branscher-16-172/> (läst 16.2.2023).

teaterföretag, bildkonstnärer, design- och arkitektföretag hör alla till kultursektorn, men deras affärsmodeller, kostnadsstrukturer och finansieringsbehov varierar avsevärt (OECD 2022, s. 214).

Kulturekonomin kontextualiserad

Med kulturekonomi menas kulturens kopplingar till och betydelse för samhällsekonomin i allmänhet. (Se även till exempel De Beukelaer & Spence 2019, s. 4–5.) Kulturella varor och tjänster har en särpräglad plats inom den allmänna konsumtionen. Produktionen av dem baseras på mänsklig kreativitet vilket gör att de ger upphov till såväl ekonomiskt som kulturellt värde. Det är därför som de är av intresse för kulturpolitiken (Throsby 2010, s. 30).

Kulturella och kreativa näringar är del av ett komplext ekonomiskt ekosystem med en mängd olika aktörer och resurser. De flesta av dem bygger sin verksamhet på en blandning av olika typer av finansieringskällor.^[65] Som en konsekvens har det kulturpolitiska utövandet på både nationell och regional nivå under de senaste decennierna alltmer eftersträvat en större integration mellan offentlig, privat och filantropisk finansiering av kultur (OECD 2022, s. 215). Det är dock värt att notera att man i de nordiska länderna ur ett kulturpolitiskt perspektiv främst betonar icke-vinstdrivande, offentligt finansierad verksamhet.

Det är möjligt att statistiskt granska exempelvis kulturens privata och offentliga stöd, hushållens kulturkonsumtion, privat konsumtion, kulturens värdeökning, kreativa näringar, kulturexport och -import, kulturturism, sysselsättning, upphovsrättsersättningar mm.^[66] Det som många observatörer har kommenterat är hur pandemin har synliggjort kultursektorns integrerade strukturer i samhällsekonomin i stort (Hylland et. al. 2022; Kulturanalys Norden 2021; Sokka & Johannisson 2022). Det innebär att granskningen av kulturekonomin når över alla samhällssektorer och finansieringsformer (Sokka & Johannisson 2022, s. 15–16).

Vid en jämförelse av hur kultursektorn ekonomiskt är kopplad till den övriga samhällsekonomin handlar det om att kontextualisera den kulturpolitiskt baserade finansieringen ur ett vidare samhälleligt perspektiv. Betzler et.al (2020) ser kontextualiseringen av kultursektorn som en inramning av ekonomiska, sociala och kulturella faktorer, vilka även kan ge indikationer på hur olika länder har tacklat pandemin (Ibid, s. 5). En jämförelse länder emellan bör bygga på tillförlitliga data som insamlats från samma källa.

65. Ett exempel på blandfinansiering är olika kulturfestivaler i Finland. Se: https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2022/taide-ja_kulttuurifestivaalien_aluetaloudelliset_mekanismit_cuporen_tyopapereita_18.pdf och https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/ett_regionalekonomiskt_perspektiv_pa_konst-och_kulturfestivaler_i_svenskfinland.pdf

66. Se t.ex. Statistics Finland. Culture in the national economy; Private and public support of culture. https://pxhoped2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/engl0011.htm (läst 16.2.2023).

I vår jämförelse av de nordiska länderna har vi sammanställt en tabell över de samhälls- och kulturekonomiska aspekter som på ett allmänt plan ger ett perspektiv på den ekonomiska situationen under år 2022. Tabell 5 bygger på den statistik som samlas in till Eurostat. Tre av indikatorerna nedan bygger på information från Nordic Statistics (NSD/CULT20).

Tabell 5. Sammanställning av nordisk kulturstatistik

Culture statistics of Nordic countries (EUROSTAT/NORDIC STATISTICS)	Finland	Sverige	Norge	Danmark	Island
Population on January 1st (2022)	5 548 241	10 452 326	5 425 270	5 873 420	376 248
GDP in million EUR (2021)	252 000	537 000	414 000	337 000	22 000
GDP per capita in PPS Index (EU27_2020 = 100) (2021)	112	123	167	133	119
Nordic Statistics: General Government Debt (as a % of GDP) (2021)	72,4	36,3	35,7 (2016)	36,6	75
Nordic Statistics: General government expenditure (in % of GDP) (2021)	55,6	49,5	48,3	50,8	49,2
Nordic Statistics/CULT20: General government expenditure on culture / Total expenditure on recreation, culture and religion (million euro / % of GDP) (2020)	3593 / 1,5	6755 / 1,4	6342 / 2	5278 / 1,7	665 / 3,5
Public cultural expenditure on cultural services (million euro / % of GDP) (2020)	1250 / 0,5	2690 / 0,6	2341 / 0,7	1936 / 0,6	238 / 1,2
Public cultural expenditure on cultural services per Capita (2020)	226	260	436	332	651
Cultural employment / total (thousand persons) (2021)	119,2	230,5	112,4	132,3	11,4
Share of cultural employment of total employment (%) (2021)	4,6	4,5	4	4,6	5,8
Cultural employment by NACE Rev. 2 activity: R90 creative, arts and entertainment activities (thousand persons) (2021)	19,1	26	18,2	15,2	1,6
Cultural employment by NACE Rev. 2 activity: R91 libraries, archives, museums and other cultural activities (thousand persons) (2021)	12,5	23,1	14,9	18,3	0,9

Persons working as creative and performing artists, authors, journalists and linguists (thousand persons) (2021)	34,2	65,7	30,7	32,6	2,8
Cultural employment / Self-employed persons (percentage of total cultural employment) (2021)	30	26	17	20	27
Number of enterprises in the cultural sectors by NACE Rev. 2 activity (number) (2019)	10291	52482	19177	13959	2576 (2018)
Exports in cultural goods (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	76 817	689 234	Information not available	436 433	Information not available
Import in cultural goods (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	236 983	963 638	Information not available	579 861	Information not available
Exports in cultural goods / Works of art (paintings, engravings, sculptures, designs, etc.) (Total/all countries) (Thousand euro) (2021)	18 536	74 936	5562 (2020) 65 708 (2016)	45 128	1733
Final consumption expenditure of households on recreation and culture (current prices, million euro & percentage of expenditure) (2021)	11 210 (9,1 %)	26 355 (11,5 %)	16 549 (11,1 %)	16 251 (10,9 %)	1140 (10,4 %)

Det finns stora grundläggande skillnader mellan de nordiska länderna. Folkmängden i Sverige uppgick 2022 till närmare 10,5 miljoner människor, vilket är nästintill dubbelt så många som i vardera Finland, Norge och Danmark. Island utmärker sig med sina under 380 000 innevånare.

Bruttonationalprodukten (BNP) anger ett lands totala ekonomiska aktivitet under ett år. När det gäller BNP:s volym per person i befolkningen enligt PPS-index^[67] är det Norge som står främst med 167/capita, Danmark med sina 133/capita når lite högre än Sveriges 123/capita. Island med 119 /capita ligger högre än Finland, som ligger lägst med 112/capita.

67. The volume index of GDP per capita in Purchasing Power Standards (PPS) is expressed in relation to the European Union average set to equal 100. If the index of a country is higher than 100, this country's level of GDP per head is higher than the EU average and vice versa. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table>

Offentlig finansiering av kultur

I utredningar kring pandemins effekter har det konstaterats att länder med högre BNP/capita förväntas ha större och mer tillgängliga resurser för att möta pandemins negativa effekter (Betzler 2020 s. 5). Alla de nordiska länderna ligger över det europeiska medeltalet (100), och har haft relativt goda möjligheter att balansera upp krisen ekonomiskt, vilket påvisats i tidigare utredningar (Kulturanalys Norden 2021). En summering av de beviljade krisstöden i de nordiska länderna under 2020 visar att stödet uppgick till mellan 0,04 procent (Finland) och 0,14 procent (Danmark) av landets BNP (Berge, Hylland & Storm 2022).

Det finns skillnader mellan de sätt som de nordiska länderna sinsemellan har haft möjlighet att bekosta krisstöden i sina samhällen. Indikationer på detta framkommer i beräkningen av statsskulden, där Finland och Island procentuellt sett har en dubbelt så stor skuld, uttryckt i procent av BNP i jämförelse med de andra länderna år 2021. Hur dessa siffror skall tolkas är inte helt självklart. Island har alltsedan finanskraschen arbetat med att balansera sin samhällsekonomi totalt sett (Kaaber 2022) och i Finland pågår en aktuell debatt om skuldnivåns betydelse och hantering inför det kommande riksdagsvalet i april 2023.^[68]

De senaste siffrorna för det offentliga kulturstödet i de olika länderna som sammanställts inom Eurostats statistik är från år 2020. En jämförelse av stödsumman beräknat i euro visar tydligt att i relation till folkmängden har Norge överlägset mest offentligt stöd, och Norge ligger också högt om man räknar det som andel av BNP. Högst när det gäller stödets andel av BNP ligger dock Island med 3,5 procent av BNP i offentligt kulturstöd. Det kan tolkas både som en prioritering av kultursektorn inom samhällspolitiken och som ett tecken på att gränsdragningarna för vad som ingår i kulturstödet inte är glasklara (Kaaber 2022).

Alla de nordiska ländernas kultursektorer är beroende av offentlig finansiering, vilket också är grundbulten i den nordiska kulturpolitiken. Tendensen har ändå varit under en längre period att man även i de nordiska länderna förväntar sig kulturstöd från den privata sektorn enligt en modell som är vanlig i exempelvis USA (Dubois 2015, 18, se även Duelund 2003; Mangset et. al. 2008; Kangas 1999, 2003; Sokka & Johannisson 2022). Det finns tydliga tecken på att kulturekonomin i flera av länderna har en allt starkare tyngdpunkt på om inte en rent privat kulturfinansiering så en delad finansiering mellan det offentliga och det privata.

68. The Finnish economic policy council. Economic Policy Council Report 2022. https://talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wp-content/uploads/2023/01/Full-report-2022_final.pdf (läst 20.2.2023).

Norge har en tydlig tyngdpunkt på den offentliga finansieringen både regionalt och nationellt. Utvecklingen av den offentliga ekonomin bygger på landets inkomster från oljan, som garanterat en stabilitet även inom kulturfinansieringen (Berge 2022, s. 76).

Största delen av den offentliga kulturfinansieringen riktas i alla de nordiska länderna mot kulturinstitutionerna, som fungerar som en ryggrad för kulturpolitikens mål att tillgodose kulturutbudet över hela landet (Sokka & Johannisson 2022, s. 11, 82, 123). I Norge har man gjort stora investeringar i form av nybyggnationer för de nationella institutionerna som långt överstiger den årliga kulturbudgeten (Berge 2022, s. 82). Paradoxalt nog är det också de starkt offentligt finansierade kulturinstitutionerna som lockar till sig privata medel. I Danmark är privata donationer till offentligt finansierade kulturinstitutioner även föremål för skattelättnader^[69].

En genomgång av centrala konstmuseer och konsthallar i Sverige, Norge och Danmark, som genomfördes av den Oslo-baserade nordiska konsttidningen Kunstkritikk under våren 2022, påvisar ett allt större tryck på institutionernas egenfinansiering. (Tabell 6.) Diskussionerna inom konstområdet gått höga, särskilt om arten av den privata finansieringen och museernas etiska regler. ^[70]

69. Kulturministeriet Danmark. <https://kum.dk/kulturomraader/kultur-og-kunststoette/kunstkoeb-gaver-og-skattefordele> (läst 9.3.2023).

70. Kunstkritikk 16.03.22 <https://kunstkritikk.no/nasjonalmuseet-kritiseres-for-kobling-til-russland/>; Kunstkritikk 13.01.23 <https://kunstkritikk.se/allt-fler-konstnarer-tar-avstand-fran-kiasma/> (läst 15.2.23)

Tabell 6. Exempel på konstmuseers finansiering i Sverige, Danmark och Norge.

Källa: Kunstkritikk, 30.11.2022. <https://kunstkruttikk.no/vanskelige-penger/>

Sverige:
Moderna museet, Stockholm & Malmö: 83 procent offentligt stöd, 4 procent privat stöd, + donationer, fonder och stiftelser
Liljevalchs konsthall, Stockholm: 70 procent offentligt stöd, resten egenintäkter, sponsorer ca 3 procent
Göteborgs konstmuseum: 66 procent offentligt stöd, 8 procent stiftelser och fonder, 26 procent egenintäkter
Malmö Konsthall: 100 procent offentligt stöd
Danmark:
Statens museum for Kunst, Köpenhamn: 55 procent offentligt stöd, 25 procent privata medel + fondmedel
Kunstmuseum Brandts, Odense: 63 procent offentligt stöd, 18 procent från privata sponsorer och fonder, 45 partners i näringslivet
Kunshal Charlottenborg, Köpenhamn: ca 60 procent statligt stöd, resten från privata och offentliga fonder samt egenintäkter
Louisiana, Humlebæk: 15 procent offentliga medel, 14 procent av fonder och privat sponsorer och 71 procent av egenintäkter
Norge:
Nasjonalmuseum, Oslo: 90 procent offentligt stöd, resten stiftelser och privat medel
Astrup Fearnley Museet, Oslo: 1,7 procent offentligt stöd, ideella stiftelser 50 procent, resten huvudsponsor EGD, Holding
KODE, Bergen: 78 procent offentligt stöd, 10 procent från allmännyttiga stiftelser och privata fonder
Nordnorskt konstmuseum, Tromsø: 96 procent statligt stöd, resten från ideella stiftelser.

Att den offentliga finansieringen av kultursektorn inte i sin helhet täcks av kulturbudgeten har konstaterats i flera länder. I sin beskrivning av situationen i Norge hänvisar Ola K. Berge till Jeremy Ahearne's uppdelning i explicit och implicit kulturpolitiskt utövande (Berge 2022, s. 74–75). Kultursektorns finansiering från andra politikområdets budgetmedel gäller i Norge bland annat kulturarvssektorn och militärorkestrar men även kulturdiplomati och internationella relationer.

Samma typ av strukturer har även uppfattats inom den finländska kulturpolitikens offentliga finansiering. Diskussionen om vad som är en explicit utövad kulturpolitik kompliceras av att man exempelvis i Finland har ett tydligt artikulert finansierings- och styrningsansvar för kulturverksamheter även inom andra förvaltningsområden (Jakonen & Sokka 2022). De ministerier som utöver undervisnings- och kulturministeriet finansierar verksamheter som tydligt är en del av kultursektorn är främst arbets- och näringsministeriet och kommunikationsministeriet. Även social- och hälsovårdsministeriet har under de senaste åren i allt högre grad finansierat verksamheter som anses kopplade till kulturens effekter på välbefinnandet (Ibid. s. 306; se även Sokka et al. 2021).

I de regelbundna sammanställningar som Myndigheten för kulturanalys gör av de offentliga utgifterna för kultur i Sverige ingår de delar av den statliga kulturbudgeten som kan relateras till de kulturpolitiska målen, samt räkenskaper för kommunala och regionala utgifter för kultur.^[71] I den danska statistiken över de offentliga utgifterna för kultur synliggörs även kulturfinansieringen från andra ministerier än kulturministeriet.^[72]

Pandemin tydliggjorde sambanden mellan samhällets olika sektorer. Krisanteringen skedde tvärs över politikområden och olika områdens riktlinjer fick effekter även på kulturlivet. Kultursektorn visade sig i hög grad vara integrerad i och inte separerad från andra politikområden (se också Jakonen & Sokka 2022). Det här är synligt i bland annat återstartsrapporterna och kan skönjas även i de olika ländernas kulturbudgetar.

Kulturen berör oss alla och finns överallt. Den berör även andraförvaltningsområden, inte bara undervisnings- och kulturministeriet, som bär det huvudsakliga ansvaret för kulturen, eller kommunens kulturnämnd eller motsvarande. Arbetsgruppen förde en ingående diskussion om förvaltningsområdenas roller. Även om det med klen resultat har talats om dem idecennier lägger vi oförtröttligt fram ett förslag också om detta. Man måste kunnata sig över skrankorna.^[73]

71. Myndigheten för kulturanalys 2022. Samhällets utgifter för kultur 2021. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/11/Samhallets-utgifter-for-kultur-2021-webb.pdf> (28.2.2023)

72. Statistics Danmark. Culture and leisure. <https://www.statbank.dk/statbank5a/default.asp?w=2560> (28.2.2023)

73. Undervisnings- och kulturministeriet 2022. Kulturens tid är nu och alltid, s. 11. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164324/OKM_2022_29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

På Island har integrationen av kultursektorn i andra samhällssektorer pågått långt före pandemin. Koordineringen av främjandet av kreativa näringar mellan olika ministerier, förvaltningar och näringslivet påbörjades 2019. En rådgivande grupp inom Business Iceland hade då uppdraget att göra prioriteringar inom infrastrukturer i kultursektorn, för forskning och utveckling samt internationellt samarbete och kulturexport. Andra initiativ har varit ett ökat samarbete mellan olika ministerier och statliga verk. Den här utvecklingen har bidragit till att det är svårt att urskilja utgifterna för kultur i den statliga budgeten (Kaaber 2022).

Kultursektorns fonder och stiftelser

Stiftelser och fonder är väsentliga aktörer på kulturområdet i alla de nordiska länderna, men som kulturfinansiärer spelar de störst roll i Finland och i Danmark (Sokka & Johannisson 2022).

Stiftelserna i Finland stödde år 2021 vetenskap, konst och annan allmännyttig verksamhet med över 580 miljoner euro. Stödet ökade med 16 miljoner euro från året innan, då det senaste rekordet sattes i och med pandemistöden.^[74] Stiftelserna var tidigt aktiva med specifika stödprogram och andra former av stöd. Många stiftelser har förbundit sig till ansvarstagande och samhällsengagemang enligt formaliserade europeiska överenskommelser.^[75] Kulturstiftelsernas utdelningar har ökat stadigt under hela 2000-talet. I jämförelse med de statliga konstnärstipendierna på ca 17 miljoner euro^[76] är stiftelsernas stöd år 2021 på sammanlagt 79 miljoner euro till konsten betydande i Finland.

Av konstarterna fick scenkonsten det största stiftelsestödet på 18 miljoner euro. På andra plats kommer musik med stöd på 17 miljoner euro. Också den visuella konstens nästan 16 miljoner euro och litteraturens närmare 11 miljoner euro är ofta avgörande för utövare inom dessa konstarter. Stiftelserna upprätthåller och utökar dessutom konstsamlingar, driver konstnärresidens samt genomför egna konst- och kulturprojekt.^[77] Stiftelserna stödde även projekt inom den tredje sektorn med 168 miljoner euro år 2021. Stöd gavs till civilsamhället på alla områden – från barnmotion till naturstigar, från cirkulär ekonomi till försvar, samt från utveckling av olika yrkesområden till föreningsverksamhet.

Även i Danmark spelar stiftelser och fonder en betydelsefull roll inom kultursektorn. De största fonderna som ger stöd till konst och kultur är A.P. Møller Fonden, Nordea Fonden, Realdania, VELUX/VILLUM Fondene, Ny Carlsbergfondet, Augustinusfonden, Bikubenfonden, Oticon Fonden, Tuborgfondet och Egmont Fonden. 60 procent av de privata fondernas stöd till konst och kultur kommer från

74. Stiftelser och fonder. <https://saatiotrahastot.fi/sv/stifelsernas-stod/> (28.2.2023)

75. Stiftelser och fonder. <https://saatiotrahastot.fi/koronakriisi-ja-saatiot/>; London Funders. <https://londonfunders.org.uk/what-we-do/enabling-funder-collaboration/london-community-response> (28.2.2023)

76. Centret för konstfrämjande (Taike). <https://www.taike.fi/sv/statistik-och-publikationer/stipendiestatistik> (28.2.2023). 17 miljoner fördelas till enskilda konstnärer. Taikes hela stödsumma är ca. 40 miljoner euro.

77. Stiftelser och fonder. <https://saatiotrahastot.fi/sv/stiftelseinfo/> (28.2.2023)

de fem största fonderna och 74 procent från de tio största (2018).^[78] Fonderna stöder i allmänhet inte löpande verksamhetskostnader utan finansierar främst nya projekt samt renoveringar av byggnader (Bille, 2022, s. 28).

Även de danska fonderna var viktiga under pandemin både genom upprättandet av särskilda stödordningar och genom att hålla fast vid sitt stöd, trots att projekt blev uppskjutna eller förändrades av olika skäl. Flera fonder fokuserade medel särskilt till kulturen och gjorde satsningar på samarbeten med offentliga aktörer både på kommunal och på statlig nivå.^[79] I april 2021 beviljade de fem största fonderna 26,6 miljoner DKK till musik, scenkonst, bildkonst, museer, litteratur, konsthantverk och design, film och arkitektur.^[80]

Kulturarbetsmarknaden

Kulturarbetsmarknaden kategoriseras enligt Eurostats definitioner i dels andelen anställda inom sektorn, dels andelen egenanställda och antalet företag.^[81] Andelen anställda inom kultursektorn av hela den sysselsatta befolkningen är relativt jämn mellan de olika länderna. Andelen är ca 4,5 procent förutom på Island där andelen anställda inom kultursektorn ligger på 5,8 procent.

Andelen egenanställda av alla som arbetar inom kultursektorn ligger lägst i Norge (17 procent) och högst i Finland (30 procent). I tidigare forskning har man beskrivit de svaga förutsättningar som råder för egenanställda inom kultursektorn i Finland att få sin utkomst i jämförelse med övriga nordiska länder (Junnilainen 2021). Svårigheterna ökar även då de sociala trygghetssystemen är bristfälliga liksom på grund av yrkesgruppens allmänt låga status i samhället.

Hur tillförlitlig dessa siffror är kan diskuteras då undersökningar av kulturarbetsmarknaden visar att det är vanligt att kulturskapare och konstnärer kombinerar egenföretagande med anställningar och stipendieperioder. Det betyder att andelen egenanställda, beroende på både tolkningar och skillnader i kategoriseringar länder emellan, i realiteten kan vara ännu större.

Antalet anställda inom kultursektorn visar på hur relevant sektorn är i relation till hela nationella ekonomin medan andelen egenanställda ses som en indikation på osäkerheten och sårbarheten för

78. Fondenes Videnscenter. <https://fondenesvidenscenter.dk/fonde-i-tal/oversigt-over-de-100-mest-bevilgende-fonde/> (28.2.2023)

79. Aarhus kommune. <https://www.aarhus.dk/nyt/borgmesterens-afdeling/2020/april/stor-hjaelpepakke-til-kulturen-i-aarhus/>; <https://www.kunst.dk/det-satser-vi-paa/kunst-i-din-hverdag/sammen-om-kunsten> (28.2.2023)

80. Casesamling: Sammen om kunsten. https://www.kunst.dk/fileadmin/user_upload/Kunst_dk/Dokumenter/Om_os/Publikationer/2021/Sammen_om_kunsten_casesamling_web.pdf (28.2.2023)

81. Vi använder här begreppet egenanställd enligt Eurostats definition: A self-employed person is the sole or joint owner of the unincorporated enterprise (one that has not been incorporated i.e. formed into a legal corporation) in which he/she works, unless they are also in paid employment which is their main activity (in that case, they are considered to be employees). Self-employed people also include: unpaid family workers; outworkers (who work outside the usual workplace, such as at home); workers engaged in production done entirely for their own final use or own capital formation, either individually or collectively.

gruppen.^[82] Undersökningar visar att egenanställda generellt har sämre arbetsförhållanden och måste ta större risker än andra grupper på arbetsmarknaden (Ruusuvirta et.al 2023; OECD 2022). Det har även synliggjorts under pandemin i alla de nordiska länderna vilket diskuteras senare i denna rapport.

Kreativa näringar

Data om export och import av kulturvaror finns inte tillgängligt för alla länder, men generellt sett är kulturen en väsentlig handelsvara särskilt i Sverige, men även i Danmark. Finlands nivå på kulturexporten ligger betydligt lägre, även när det gäller export av bildkonst. I relation till den svenska handeln ligger Finland på under en tiondel totalt och på en fjärdedel av exporten av bildkonst. Motsvarande jämförelse med Danmark är 17 procent av totalen och 40 procent av konstexporten.

De kreativa branscherna har blivit en allt större del av den kulturpolitiska diskussionen och betydelsen av den marknadsinriktade delen av kultursektorn och gränsdragningen mellan olika ekonomiska former för kulturproduktion och -konsumtion har varit ett återkommande diskussionsämne under covid-19-pandemin (Sokka & Johannisson 2022). Särskilt riktandet och utformningen av krisstöden har orsakat debatter exempelvis i Finland där musikbranschens representanter kritiserat beslut om att inte ersätta aktörer utifrån uteblivna intäkter utan genom mindre summor i form av konstnärsstipendier.^[83]

De kulturella branscherna som främst räknas som kreativa näringar är de som har utvecklade konsumtionsmarknader och mångdimensionerade strukturer för näringslivsanpassad produktion och praktiker. Olika avgränsningar och beräkningar av det ekonomiska värdet av de kulturella näringarna gör att området är alltför mångdimensionerat för att kunna sammanfattas i denna utredning.

På Island har man antagit ett nytt tillägg (Art. 1240/2020–2021) i lagen om inkomstskatt (no. 90/2003). Målet är att det ska omfatta skattelättnader som gynnar producenter och sponsorer av projekt inom tredje sektorn och kulturella näringar (Kaaber 2022).

Business Iceland är en offentlig-privat organisation etablerad för att förbättra konkurrenskraften för isländska företag utomlands, stimulera ekonomisk tillväxt genom ökad export och locka utländska investeringar och turister till Island. Kreativa näringar och turism är två av dess fokusområden.^[84] Ett nytt initiativ för kreativa näringar utanför Island etablerades i augusti 2021 mellan Business Iceland och regeringen i samarbete med yrkesverksamma inom kreativa branscher. Målet är att öka medvetenheten om isländsk konst och kreativa näringar på utländska

82. OECD 2022: STATE OF THE ARTIST: HOW TO PROTECT CULTURAL AND CREATIVE WORKERS? <https://oecdcojito.blog/2022/12/21/state-of-the-artist-how-to-protect-cultural-and-creative-workers/> (28.2.2023)

83. Music Finland. <https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-tilanneFigur-2020-koronatilanteen-aiheuttamat-tulonmenetykset-heijastuvat-musiikkialalle-lagjasti> (28.2.2023)

84. [The Business Iceland Act - Business Iceland](#) (30.8.2023).

marknader samt stödja isländska konstnärer och kreativt arbete utomlands. Under den första fasen fram till 2025 investeras 450 milj. ISK; Business Iceland bidrar med hälften och utbildnings-, vetenskaps- och kulturministeriet, utrikesministeriet och industri- och innovationsministeriet står för resten.^[85]

Privat kulturkonsumtion

De privata hushållens konsumtion av rekreation och kultur i förhållande till hushållens totala konsumtion är förvånansvärt jämn mellan de nordiska länderna. Om man tittar på de summor som hushållen spenderar på kultur sett i relation till landets folkmängd, så tycks danskarna och norrmännen över lag ha bättre möjligheter att använda pengar på kultur.

Finland ligger lägst med en kulturkonsumtion på 9,1 procent av hushållens totala utgifter. Under perioden 2010–2020 har den privata kulturkonsumtionen minskat med 15 procent. År 2018 var den totala summan för Statistikcentralens kategori för all fritidsverksamhet ca. 12 miljarder euro.^[86] I det ingick exempelvis 631 miljoner euro för besök på biografier, teatrar och konserter, 328 miljoner euro för böcker och 861 miljoner euro för tidningar och tidskrifter.^[87] Kulturkonsumtionen kan också studeras genom så kallade satelliträkenskaper för kultur.^[88] Där uppskattas den privata kulturkonsumtionen i Finland år 2018 uppgå till ca 6,3 miljarder euro. Covid-19-pandemin förde med sig en minskning av hushållens kulturkonsumtion på ca 700 miljoner euro.^[89] Som en allmän jämförelse kan det konstateras att den största delen av finländarnas privata konsumtion går till boendet. Trenden för bostadskostnaderna är stigande och år 2021 uppgick de till ca 30 procent av hushållens totala medel för konsumtion.^[90]

Den privata kulturkonsumtionen i Sverige ligger på ca 11,5 procent av hushållens totala konsumtion och består enligt kulturekonomen Katja Lindqvist främst av köp av kulturella varor och tjänster. I sin artikel om kulturpolitikens funktion i det nordiska välfärdssamhället poängterar Lindqvist att den privata konsumtionen är den huvudsakliga finansieringskällan för all kultur i Sverige (Lindqvist 2022, s. 119ff). År 2005 stod hushållen för så mycket som 70 procent av kulturfinansieringen och det offentliga kulturstödet stod för resterande 30 procent. Motsvarande andelar år 2012 var 67 procent och 33 procent (Ibid, s. 120).

Lindqvist baserar sina data bland annat på uppgifter från Statistiska centralbyrån som presenterades av Myndigheten för kulturanalys i en rapport från 2016.^[91] I dag görs inte längre motsvarande datainsamling av SCB, men Myndigheten för

85. [Business Iceland to lead a marketing initiative for the creative industries - Business Iceland](#) (30.8.2023).

86. Privat konsumtion till *kulturtjänster* var cirka 1,1 miljarder euro.

87. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/pdf/teksti_10_2021.pdf (läst 16.2.2023).

88. Satelliträkenskaper för kultur. <https://www.stat.fi/sv/statistik/klts> (14.2.2023).

89. Se även: KULTA rf. <https://kulttuurijataide.fi/kulta-ry-kulttuuri-on-koronan-jalkeenkin-merkittava-tyollistaja/> (läst 16.2.2023).

90. Finlands Näringsliv EK. <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/tietoa-suomen-taloudesta/kulutus/> (läst 16.2.2023).

91. Myndigheten för kulturanalys. <https://kulturanalys.se/publikation/samhallets-utgifter-for-kultur-2014-2015/>

kulturanalys undersöker möjligheterna för sammanställning av den privata kulturkonsumtionen.^[92] I utredningen "Ett år med pandemin" användes SCB:s nationalräkenskaper, Hushållens konsumtionsutgifter, som datakälla.^[93]

En intressant aspekt inom den privata kulturkonsumtionen i Norge är den stora mängden av insatser som kallas frivilligarbete och som hela kultursektorn i Norden karakteriseras av.^[94] Under 2022 hade 58 procent av norrmännen deltagit i frivilligarbete.^[95] Det frivilliga arbetet inom kultursektorn beräknades år 2018 ha uppgått till över 21 000 årsverken. Denna resurs är enorm och skulle kunna översättas till privat investering i kultursektorn. Samtidigt är det en del av den tredje sektorns ekonomiska strukturer som går omlott med både offentlig finansiering och kreativa näringar.^[96]

Pandemins effekter på kultursektorns finansieringsstrukturer

Ur ett vidare europeiskt perspektiv är frågan om hur strukturerna för kultursektorns finansiering i spåren av pandemin kommer att utvecklas ännu oviss. I jämförelse med finanskrisen 2008, då man i många länder drog ner på den offentliga finansieringen, verkar situationen nu vara en annan. De statliga krisstöden har i flera återhämtningsplaner setts som en del av nationell och regional utveckling, och det kreativa fältet uppfattas som en utvecklingssektor. Det betyder ändå inte att den offentliga finansieringen kommer att öka, snarare kan det betyda att ett fokus på mer marknadsorienterade finansieringsmodeller uppfattas som en bärkraftig utveckling (OECD 2022, s. 249).

Förväntningarna på den statliga finansieringens tillförlitlighet och stabilitet under pandemin är tydlig i alla de nordiska länderna (Kulturanalys Norden 2021, s. 113–114). Även om kultursektorn fick mycket uppmärksamhet och av många observatörer uppfattades som en av de mest utsatta branscherna, var andelen krisstöd till specifikt kulturen bara en liten del av de av statliga insatserna (se t. ex. Sokka et. al 2022).

Kulturpolitiken under pandemin var i första hand en samhällsekonomisk politik där krisstöd infördes helt eller delvis utanför de etablerade kulturstödsformerna. De

92. Problemet som uppstod efter 2014 var att SCB slutade samla in sådana data som användes i tidigare redovisning, på grund av för låg svarsfrekvens på enkätutskick. E-post Malin Weijmer, Myndigheten för kulturanalys, 9.1.2023

93. <https://kulturanalys.se/publikation/ett-ar-med-pandemin/> E-post Malin Weijmer, Myndigheten för kulturanalys, 9.1.2023. Det förekommer privata investeringar, i form av engångsinvesteringar, i kulturinstitutioner och det har funnits över tid. Kulturanalys har tittat på detta mer övergripande i tidigare publikationer som "Kulturlivet, näringslivet och pengarna" (Myndigheten för kulturanalys 2013) och "Jakten på medborgarfinansiering – en omvärldsanalys av crowdfunding" (Myndigheten för kulturanalys 2013).

94. I de nordiska länderna används olika begrepp för obetalda insatser som inte alltid är helt motsvarande – frivillighetsarbete, ideellt arbete, volontärer, medborgarverksamhet/kansalaistoiminta osv.

95. Frivillighet Norge. <https://www.frivillighetnorge.no/nyheter/frivillighetsbarometeret-2022-flere-er-frivillige/>. (28.2.2023)

96. En vanlig sektor för frivilligarbete även i Finland är olika former av kultur- och konstfestivaler som är en kärnbransch inom evenemangsindustrin. Se bla. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/taide-jakulttuurifestivaalien-aluetauloudelliset-mekanismit> (28.2.2023). För frivilligarbete i Danmark se: <https://www.dst.dk/da/informationsservice/oss/frivillige> (16.3.2023).

kriterier som formulerades hade delvis även andra grunder än kulturpolitiska (Sokka et al. 2022; Hylland et al. 2022). Å andra sidan utbetalades stöd även genom etablerade stödstrukturer och -kriterier. Den finländska kultursektorns kristöd bestod till en betydande del av normalt utlysta statliga stöd. Ett undantag var Centret för konstfrämjande, Taike, som delade ut exceptionellt mycket stöd till olika delar av den kreativa sektorn. Stödet delades ut till yrkesverksamma på olika produktionsnivåer inom den kreativa ekonomin (Luonila et al. 2022). Hur dessa strukturer kommer att bedömas i framtida kulturpolitik återstår att se.

En av de huvudsakliga bristerna i de kulturpolitiska strukturerna som pandemin enligt många observatörer har synliggjort är de fundamentala skillnader som råder mellan kultursektorns aktörer gällande arbetsförhållanden, rätten till ersättning genom de nationella socialförsäkringssystemen och individens ekonomiska risktagande vid krissituationer (Berge, Hylland & Storm 2022; Betzler et al. 2020). Covid-19-pandemin synliggjorde svaga strukturer och ojämlikheter som står i stark kontrast till den nordiska modellen för välfärdssamhället (Sokka & Johannisson 2022). Detta har bland annat lett till att kulturpolitiken alltmer tenderar att gå omlott med andra politik- och ansvarsområden såsom finans- och skattepolitik samt sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik (Hylland et al. 2022, s. 9).

De återstartsutredningar som gjorts i de olika nordiska länderna ger en indikation på vilka finansieringsstrukturer och kulturpolitiska mål som man har sett bör förändras i efterdyningarna av pandemin. Återstartsutredningar har gjorts i Danmark, Norge, Sverige och Finland, men de har alla olika karaktär. Delvis beror utredningarnas olikheter på att de genomförts under olika skeden av pandemin och därmed har olika fokus. Därtill har Sverige och Danmark bytt regeringar under hösten 2022 och Finland har riksdagsval i april 2023. Det medför att det under lång tid kan förbli oklart om och hur föreslagna åtgärder kommer att förverkligas.

Danmark genomförde en återstartsutredning med konkreta förslag på kort- och långsiktiga insatser på kultur- och idrottsområdet redan i februari 2021.^[97] Bland de föreslagna insatserna på lång sikt betonas i första hand ekonomiska kompensationer för de bortfall som aktörer inom kultur och idrott fått under pandemin. Arbetsgruppen betonade även barn och ungas frånfälle från kultur och idrott under pandemitiden och föreslår åtgärder bland annat i form av skatteavdrag, för att få dem att återkomma till aktiviteterna. Bland åtgärderna betonas även etablerade aktörers behov av kompetensutveckling som kan leda till vidgade arbetsmarknader. Detta uppfattas som en investeringspolitik för vidareutveckling i stället för enbart ett upprätthållande av befintliga verksamheter. Det sista förslaget gäller utvecklingen av verksamheter på digitala plattformar, vilket medför behov av nya kompetenser, nya upphovsrättsliga modeller och avtalspraktiker.

97. [Genstartsteam for kultur februar 2021 \(kum.dk\)](#) (30.8.2023)

Den svenska återstartsutredningen publicerades i september 2021 och innehöll både översiktliga och konkreta såväl kort- som långsiktiga förslag.^[98] De långsiktiga förslagen har delvis ett starkt fokus på utvecklandet av den befintliga kulturpolitiken med betoning på bättre grundförutsättningar för konstnärer och kultursektorns organisationer, i form av starkare ekonomi och möjligheter till utveckling och framförhållning. Konstnärernas ojämlika behandling inom samhällets sociala trygghetssystem konstateras och flera förslag läggs fram ur ett arbetsmarknadspolitiskt perspektiv. Även här betonas behoven av att utveckla kulturpolitiken för att kunna tillvarata den digitala utvecklingens potential inom kultursektorn.

I Sverige utarbetades under våren 2022 på uppdrag av regeringen ett förslag på en samlad nationell strategi med syfte att främja långsiktig och hållbar utveckling av de kulturella och kreativa näringarna i hela landet under den kommande tioårsperioden. Behovet av att tydliggöra näringspolitikens relation till och betydelse för kulturpolitikens utövande poängterades även i den svenska återstartsutredningen.^[99]

Utredningen Kreativa Sverige betonade den stora potentialen för hållbar samhällsutveckling som ligger i att stödja företag inom kulturella och kreativa branscher till ökad tillväxt och kulturell produktion. Men för att den potentialen ska kunna tas till vara behöver staten undanröja en lång rad hinder som dessa företag möter och som i hög grad kräver specifikt anpassade lösningar inom kultur-, närings- och exportfrämjandet, bland annat. Både politik och företag behöver också förhålla sig till en hög förändringstakt, inte minst kring konkurrenskraften i en global kontext.^[100]

Förslaget på en strategi för de kulturella och kreativa näringarna sammanfattades i sex prioriterade strategiska områden med målsättningar för vad som ska uppnås och följas upp. De sex strategiska områdena är:

1. Tydligt tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan.
2. Förnyelse av rådgivning, kapitalförsörjning och innovationsstöd.
3. Långsiktigt och snabbt på upphovsrättens marknad.
4. Export, internationalisering och värdeskapande utomlands.
5. Hållbar arbetsmarknad och kompetensförsörjning för alla.
6. Platsens betydelse för kulturella och kreativa verksamheter (och tvärtom).

98. [Från kris till kraft - Regeringen.se](#) (30.8.2023)

99. [nationell-strategi-for-att-framja-de-kulturella-och-kreativa-naringarna-dir.-2021100.pdf](#) (regeringen.se) (30.8.2023)

100. Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher. https://www.regeringen.se/contentassets/5362b817cbfb4966aa2be1158f946c67/sou-2022_44-webb_.pdf (16.3.2023).

De strategiska områdena har formats med hänsyn till megatrender och aktuell utveckling i omvärlden; till exempel effekterna av klimatförändringarna, fortsatt framväxt av ett kunskapssamhälle, teknologisk utveckling, effekterna av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och återstarten efter covid-19-pandemin. Här betonas även ett tvärpolitiskt ansvar för kunskap, synergier och samverkan som en grundförutsättning för att kunna genomföra övriga prioriteringar i strategin. De departement som är särskilt berörda är närings-, kultur- och utrikesdepartementen, men även representanter för finans-, justitie- och infrastrukturdepartementen föreslås ingå i en interdepartemental grupp var uppgift vore att koordinera och utveckla arbetet på övergripande nivå.^[101]

Den norska slutrapporten publicerades i april 2022 och sammanfattade totalt fem delrapporter om återstarten efter pandemin.^[102] De fördjupande rapporterna är fokuserade på frågor som ingår i det etablerade kulturpolitiska området. Fokus för de fem separata utredningarna täckte bland annat publikens förhållningssätt, fördelning av stöd till arrangörer, konstnärernas erfarenheter av pandemin, kommunernas och fylkeskommunernas krisstöd samt förändringar i kulturvanor.

Den sammanfattande slutrapporten lyfter fram sex aktuella satsningsområden som underlag för vidare politiska beslut. I det här läget påvisar de inga behov av förändrade finansieringsstrukturer. De föreslagna satsningarna verkar i stort ligga inom de kulturpolitiska ramarna med ett tillägg av behovet av en stärkt kulturnäring:

1. Satsning på tillgänglighet och mångfald: Målet är att bidra till ett konst- och kulturliv som är tillgängligt och inkluderande för alla.
2. Framtidens kulturella mötesplatser: Målet är att sänka tröskeln för deltagande genom att utveckla mötesplatser som når fler och är relevanta för publiken.
3. Ett lyft för digital produktion och förmedling: Målet är att bidra till ökad tillgänglighet, brukarmångfald och nyskapade förmedling.
4. En stärkt konstnärsekonomi: Målet är en bättre inkomstsituation för konstnärer.
5. En stärkt kulturnäring. Målet är att stärka kulturnäringar, baserat på erfarenheter från pandemin.

101. Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher. https://www.regeringen.se/contentassets/5362b817cbfb4966aa2be1158f946c67/sou-2022_44-webb.pdf (16.3.2023).

102. <https://www.kulturdirektoratet.no/web/guest/vis-publikasjon/-/sterkere-tilbake-pandemiens-konsekvenser-for-kultursektoren-og-mulige-virkemidler-for-gjenoppbygging> (30.8.2023)

Den finländska återstartsutredningen publicerades i juni 2022 och riktar sig explicit framåt till den kommande regeringsperioden efter riksdagsvalet den 2 april 2023. I arbetsgruppens rapport *"Kulturens tid är nu och alltid: Arbetsgruppens förslag för nästa regeringsperiod"* ^[103] föreslås att man under nästa regeringsperiod bör både höja den statliga finansieringen till kultur samt utveckla både kulturella och näringspolitiska finansieringsinstrument. Kulturfinsieringen föreslås höjas med 30 miljoner årligen ur den statliga budgeten den kommande fyraårsperioden. Det här motiveras med återuppbyggnaden och återhämtningen av kultursektorn. Behandlingen av förslaget och beslut om eventuell ökad finansiering fattas av den riksdag och regering som väljs 2.4.2023.

"Arbetsgruppen vill höja finansieringen av konst och kultur i statsbudgeten (kapitel 29.80) till en procent av budgetens utgifter före 2027. Staten, kommunerna och den privata sektorn bör öka samarbetet och flerkanalsfinansieringen. För att främja kultursektorns samhälleliga genomslag vill arbetsgruppen utveckla både kultur- och näringspolitiska finansieringsinstrument och stödsystem." ^[104]

De tre nordiska länderna – Finland, Sverige och Danmark – som är medlemmar av EU har fått ta del av EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (Recovery and Resilience Facility, RRF), som är ett av programmen inom ramen för EU:s program för engångsstöd för återhämtning (Next Generation EU). ^[105] Planens huvudområden rör digitalisering och grön omställning. Den svenska återhämtningsplanen nämner inte kultursektorn. ^[106] Danmarks återhämtningsplan betonar grön omställning av ekonomin med investeringar som riktas till att öka energieffektivitet, minska koldioxidutsläpp och främja digital transformation. ^[107] Denna lyfter dock inte kultur annat än att trygga natur- och kulturarvet genom lagstiftning. ^[108]

Det finländska facilitetsstödet återhämtningsplan *"Finlands program för hållbar tillväxt. Planen för återhämtning och resiliens"* har en specifik del för kultursektorn. ^[109] I programmet *Strukturstöd för förnyelse av kulturbranschen och kreativa branscher* ^[110] 2023 har undervisnings- och kulturministeriet avsatt över 13 miljoner

103. Finland: Kulturens tid är nu och alltid. Arbetsgruppens förslag för nästa regeringsperiod. Juni 2022.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164324> (läst 10.1.2023).

104. Kulturens tid är nu och alltid, referat sid 4. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164324> (läst 14.3.2023)

105. https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_en

106. <https://www.regeringen.se/contentassets/60363e80a90d499ca4a4b23c2c819bb6/oversiktstabelle-atgarder-som-ingar-i-sveriges-aterhamtningsplan.pdf> (läst 14.3.2023)

107. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/denmarks-recovery-and-resilience-plan_en (läst 14.3.23)

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729308/EPRS_BRI\(2022\)729308_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729308/EPRS_BRI(2022)729308_EN.pdf). (läst 14.3.23)

108. <https://fm.dk/media/18766/faktaark-den-danske-genopretningsplan.pdf> (läst 14.3.23)

109. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163176/VN_2021_52.pdf?sequence=4&isAllowed=y (läst 22.2.2023)

110. https://okm.fi/-/kulttuuri-ja-luovien-alojen-uudistumisen-rakennetuki?languageld=sv_SE (läst 22.2.2023)

euro i statsunderstöd för utveckling av innovativa tjänster, produktionsmodeller och verksamhetsformer.^[111] Målet med strukturstödet är att bidra till arbetet med att öka antalet arbetsplatser inom de kreativa branscherna och att betydligt öka branschernas nuvarande andel av BNP på 3,5 procent fram till 2026. Projekten främjar utvecklingen av tjänster inom kulturbranschen, kulturexport och hanteringen av information om upphovsrätten. Även arbets- och näringsministeriet inkluderar den kreativa ekonomin i sin del av strukturstödet och betonar främst digitaliseringens utveckling.^[112]

111. https://okm.fi/en/-/eur-13.7-million-in-structural-support-for-cultural-and-creative-industries?languageld=sv_SE (11.1.2023.)

112. <https://tem.fi/sv/projekt?tunnus=TEM049:00/2021> (läst 22.2.2023)

Förändringar i kulturpolitiken i de nordiska länderna i spåren av pandemin

Den offentliga kulturpolitiken följer i alla de nordiska länderna det som brukas kallas för den nordiska kulturpolitiska modellen (Duelund 2003; Mangset m.fl. 2008). Kulturpolitiken omfattar de politiska och förvaltningsmässiga strukturer som syftar till att styra och påverka kultursektorn samt direkt och indirekt även den samhällsekonomiska utvecklingen. De grundläggande likheterna inom modellen omfattar bland annat starka kulturinstitutioner, en stabil icke-ifrågasatt offentlig finansiering, en balansering av beslutsfattande mellan statliga, regionala och lokala förvaltningar, relativt små kommersiella konstmarknader samt etablerade strukturer för statliga konstnärsstöd. Med den offentliga kulturpolitiken strävar man enligt den nordiska modellen efter att kulturen skall vara tillgänglig för hela befolkningen och efter att säkra förutsättningar för konstnärer att verka och skapa nyskapande konst av hög kvalitet (Kulturanalys Norden 2018, s. 7; Sokka & Johannisson 2022, s. 10).

Olikheter i kulturpolitikens strukturer och mål

Den nordiska kulturpolitikens kärna ligger i en stabil offentlig finansiering. Under pandemin synliggjordes den statliga finansieringens roll och ansvar för att föra kultursektorns olika aktörer genom krisen (Kulturanalys Norden 2021, s. 113–114). Det finns således en inbyggd förväntan om att de offentliga strukturerna är bärkraftiga och relativt oföränderliga.

Under de senaste åren har jämförelser mellan de nordiska ländernas kulturpolitiska strukturer gjorts ur flera synvinklar på uppdrag av Kulturanalys Norden. Antologin *Kulturpolitisk styrning* från 2018 granskade ansvarsfördelning och reformer inom de nordiska ländernas kulturpolitik under 2000-talet. Där ges en bakgrund till strukturerna för kulturpolitiken och den offentliga finansierade kulturverksamheten som vi inte ser någon anledning att upprepa här.

En andra sammanställande antologi publicerades 2022, *Cultural policy in the Nordic welfare states* (Kulturanalys Norden 2022), där det huvudsakliga temat är den offentliga kulturfinansieringen sedd ur ett perspektiv av den nordiska modellen för välfärdssamhället. Antologin ger en uppdaterad genomgång av de nordiska ländernas kulturpolitiska stödsystem kopplat till tanken på välfärdssamhället och

till en diskussion om utvecklingsbehov. Ett övergripande konstaterande är att man inom den nordiska kulturpolitiken tydligare kunde uppmärksamma olika samspel mellan olika administrativa sektorer och politiska förvaltningsnivåer, men även beakta samarbeten med aktörer och intressenter utanför den offentliga policysfären. Dessa artikuleraade behov är delvis relaterade till de observationer som har gjorts av pandemins effekter på kultursektorn (Sokka & Johannisson 2022, Hylland et.al. 2022).

I tabellen nedan (Tabell 7) finns en sammanställning av de nordiska ländernas organisering av kultursektorn och dess förvaltning. Utifrån den schematiska sammanställningen är det möjligt att urskilja skillnader i förvaltningen, och i förlängningen även finansieringen, av den offentliga kultursektorn. Presentationen är översiktlig för jämförbarhetens skull och baseras på en summering av befintlig information.

Tabellen åskådliggör skillnader bland annat genom olika fokus på kultursektorns karaktär, omfattning och beskrivning. Vad som ingår i varje lands kulturpolitiska sfär är inte enbart en fråga om hur man valt att administrativt organisera förvaltningen. Det ger även indikationer på hur kultur definieras, vad som anses vara värt att stödja med gemensamma medel samt vilka delar av kultursektorn som det anses legitimt att utöva politik inom (Dubois 2015). Vilka konsekvenser skillnaderna har för finansieringen av kulturområdet eller på betoningen inom det kulturpolitiska utövandet skulle naturligtvis kräva analyser som går utöver detta utredningsuppdrag.

Tabell 7. Kulturpolitikens strukturer och mål i Finland, Sverige, Norge, Danmark och på Island.

Land/kultur-förvaltning 2022	FINLAND	SVERIGE	NORGE	DANMARK	ISLAND
Statlig nivå	Undervisnings- och kulturministeriet Kultur- och konstpolitisk avdelning	Kulturdepartementet	Kultur- og likestillningsdepartementet (från 2022)	Kulturministeriet Slots- och Kulturstyrelsen	Ministry of Culture and Business Affairs (från 2021)
Minister (Januari 2023)	Vetenskaps- och kulturminister Petri Honkonen (Centern i Finland)	Kulturminister Parisa Liljestrand (Moderaterna)	Kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen (Arbeider-partiet)	Kulturminister Jakob Engel-Schmidt (Moderaterne)	Minister of Tourism, Trade and Culture Lilja Alfreðs-dóttir (Framstegspartiet; Framsóknarflokkurinn)
Ansvarsområde	Kulturpolitisk styrning inom konst och kultursektor, museer, kulturarv, bibliotek, upphovsrätt, kulturexport och kreativa näringar	Kultur, demokrati, medier, nationella minoriteter, det samiska folkets språk och kultur	Kultur, jämställdhet och diskriminering, upphovsrätt, medier, idrott, frivillig verksamhet, pengospel och lotteri	Konst, musik, film, teater, bibliotek, arkiv, museer, bygnings-fredning, arkeologi, videregående konstneriske uddannelser og højskoler, ophavsret, medier, idræt og kulturelle forbindelser til udlandet	Kultur, konkurrens samt incitament och investerings-avtal
Lagstiftning	Omfattande lagstiftning	Lagar på biblioteks- kulturmiljö- och museiområdet	Särskild kulturlag + annan lagstiftning	Omfattande lagstiftning	
Statliga verk	2 verk 3 institutioner	ca. 50 olika myndigheter	14 organisationer, 3 verksamheter	ca. 20 statliga kultur-institutioner	21 statliga organisationer
Regional indelning	3 statliga organ på regional nivå + 18 landskapsförbund	21 regioner	11 fylkeskommuner	5 regioner	8 regioner
Kommunal indelning	310 kommuner	290 kommuner	356 kommuner	98 kommuner	64 kommuner
Kulturpolitiska mål	Regeringsprogram (2019–2023) Kulturpolitiska strategiska mål på ministerinivå (2017)	Parlamentariskt beslutade kulturpolitiska mål (2009) Kultursamverkansmodellen	Meld. St. 8 (2018–2019) Kulturens kraft –Kulturpolitikk for framtida	Saknar en överordnad nationell kulturpolitik Riktningar kan ges i regeringsprogrammet	Nationell kulturpolitik sedan 2013 Kommunala kulturpolitiska dokument sedan 2001

De fem ländernas statliga ansvar för kulturområdet förvaltas av ett ministerium/ departement. De olika benämningarna på ministerierna och de ansvariga ministrarna är ett tecken på att man i kulturpolitiken har olika fokus.

I Sverige och Danmark leds det kulturpolitiska arbetet av kulturministrar och Finland har en vetenskaps- och kulturminister med ansvar även för andra frågor än de kulturpolitiska. De största skillnaderna syns mellan Norges kultur- och likestillingsminister och Islands minister för turism, handel och kultur, vilket visar på olika inriktningar för kultursektorns fokus. De är också de två länder som senast gjort förändringar i organiseringen och benämningen av förvaltningen. Det nuvarande isländska kulturministeriet täcker de ansvarsområden som tidigare styrdes av turism-, industri- och innovationsministern samt utbildnings-, vetenskaps- och kulturministern i föregående regering.^[113]

Det finns även skillnader i de olika ländernas konstitutioner med avseende på i vilken utsträckning som den politiskt utsedda ministern har möjlighet att leda de administrativa processerna. I en utredning kring den offentliga kommunikationen under pandemin delas länderna i en västnordisk och en östnordisk del (NORDICOM 2023, s. 46). Danmark lyfts fram som det västnordiska land där ministrarnas ansvar är mest övergripande. Där ingår Slots- och kulturstyrelsen som en specifik del av departementet. I den östnordiska modellen uppfattar man att de statliga myndigheterna inte styrs politiskt i lika hög grad. Sverige uppfattas som det land där myndigheternas autonomi är störst. I Finland handlägger ministeriets tjänstemän stödärenden som i andra länder är delegerade till myndighetsnivå.

Också ansvarsområdena för den statliga kulturförvaltningen ser olika ut. I Finland ligger ansvaret för media på kommunikationsministeriet, medan kulturförvaltningen här delvis har ansvar för kulturexport och kreativa näringar, som även delvis handläggs av Arbets- och näringsministeriet. I Danmark och Norge inkluderas idrott medan det svenska kulturdepartementet är ansvarigt för demokratifrågor. Islands kulturförvaltning har kultur, konkurrens och incitament samt investeringsavtal inom sitt ansvarsområde vilket skiljer sig stort från de övriga länderna. Det danska systemet inkluderar även högre konstnärliga utbildningar, vilka exempelvis i Finland ingår som en del av universitetsväsendet i utbildningspolitikens område.^[114]

Relationerna och samspelet mellan statliga, regionala och kommunala nivåer skiljer sig också relativt mycket mellan de fem länderna. De regionala strukturerna för kulturpolitiken är svagast i Finland och Danmark, medan kommunerna i alla länder är självständiga aktörer med tydligt ansvar för lokala kulturverksamheter. De olika ländernas skattesystem påverkar kulturpolitikens och finansieringens strukturer.

113. <https://www.government.is/news/article/2021/11/28/Second-Government-of-Katrin-Jakobsdottir-Takes-Office/> (28.2.2023).

114. Till exempel Konstuniversitetet: <https://okm.fi/sv/universitet>; <https://www.uniarts.fi/sv/> (28.2.2023).

Sverige har en egen beskattningskategori regionalt^[115], vilket helt saknas exempelvis i Finland.

Målsättningarna för kulturpolitiken följer såsom tidigare nämnts liknande mönster, men graden av artikulerade och politiskt beslutade mål skiljer sig relativt mycket. Finland och Danmark saknar en överordnad nationell kulturpolitik och arbetar utifrån uttalade mål i det aktuella regeringsprogrammet. Båda länderna har även en långt utvecklad lagstiftning på kulturområdet.

I Sverige är lagstiftningen betydligt mindre omfattande medan man i stället har de parlamentariskt beslutade kulturpolitiska målen som varit tongivande under snart 50 år. De uppdaterades senast 2009 och är styrande för den statliga förvaltningen samt vägledande för regioner och kommuner. Island arbetar utifrån mål som formulerades 2013 och i Norge formulerades målen i *Kulturens kraft* från 2018.

Målsättningarna för kulturpolitiken återkommer även i de årliga kulturbudgetpropositionerna. Budgetstrukturerna skiljer sig relativt mycket mellan de olika länderna, vilket gör det svårt att direkt göra jämförelser dem emellan. En väsentlig skillnad finns i kulturbudgetens relation till lotteri- och penningspelsmedel. Finland och Norge är de länder där spelmonopolet gäller alla former av spel. I de andra länderna och i Europa över lag har man allmänt övergått till licenssystem. I Finland, Danmark och Norge har man även öronmärkt delar av vinstmedlen för kulturverksamhet.^[116]

Kulturpolitikens inriktning efter pandemin

De centrala kulturpolitiska målen i den nordiska kulturpolitiska modellen utmanades inte av covid-19-pandemin. Någon större inverkan på väsentliga politiska instrument eller ansvarsfördelning kan heller inte skönjas. Snarare kan befintliga policyinriktningar och strukturer sägas ha bekräftats (Hylland et al. 2022). Kulturpolitiken i de olika nordiska länderna har dock olika fokus och det finns signaler som visar på både konvergerande och divergerande riktningar.

En förändring man kan se i flera länder är att pandemin ytterligare synliggjorde behovet av datainsamling om kultursektorn på alla förvaltningsnivåer. I Sverige sågs kunskapsinhämtningen som en stödsats parallellt med ekonomiska insatser. I rapporten *Ett år med pandemin* konstateras att de kunskapsinriktade insatserna handlade om att inhämta kunskap om pandemins konsekvenser och kartlägga behov. Dessa insatser har också handlat om att utbyta erfarenheter, samverka med olika aktörer samt förmedling av information till kulturskapare om exempelvis

115. <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Skatter/tema-skatter/> (28.2.2023).

116. Statsrådet. Det finländska penningspelssystemet i förändring. Framtida alternativ (2021). https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162878/VN_2021_12.pdf; <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/lotteri-og-pengespill/innsiktsartikler/norsk-tippings-rolle/id2521212/> (läst 28.2.2023.)

olika krisinsatser. De kunskapsinriktade insatserna som rapporten påtalade fungerade vägledande för att kunna justera de olika insatserna och förbättra deras träffsäkerhet.^[117]

I det nya regleringsbrevet för 2023 ges Myndigheten för kulturanalys uppdraget att kartlägga och analysera kulturområdets finansiering.^[118] Särskilt fokus ligger på icke-offentliga aktörers nuvarande och eventuella ökade bidrag till finansiering av kulturverksamheten.

I Danmark har man grundat ett nytt institut för kulturanalys. *Kulturens analyseinstitut* etablerades i augusti 2022 efter att länge ha varit efterfrågat av branschen. Institutet ska *”sammenfatte, bearbejde og formidle aktuel og relevant forskning og viden fra ind- og udland, og samtidigt skal instituttet have kapacitet til selv at gennemføre analyser, udredninger og undersøgelser”*. Institutet är självständigt och kommer att ha sitt säte i Roskilde. Dess styrelse utses av kulturministern och sammansättningen representerar kompetenser inom ledning, ekonomi, dansk och internationell kulturpolitik, kultur- och konstfacklig sakkunskap, liksom sakkunskap inom psykologi och sociologi samt statistik. Avsikten är att styrelsen även ska ha en medlem från något av de andra nordiska länderna.^[119]

I 2022 års finanslag avsattes fyra miljoner kronor till Kulturens Analyseinstitut, men från 2023 och fram till 2025 är det allokerat åtta miljoner kronor till institutet och dess arbete.^[120]

”Pandemien tydeliggjorde i hvert fald, at der mangler indsigt i fx kunstneres økonomiske vilkår. Som en direkte konsekvens heraf blev der i Kulturministeriet oprettet en afdeling for analyse og kulturøkonomi. Der er ingen tvivl om, at pandemien også var med til at synliggøre behovet for et bedre vidensgrundlag. Jeg tror dog, at det afgørende for at det lykkedes, var at Kommunernes Landsforening og Dansk Erhverv var med i den initiativgruppe, der argumenterede for oprettelsen, og at initiativgruppen lykkedes med at skabe bred opbakning til initiativet (det gjorde vi nok også pga. pandemien).”^[121]

Även på Finlands undervisnings- och kulturministerium har man velat stärka strukturen för och koordinationen av kulturstatistiken. Syftet är att utveckla kulturpolitikens kunskapsbas genom att utforma en databas som gör det möjligt att göra bättre jämförelser mellan olika branschers statistik inom förvaltningsområdet. Målet är att den första versionen av databasen kan tas i bruk i slutet av 2023. Huvudansvaret för kulturstatistiken ligger även i fortsättningen på Statistikcentralen och de olika konstarternas informationskontor.^[122]

117. <https://kulturanalys.se/publikation/ett-ar-med-pandemin/> (läst 16.3.2023.)

118. <https://kulturanalys.se/publikation/kulturanalys-regleringsavstavabrev-for-2022/> (15.3.2023.)

119. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/bestyrelsen-for-kulturens-analyseinstitut-er-udpeget> (16.3.2023.)

120. <https://www.danskkulturliv.dk/nyheder/dansk-kulturliv-ser-positivt-pa-rammerne-for-kulturens-analyseinstitut-men-saerligt-et-punkt-strider-imod-organisationens-eget-udspil> (16.3.2023.)

121. Louise Ejgod Hansen, email, 2.1.2023.

122. <https://okm.fi/kulttuuripolitiikan-tietoperusta> (16.3.2023.)

Det norska Kulturrådet bytte under 2022 namn till *Kulturdirektoratet*. Här etablerades redan 2019 en avdelning för kulturanalys. I den senaste kulturmeldingen *Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida* från 2019 menade man att dåvarande Kulturrådet skulle ta ett större ansvar för utveckling och produktion av statistik, utredningar och analyser på konst- och kulturområdet. Avdelningen har spelat en viktig roll under pandemin med regelbundna rapporter om krisens konsekvenser för kultursektorn.^[123] I sammanfattningen av återhämningsrapporten *Sterkere tilbake* är ett av insatsområdena en offensiv och systematisk utveckling av kunskap.^[124] De aktuella åtgärderna sammanfattas så här:

- Gjennomgå hvilke erfaringer ulike forvaltningsnivåer har for å sikre økt økonomisk tilgjengelighet til kunst og kultur.
- Styrke Kulturrådets samarbeid med kultursektoren og utarbeide en årlig tilstandsrapport om mangfoldet i sektoren.
- Øke myndighetenes og sektorens innsikt i publikumsadferd og kulturbruk.
- Utarbeide jevnlig statistikk og analyse om kulturøkonomi og kunstnerøkonomi.
- Formalisere samarbeidet mellom Kulturrådet, SSB og KUD for å utvikle kulturstatistikken.

Hur pandemin har satt sina spår på olika politikområden ur kulturpolitiska perspektiv återstår att se, men det finns en förväntan om ökad koordinering och utvecklat samarbete som kommer fram främst i återstartsrapporterna. Frågor om sysselsättning, socialskydd och utveckling av de kreativa näringarna är återkommande teman som påvisar pandemins påverkan på kulturpolitiken och i förlängningen på kulturbudgetarna, även om man ännu inte ser några påtagliga konkreta förändringar.

Förändrat fokus i kulturpolitiken efter pandemin

Finland

Inom den finländska kulturpolitiken kan man se konkreta förändringar som mer eller mindre är relaterade till erfarenheterna av pandemin. Det är ändå viktigt att konstatera, att dessa förändringar också har en längre historia. Det gäller bland annat att finansieringen av de kulturinstitutioner som tilldelas statsandelar s.k. VOS-institutioner har säkrats genom att den i sin helhet överförts från

123. [Gjenoppbygging av kultursektoren - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](#) (30.8.2023).

124. [Ny rapport: Slik kan kulturen komme sterkere tilbake - vis-artikkel - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](#) (30.8.2023).

penningspelsintäkter till den statliga budgeten. Likaså har de centrala statliga kulturinstitutionernas finansiering garanterats med en ny lag.

Behoven av att förnya de kulturpolitiska finansieringsstrukturerna har lett till en diskussion om att bredda av finansieringskällorna. Krishanteringen ledde också till ett utökat samarbete över olika politikområden och förvaltningssektorer. Samarbetsbehoven betonas i debatten kring det sociala trygghetssystemet och har aktualiserats särskilt för yrken inom den konstnärliga och den kreativa branschen. Här har man från undervisnings- och kulturministeriets håll betonat att det handlar om problem som inte går att lösa enbart med kulturpolitiska åtgärder, utan att det nu behövs bredare samhällspolitiska lösningar.^[125] Även diskussionerna om skattelättnader för privata donationer till konsten har aktualiserats och jämförelser görs med utbildnings- och forskningssektorn, där särskilda statligt understödda donationskampanjer genomförts i flera omgångar under det senaste decenniet.^[126]

Den traditionella framtidsprognosen gjordes år 2022 för första gången som en gemensam publikation för hela statsrådet, som även innehöll riktlinjer gällande kultursektorn:

”Konstens och kulturens betydelse ökar i människors liv ytterligare när produktionen av kultur- och nöjesinnehåll övergår från materiella till immateriella former. I utvecklingen av digitaliseringen ökar efterfrågan på kreativa innehåll, men ofta uppmärksammas inte innehållsproducenternas rättigheter på ett jämlikt sätt. Värdesättandet av konst- och kultursektorn eller dess ställning i samhället motsvarar inte alltid denna utveckling.”^[127]

I budgetpropositionen för konst och kultur (2023) konstateras att covid-19-pandemin mellan 2020 och 2022 avsevärt har försvårat uppnåendet av kulturpolitiska mål. År 2023 är målet att få konstens och kulturens skapande, produktion, konsumtion och användning att så långt som möjligt återgå till den nivå som rådde före pandemin. I budgetpropositionen konstateras även att pandemin lyft fram de problem kring frilansare inom kultursektorn som inte tidigare har kunnat lösas.^[128]

De centrala policydokument som innehåller de kommande riktlinjerna för de kulturpolitiska målen år 2023 är:

125. Undervisnings- och kulturministeriet. Kultur- och konstpolitiska avdelningen. Februari 2023. Kulturfrämjande i regeringsperioden 2023–2027.

126. Skatteavdraget för donation till universitet förlängs med ett år. <https://vm.fi/sv/-/skatteavdraget-for-donation-till-universitet-forlangt-med-ett-ar>; Universiteten kapitaliseras med 67 miljoner euro i medfinansiering. https://okm.fi/-/yliopistoja-paaomitetaan-67-miljoonan-euron-vastinrahalla?languageld=sv_SE (15.2.2023).

127. Ministeriernas framtidsöversikt 2022. Samhällets tillstånd och frågor som kräver beslut. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164320/VN_2022_58.pdf?sequence=1&isAllowed=y (16.3.2023)

128. Statsbudgeten 2023. 80. Konst och kultur. https://budjetti.vm.fi/indox/tae/frame_year.jsp?year=2023&lang=fi (15.2.2023)

- Förslag från Arbetsgruppen för kultursektorns framtid för den kommande regeringsperioden: "*Kulturens tid är nu och alltid*".^[129]
- Undervisnings- och kulturministeriets förslag för nästa regeringsprogram.
- Undervisnings- och kulturministeriets resultatplan 2023.
- Åtgärdsprogrammet för kulturturism.^[130]
- Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin (fattat 23.2.2023).^[131]
- Finlands digitala kompass (där begreppet digital bildning har en framträdande roll).^[132]
- Den gemensamma framtidsöversikten för statsrådets 12 ministerier.^[133]

Arbetsgruppen för kultursektorns framtid lade fram sin rapport i juni 2022. I rapporten *Kulturens tid är nu och alltid* sammanfattas åtgärderna så här:

"Arbetsgruppen hade till uppgift att utarbeta förslag för att stärka den finländska konst- och kultursektorn. Under den regeringsperiod som inleds 2023 föreslår arbetsgruppen att det till riksdagen lämnas en kulturpolitisk redogörelse, där man i stor utsträckning beaktar frågor som gäller de kreativa branscherna. [...] Gränshindren inom förvaltningsområdet bör undanröjas. Arbetsgruppen vill höja finansieringen av konst och kultur i statsbudgeten [...] till en procent av budgetens utgifter före 2027. Staten, kommunerna och den privata sektorn bör öka samarbetet och flerkanalsfinansieringen. För att främja kultursektorns samhälleliga genomslag vill arbetsgruppen utveckla både kultur- och näringspolitiska finansieringsinstrument och stödsystem. [...] Arbetsgruppen uppmärksammar särskilt den svåra situationen för frilansare inom kultursektorn. Arbetsgruppen uppmanar de offentliga myndigheterna att säkerställa tillgodoseendet av frilansarnas sociala rättigheter och arbetsvillkor samt en tillräcklig nivå på deras sociala trygghet. Staten och kommunerna ska säkerställa en jämlik tillgång till kulturtjänster."

Den kulturpolitiska avdelningen på undervisnings- och kulturministeriet har under våren 2023 fastställt förslag för det kommande regeringsprogrammet. Ministeriets centrala mål är att stärka kulturens roll i det politiska beslutsfattandet och i debatten. Det behövs också ett "effektivt samarbete" mellan olika ministerier och förvaltningar för att kultursektorns och de kreativa sektorernas "effekter skall kunna utnyttjas i samhället":^[134]

129. Kulturens tid är nu och alltid : Arbetsgruppens förslag för nästa regeringsperiod. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164324> (15.2.2023).

130. Fördplan för den nationella utvecklingen av kulturturismen: Arbetsgruppens förslag. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-811-3> (15.2.2023)

131. Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin. <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410845/statsradets-principbeslut-om-kulturarvsstrategin> (27.3.2023).

132. Finlands digitala kompass. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164429> (27.3.2023).

133. Ministeriernas framtidsöversikt 2022. Samhällets tillstånd och frågor som kräver beslut. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-780-5> (10.2.2023).

134. Undervisnings- och kulturministeriet. Kultur- och konstpolitiska avdelningen. Februari 2023. Kulturfrämjande i regeringsperioden 2023–2027.

- Regeringen bör under den kommande regeringsperioden lägga fram en kulturpolitisk redogörelse till riksdagen. I redogörelsen bör man ta i beaktande de kreativa branscherna i bred bemärkelse samt ansvarsfördelningen för verksamhetsutveckling och finansiering.
- Det samlade ansvaret för och uppgiften att främja den kreativa branschen bör i större utsträckning än i nuläget ges till undervisnings- och kulturministeriet. En ministergrupp för behandlingen av frågor rörande kultursektorn och den kreativa branschen bör grundas.
- Man bör även grunda ett inflytelserikt rådgörande organ med uppgift att ta initiativ, dra upp riktlinjer och göra uppföljningar inom kulturområdet. I gruppen bör ingå representanter från de ministerier som är centrala för kultursektorn och de kreativa branscherna samt sakkunniga från aktörsfältet.
- Man bör stärka statistik- och kunskapsbasen som stöder kulturpolitisk planering och beslutsfattande samt den mångdisciplinerade forskningen kring frågor om effekter och genomslag inom området.^[135]

Pandemin har även påverkat de sätt på vilka kultursektorns intresseorganisationer har satt upp egna förslag för mål i regeringsprogrammet. Organiseringen av bland annat musikbranschen, de visuella konsterna liksom den gemensamma lobbyverksamheten stärktes ytterligare under pandemin:

"Kultur garanterar tillväxt och hållbarhet, och är ett villkor för vår existens. En levande och stark kultur stödjer vår mentala trygghet, vårt välbefinnande och vår krisbeständighet. Kulturen producerar på många sätt mera än den erhåller i form av statlig finansiering. Undervisnings- och kulturministeriets kulturbudget är en nödvändig basfinansiering för sektorn. En långsiktig och stabil finansiell bas är en förutsättning för en effektiv verksamhet. Målet att öka anslagen till en procent av statsbudgeten är allmänt accepterat. Jämfört med 2022 års budget skulle detta innebära en ökning med 122,2 miljoner euro. För att de kreativa näringarna ska kunna bli en drivkraft för Finlands tillväxt måste varje barn ha rätt till kultur, konst och kulturarv, både som utövare och som upplevare. Alla finländare bör ha lika stora möjligheter att delta i kulturlivet. Kultur skapar tillväxt – både ekonomisk och andlig."^[136]

"Det kan komma som en överraskning för många att de visuella konsternas andel av statens kulturbudget för tillfället är endast 1 % - konstmuseerna medräknade endast 4 %. Denna urgröpta finansiering syns och känns för alla som arbetar inom de visuella konsterna: bristen på finansiering bromsar branschens utveckling,

135. Undervisnings- och kulturministeriet. Kultur- och konstpolitiska avdelningen. Februari 2023. Kulturfrämjande i regeringsperioden 2023–2027, s. 2–3.

136. KULTA rf:s riksdagsvalsprogram 2023: Kultur är en del av vårt gemensamma kapital – höj kulturbudgeten till en procent! <https://kulttuurijataide.fi/sv/kulta-rfs-riksdagsvalsprogram-2023-kultur-ar-en-del-av-vart-gemensamma-kapital-hoj-kulturbudgeten-till-en-procent/> (15.2.2023)

skapandet av arbetstillfällena och uppbyggnaden av kommersiella arbetsmodeller. Bildkonstnärernas inkomstnivå ligger lägst bland alla konstnärsgrepp. Finländarna är ändå ett bildkonstfolk: besökssiffrorna är skyhöga, före pandemin var antalet utställningsbesök över 4,8 miljoner per år.^[137]

"Coronapandemin avslöjade att samhällets strukturer inte känner igen formen för det nya arbetet och sättet att anställa sig själv eller de projektliknande arbetsförhållandena. De atypiska anställningsförhållandena som är typiska för sektorn för levande musik gäller både musiker och produktionsarbetare: hela ekosystemet för levande musik.^[138]

"Den kreativa sektorn, och framför allt musiksektorn, lider av pandemin på ett sätt som aldrig tidigare skådats. De har emellertid en enorm potential för tillväxt, sysselsättning och export, vilket måste tas i bruk på ett övergripande sätt, i samarbete mellan de olika ministerierna.^[139]

"Det är nödvändigt att stöda organisationerna så att konstens struktur inte brister. Samtidigt måste man ersätta inkomstbortfall till frilansare och egenanställda, vars yrke/ näringsidkande nu hindras. Det finns anledning att uppmärksamma att stöden till organisationer och evenemang i praktiken inte hjälper frilansare överhuvudtaget, utan de riktas till samfundens bruk. Att kanalisera stöden endast genom Business Finland och Taite har lämnat en stor mängd konstnärer utanför stödsystemen på grund av den lagstiftning som råder."^[140]

Enligt en färsk enkät genomförd av musikbranschens intresseorganisationer, genom samarbete under upphovsrättsorganisationen Teosto, förhåller sig majoriteten av de finländska riksdagspartierna positiva till att höja nivån på kulturens finansiering. Endast Sannfinländarna säger sig inte stöda detta. I enkäten efterfrågades även partiernas åsikter om den kreativa branschens nyckeltal och mål för regeringsprogrammet. I stort råder det enighet och ett samförstånd kring kulturens samhällsliga värde och om behovet av att säkra sektorns fortlevnad.^[141]

137. Suomen Taiteilijaseura. https://www.artists.fi/sites/default/files/inline-files/2022-09/Hallitusohjelmataavoitteet_2023-2027.pdf (15.2.2023)

138. LiveFin. <https://www.livefin.fi/wp-content/uploads/2018/04/LiveFIN-hallitusohjelmataavoitteet-2023-2027.pdf> (15.2.2023)

139. Teosto. https://www.teosto.fi/app/uploads/2022/10/04122105/musiikin_luova_alkutuotanto_tavoitteet2023-2027.pdf (15.2.2023)

140. Forum Artis. <https://forumartis.fi/> (15.2.2023)

141. <https://www.teosto.fi/teostory/puolueet-kulttuurin-ja-taiteen-rahoitusta-taytyy-nostaa/> & <https://kulttuurijataide.fi/kulttuuribudjetti-prosenttiin-vaatii-kulttuuriala/> (läst 6.2.2023).

Sverige

Den svenska offentliga kulturpolitiken styrs av de parlamentariskt beslutade kulturpolitiska målen från 2009.^[142] De genomsyrar även den regionala förvaltningsnivån genom den så kallade kultursamverkansmodellen. Målen förverkligande följs regelbundet upp av Myndigheten för kulturanalys och hanteras ofta indelat i tre huvudmål: Självständighetsmålet, Delaktighetsmålet och Samhällsmålet.^[143]

Målen för kulturpolitiken är:

- att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund,
- att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och
- att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå de kulturpolitiska målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Återstartsutredningen *Från kris till kraft* ger tio olika förslag på utvecklingsområden inom de tre huvudkategorierna.^[144] Förslagets syfte är att skapa en mer hållbar kultursektor och bättre förutsättningar för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Förslagen rör trygghetssystemen för kulturskapare, tillvaratagandet av digitaliseringens potential samt förutsättningarna för kulturella och kreativa näringar. Det huvudsakliga förslaget för utvecklandet av kulturpolitikens inriktning gäller kultursamverkansmodellens utvecklande.

Efter riksdagsvalet hösten 2022 och den nya regeringsammansättningen är det ännu oklart hur förslagen från återstartsutredningen kommer att tas i beaktande.

142. De nationella kulturpolitiska målen (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10: KrU5, rskr. 2009/10:145), <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/> (14.3.2023).

143. <https://kulturanalys.se/om-kulturanalys/> (15.3.2023)

144. <https://www.regeringen.se/4a8386/contentassets/c96ef2e953fd481eb68d41b980a1d0a/fran-kris-till-kraft.-aterstart-for-kulturen-sou-202177.pdf> (januari 2023).

Det finns inga nya planer för hur helheten skall följas upp, men flera av förslagen har implementerats på ett eller annat sätt.^[145]

Arbetet med en utredning av de kreativa näringarna sattes i gång omgående efter återstartsutredningen.^[146] Den ses som en av de större åtgärderna men är enligt uppgift inte direkt knuten till pandemin. Ett internt arbete har pågått inom Kulturdepartementet redan tidigare med att ta fram en ny handlingsplan för de kulturella och kreativa näringarna, men återstartsutredningens förslag låg till grund för tillsättandet av utredningen.^[147]

Flera utredningar kring trygghetssystemen har gjorts och vissa pågår fortfarande. Betänkandet *Ett förbättrat trygghetssystem för företagare – enklare och mer förutsägbart* lämnades till regeringen i december 2021.^[148] I uppdraget har det ingått att utreda hur sjukpenninggrundande inkomst ska fastställas för företagare med inkomst av näringsverksamhet från enskild firma, handelsbolag eller från en europeisk ekonomisk intressegruppering. Betänkandet *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen* lämnades till regeringen i juni 2020.^[149] Det innehåller förslag till en ny effektivare arbetslöshetsförsäkring för fler, grundad på inkomster.

Det väntas även ett betänkande kring regelverket för sjukpenninggrundande inkomst.^[150] Bakgrunden är bland annat att dagens regelverk inte är fullt ut anpassat till aktuella förhållanden på arbetsmarknaden, som präglas av en stor variation av anställnings- och uppdragsformer. I uppdraget ingår att särskilt analysera behovet av ett utökat SGI-skydd för mottagare av konstnärspolitiska stipendier.

Även en utredning kring kultursamverkansmodellen har tillsatts. I direktivet Översyn av kultursamverkansmodellen (Dir. 2022:103) beskrivs det som del av bakgrundsbeskrivningen för kultursektorn hur kulturen drabbats särskilt hårt under pandemin. Det finns dock inte något formulerat uppdrag att analysera effekterna av pandemin.^[151]

Statens kulturråd är det viktigaste organet för samspelet mellan staten och regionerna genom samverkansmodellen. I sina reflektioner kring erfarenheterna efter covid-19-pandemin konstaterar man att pandemin har lett till ökad

145. Malin Weijmer, email, 9.1.2023. "Den har lämnat en hel del avtryck och omnämns ofta. Däremot är det fortsatta utmaningar kring de mer strukturella problem som beskrevs. Det är också oklart vad som sker i förlängningen av att krisstöden som betalades ut av tidigare regering, eftersom dessa nu är avslutade. KKN-utredningen var med i förslagen och arbetet sattes igång omgående. Flera andra förslag i återstartsutredningen sattes också i gång innan den sedvanliga remissrundan var avslutad. Sen finns en större diskussion om digitalisering som nu i mångt och mycket drivs vidare av kulturarvsinstitutioner."

146. https://www.regeringen.se/contentassets/5362b817cbfb4966aa2be1158f946c67/sou-2022-44-webb_.pdf (läst 14.3.2023)

147. Maria Lewenhaupt Regeringskansliet, email, 9.1.2023. Under tidigare regering fanns en fördjupad samverkan mellan näringspolitiken, den regionala tillväxtpolitiken och kulturpolitiken inom ramen för *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar 2009–2012*.

148. SOU 2021:98.

149. SOU 2020:37.

150. S 2021:07 Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst. Uppdraget ska redovisas senast den 20 april 2023.

151. <https://www.regeringen.se/contentassets/81dea727abc944b0b0a97a5ec228c4fa/oversyn-av-kultursamverkansmodellen-for-kultur-i-hela-landet-dir-2022103.pdf> (läst 14.3.2023)

samverkan inom kultursamverkansmodellen inte minst genom ökad digitalisering. Man har en nationell överblick över utvecklingen runt om i landet inom de sju verksamhetsområden som ingår i modellen och en väl upparbetad dialog kring framtida behov och utvecklingsmöjligheter. En konsekvens av pandemin är att de kommersiella aktörernas roll i den kulturella infrastrukturen har synliggjorts på ett nytt sätt. Pandemin har inneburit ökade behov av samtalsytor mellan stat, region och kommun vilket skapat förutsättningar för stärkt samverkan mellan de olika styrnivåerna.^[152]

Den nya regering som tillsattes under hösten 2022 har såväl i sin regeringsförklaring som i det så kallade Tidöavtalet betonat kulturens roll i samhället som omistlig.

"Fria medier, obunden forskning och ett levande kulturliv är omistliga beståndsdelar i det öppna samhället. Kulturen och dess utövare är en omistlig del av det civila samhället och håller det demokratiska samtalet levande. Regeringens kulturpolitik vägleds av flera viktiga riktmärken. En princip om armlängds avstånd, som fredar kultursektorn från politisering och otillbörlig styrning. Både kvalitet och tillgänglighet ska premieras. Kulturskapares villkor ska förbättras genom flera långa stipendier och mer gynnsamma förutsättningar för egenföretagande. Kulturen och vår gemensamma historia utgör grunden för vår kollektiva identitet. Den skapar sammanhållning och ökar vår förståelse för varandra."^[153]

Ett omdiskuterat förslag av den nya regeringen är tanken på en svensk kulturkanon, som är tänkt att tas fram av fristående expertkommittéer. Tillsättningen av ledamöter i expertkommittéerna ska utgå från konstnärlig kompetens i respektive fält.^[154] En kulturkanon uppfattas av kulturminister Parisa Liljestrand som ett stöd till att bildningen bör vara en allemansrätt.^[155]

Det har pågått en mediedebatt om den nya regeringens kulturpolitik som främst karakteriseras av misstänksamhet. Diskussionerna är delvis relaterade till spåren av pandemin och fortsatta kriser, men kanhända främst kopplade till förändringen av den politiskt borgerliga inriktningen och regeringspartiernas täta samarbete med Sverigedemokraterna. Enligt den nordiska konstitidskriften *Kunstkritikk* är den kulturpolitiska situationen i Sverige öppen för olika tolkningar:

"Lågkonjunktur och kulturpolitiska framstötter sätter sin prägel på den svenska konstvåren. Institutioner och gallerier som går på knäna sedan pandemin kommer att se sina kostnader öka och sin försäljning minska. Samtidigt befinner sig Sverige sedan oktober i en helt ny historisk situation med en borgerlig regering som styr

152. https://www.kulturradet.se/publikationer/kultursamverkansmodellen_uppfoljning/ (15.2.2023).

153. Regeringsförklaringen, s. 17–18.

<https://www.regeringen.se/contentassets/d6ad6308cc984aa1903d9a542ce1421c/regeringsforklaringen-2022.pdf> (januari 2023).

154. <https://mb.cision.com/Public/4669/3648119/994c611dffa285e6.pdf> (15.3.2023).

155. Kulturminister Parisa Liljestrand (november 2022):

<https://www.regeringen.se/4ab5af/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/presentationsbilder-8-november-2022.pdf> (november 2022).

med stöd från ett högerextremt minoritetsparti. Ändå andades många ut när Tidöavtalet, som dikterar villkoren för samarbetet, slog fast att man ska «värna om kulturlivets oberoende». Tyvärr verkar formuleringen vara ännu en liberal pyrrhusseger, då den innebär att Sverigedemokraterna får vara med och förhandla om innehållet i principen om armlängds avstånd. Vid årsskiftet tog regeringen bort de fria entréerna till statliga museer. Var det den gigantiska besparingen på 1 % av kulturbudgeten som lockade? Knappast. Sannolikt var det ett ideologiskt beslut med syftet att beröva statliga museer en konkurrensfördel visavi privata institutioner. Samma marknadsinfluerade frihetsargument kan användas för att underminera jämställdhets- och mångfaldsreformer, som kan sägas ge orättvisa fördelar åt vissa. Hur långt det paradigmskifte som aviserats i migrationspolitiken ska sträckas återstår att se, men det är inte svårt att föreställa sig hur högern kan finna kulturpolitisk samsyn bortom SD:s vulgära nationalism.^[156]

En debatt pågår om en av den svenska kulturpolitikens centrala principer om konstens och kulturens självständighet från politisk styrning genom tanken om armlängds avstånd.^[157] I februari 2023 utsåg Sverigedemokraterna en ny talesperson, Alexander Christiansson, för sin kulturpolitik. Som en av partiets viktigaste kulturpolitiska frågor ser Christiansson en omdefiniering av begreppet "armlängds avstånd" mellan politiker och kulturens uttryck.^[158] Kulturminister Parisa Liljestrand var dock noga med att deklarerat att:

"Regeringen är tydlig med att principen om både armlängds avstånd och konstnärlig frihet ska värnas utifrån de principer som råder idag"^[159]

Norge

De centrala kulturpolitiska temana inom den norska politiken har i slutet av 2022 sammanfattats i tre punkter: 1. Yttrandefrihet 2. Kulturell hållbarhet 3. Den post-pandemiska situationen för hela kultursektorn (Kleppe 2022).

I regeringens kultur- och jämställdhetspolitik betonas likabehandling och mångfald.^[160] Man betonar att många barn och unga inte har hittat tillbaka till tidigare fritidsaktiviteter och att rekryteringen av frivilliga, publik och deltagare till det lokala kulturlivet (och därmed det levande lokalsamhället) hämmas. Frivillighetsarbete ses även ha också betydelse för arbetsmarknaden för professionella konstnärer.^[161]

156. <https://kunstkritikk.se/den-nya-onda-tiden/> (läst 14.3.2023)

157. <https://www.hbl.fi/artikel/7fc2a282-cb93-4679-9be9-5086f4586d2d> (läst 14.3.2023)

158. <https://sverigesradio.se/artikel/sd-vill-se-ny-form-av-armlangds-avstand> (läst 14.3.2023)

159. <https://sverigesradio.se/artikel/in-te-aktuellt-for-kulturministern-att-omdefiniera-armlangds-avstand> (läst 14.3.2023)

160. <https://www.regjeringen.no/contentassets/7e4a1f35e6e1477b9d6a2fa18ef05fc7/no/pdfs/prp202220230001kuddajpdfs.pdf> (15.3.2023).

161. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-lofter-koer-koerps-teater-og-det-frivillige-kulturlivet/id2928445/>, pressmeddelande 22.9.2022. (15.3.2023).

"Nå skal regjeringen utvikle en konkret strategi der rammene for kulturfrivilligheten skal gjennomgås. Å sikre muligheten for deltakelse er en av regjeringens viktigste kulturpolitiske mål. Da trenger vi god informasjon om hvem som faller utenfor, tilrettelagte lokaler som kan brukes både på dag og kveld, treffsikre tilskuddsordninger og tilrettelegning av samspiller mellom profesjonelle og frivillige, sier kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen".^[162]

Regjeringen har også återupptagit arbeidet med en redogörelse till Stortinget om konstnärspolitik. Redogörelsen ska utgå från övergripande politiska mål preciserade i Hurdalsplattformen. Nuvarande stöd och verktyg ska ses över och förslag på en enhetlig konstnärspolitik ska presenteras. Arbetet med redogörelsen har skjutits upp på grund av pandemins konsekvenser för konst- och kulturlivet och därmed följande oförutsägbarhet och en sämre överblick vad gäller verksamhet och ekonomi.^[163]

Det nuvarande Kulturdirektoratet presenterar tillsammans med Norsk Film Institut presenterar i återhämtningsrapporten *Sterkere tilbake* sex satsningsområden och åtgärder mot bakgrund av pandemins konsekvenser för kultursektorn och de kulturpolitiske målsättningarna: 1) Satsningar på tillgänglighet och mångfald 2) Framtidens kulturella mötesplatser 3) Ett lyft för digital produktion och förmedling 4) Målinriktade åtgärder för en stärkt konstnärekonomi 5) En stärkt kulturnäring 6) En offensiv och systematisk utveckling av kunskap.^[164]

Fackförbundet för professionella konstnärer i Norge, Creo, kommenterar regeringens planer:

"Noe av det viktigste at regjeringen programfestet i fjor var å gradvis øke kulturens andel av statsbudsjettet til en prosent. [...] Uansett så har vi i år har kommet til at kulturens andel av statsbudsjettet eksklusiv petroleumsinntektene er på 0,883 %, men det forrige år var på 0,899 % (saldert budsjett). En nedgang fra i fjor til i år på 0,015 %-poeng".^[165]

" Det varsles at regjeringen vil igangsette et arbeid med å utvikle en strategi for hva kulturfrivilligheten består i, og hva som kan gjøres for å hindre barrierer for aktivitet og deltagelse. Strategien for kulturfrivilligheten skal også se på samspillet mellom den profesjonelle og frivillige kulturen. Det skal være et mål å sikre tilgang på gode og riktige møteplasser for øvelse og fremføring, samt å bidra til en bærekraftig økonomi gjennom gode tilskuddsordninger for kulturfrivilligheten. Men det er en liten detalj her som må rettes opp; det varsels at arbeidet skal skje i nært samarbeid med organisasjonene for kulturfrivilligheten. Det er selvfølgelig naturlig, nyttig og bra, men kulturdepartementet må ikke glemme å inkludere organisasjonene for det profesjonelle kulturlivet i dette arbeidet."^[166]

162. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-lofter-kor-korps-teater-og-det-frivillige-kulturlivet/id2928445/> (16.3.2023)

163. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/om-arbeidet-med-ny-kunstnermelding/id2912820/> (16.3.2023).

164. *Ny rapport: Slik kan kulturen komme sterkere tilbake - vis-artikkel - kulturradet.no* (kulturdirektoratet.no) (30.8.2023).

165. <https://creokultur.no/> (16.3.2023).

166. Creo om kulturbudsjettet: Ingen nye satsinger av betydning, men heller ikke store kutt: <https://www.kontekst.no/creo-om-kulturbudsjettet-ingen-nye-satsinger-av-betydning-men-heller-ikke-store-kutt/> (16.3.2023).

Danmark

I december 2022 publicerade de nya regeringen sitt program: Det politiske grundlag for Danmarks regering. I kapitlet 7.3 Kultur og kirke behandlas de kulturpolitiska målen. Enligt dem kommer regeringen att:

- formulera en samlad och ambitiös kulturpolitik, som ska höja konstens och kulturens ställning i samhället och sätta riktmärken för den enskilda konsten och kulturområden, inklusive för konstnärlig frihet, kulturarv, kvalitet, publik, talangutveckling och export.
- reformera föråldrad lagstiftning, städa upp stuprörsstrukturer och stärka kulturlivet i hela landet. Som ett led i detta arbete kommer regeringen bland annat att genomföra en museireform som öppnar upp för fler statligt erkända museer och skapar en rättvisare och mer transparent fördelning av museimedel.
- inrätta ett råd som kan diskutera hur konst och kultur kan bidra till att lösa tidens stora kriser, bland annat klimatkrisen, naturkrisen och välfärds-krisen.
- genomföra försök med kulturpass för de nästan 45 000 unga som varken är i utbildning eller arbete. Försöket ska bygga bland annat på utländsk erfarenhet. ^[167]

I regeringsgrundlagen betonas att kulturen är den danska identiteten och den gemensamma historien. Kulturen skall utmana invanda sätt att tänka och se världen samtidigt som den binder samman folket och landet. Målet är att ha ett kulturliv som alla är delaktiga i och att alla former av kultur skall finnas tillgängliga i hela landet:

"Kulturliv i vid bemærkelse – från fotbollslandskamper till musikfestivaler till bibliotek och konstmuseer – skapar gemensamma oplevelser, stødjer vår vision og motverkar fördomar og trængsynthet."

"Så oavsett om vi tänker på kulturens betydelse för våra nationella berättelser, vårt samhälles utveckling eller bidrag till økonomin – är kultur en av grundpelarna i vårt samhälle. Regeringen vill föra en kulturpolitik som avspeglar detta."^[168]

I Danmark har kulturaktörer uppfattat den pågående inflations- och energikrisen som en större prövning än coronakrisens avstängningar.^[169] Den nya danske kulturministern Jakob Engel-Schmidts höll ett möte om energikrisen med

167. [Regeringsgrundlag 2022. 7.3 Kultur og kirke, s. 50–51.](#)

168. [7.3 Kultur og kirke, s. 50–51.](#)

169. Kulturmonitor. Den nye kulturminister samler bolden op: Inviterer til længe ventet møde om energikrisen. <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9137206/Inviterer-til-l%C3%A6nge-ventet-m%C3%B8de-om-energi-krisen> (16.3.2023).

representanter för kulturlivet snart efter sitt tillträde i december 2022 och i slutet av januari 2023 har regeringen också informerat om ett kommande krisstöd på grund av den stigande inflationen.^[170]

I februari 2023 meddelade kulturminister Jakob Engel-Schmidt att han till maj i år vill lägga fram en kulturpolitisk redogörelse, som blir den första i sitt slag sedan 1997.

"Jeg har høje ambitioner for kulturen. Jeg vil ikke bare skrue hist og pist. Jeg vil virkelig ændre noget. Og det kræver, at vi får en ordentlig debat om, hvad kulturen anno 2023 kan og skal. For første gang i 25 år vil regeringen præsentere en kulturpolitisk redegørelse. Jeg håber, at den virkelig vil sparke en debat i gang i Folketinget og i offentligheden og give mig input til, hvordan en kommende samlet kulturpolitik skal se ud."^[171]

Kulturministern förbereder även två nya lagförslag där det ena gäller utarbetandet av verksamhetsramarna för det nya Kulturens analyseinstitut, vars uppdrag är att säkra bättre och mera kunskap om kulturaktörernas förhållanden och kulturens betydelse. Det andra lagförslaget berör konstnärliga utbildningar, där styrelser inrättas för de utbildningar som ligger under Kulturministeriet och en stärkning sker av utbildningars fokus på de studerandes kommande arbetsliv.^[172]

Island

Island har en nationell kulturpolitik sedan 2013. Rubrikerna är

- I. Kulturellt deltagande.
- II. Levande kulturella institutioner.
- III. Kulturellt samarbete.
- IV. Island i en internationell kontext.
- V. Verksamhetsmiljö inom kulturfältet.
- VI. Digital kultur.^[173]

Policyn är främst avsedd att verka som en vägledning för regeringens och lagstiftares framtida politik och beslutsfattande. Avsikten är att professionalisera den offentliga sektorn, uppmuntra bästa praxis och säkerställa armlängdsprincipen (Kaaber 2022).

170. Kulturmonitor. Regeringen håber på bred aftale om inflationshjælp til kulturlivet. <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9191382/Regeringen-h%C3%A5ber-p%C3%A5-bred-aftale-om-inflationshj%C3%A6lp-til-kulturlivet> (läst 6.2.2023).

171. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/foerste-kulturpolitiske-redegoerelse-i-over-25-aar-paa-vej> (läst 14.3.2023)

172. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/foerste-kulturpolitiske-redegoerelse-i-over-25-aar-paa-vej> (läst 14.3.2023)

173. https://www.government.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/MRN-pdf/Menningarstefna_ENSKA_LOKAutgafa.pdf. (läst december 2022).

Vid regeringsskiftet 2021 infördes en betydande omorganisering av ministerierna i Island. Det nuvarande kulturministeriet täcker de ansvarsområden som tidigare styrdes av turism-, industri- och innovationsministeriet samt utbildnings-, vetenskaps- och kulturministeriet i föregående regering.^[174] Kulturministeriet ser det som en del av sitt ansvar att skapa förutsättningar för konstnärlig mångfald, kreativitet och initiativförmåga. Målet är att alla bosatta i Island ska ha möjlighet att åtnjuta konst och kultur oavsett socioekonomisk bakgrund samt att säkra en gynnsam arbetsmiljö för konstnärer. Regeringens involvering fokuserar främst på statliga konstnärliga institutioner och stöd till professionella konstnärer.

Enligt Erna Kaaber (2022) har kulturpolitiken gått från att ha varit marknadsorienterad till en mer socialdemokratisk välfärdsposition. Resultatstyrningen är fortfarande ett viktigt verktyg tillsammans med samordnat policyskapande och medverkan av olika intressenter. Den största skillnaden före och efter finanskrisen ligger i inflytandet av sociala perspektiv. Samhällsansvaret åtföljs av en plattare administrativ struktur.

Den övergripande organiseringen av kulturpolitiken utvecklas i riktning mot att söka säkerställa armlängdsprincipen vid tilldelningen av ekonomiska medel, med betoning på professionalism och kvalitet, tillgänglighet, delaktighet och samverkan. Men effekterna av det mer systematiska tillvägagångssättet minskas av en brist på handlingsplaner och åtgärder för att främja mätbara mål och statistik för utvärdering.

Förändrat fokus i kulturbudgeten efter pandemin

Finland

Arbets- och näringsministeriet beslutade redan på våren 2022 att det inte längre finns någon grund för specifika pandemistöd, eftersom Finlands ekonomi under slutet av 2021 uppnådde i princip samma nivå som före pandemin.^[175] Även antalet arbetstillfällen var år 2021 tillbaka på den nivå som rådde före pandemin.^[176] Invasionskriget som Ryssland inledde och den energi- och ekonomikris som det orsakade förändrade situationen helt efter februari 2022. Enligt ministeriet är krisstöd och krisfinansiering alltid tillfälliga och de har en specifik grund i undantagstillstånd.^[177] Efter pandemin var det väsentligt att avsluta kristidens understöd, nyttja EU:s återhämtningsinstrument och återgå till den normala stödpolitiken.^[178]

174. <https://www.government.is/news/article/2021/11/28/Second-Government-of-Katrin-Jakobsdottir-Takes-Office/>. (15.3.2023).

175. Arbets- och näringsministeriet 17.5.2022. <https://tem.fi/-/koronatuet-uttoivat-pahimman-yli-nyt-katse-kasvuun> (12.1.2023).

176. Statistikcentralen Finland 16.2.2023. <https://stat.fi/sv/publikation/cl8l73xcok1mo0cvzvaex27i9> (läst 17.2.2023).

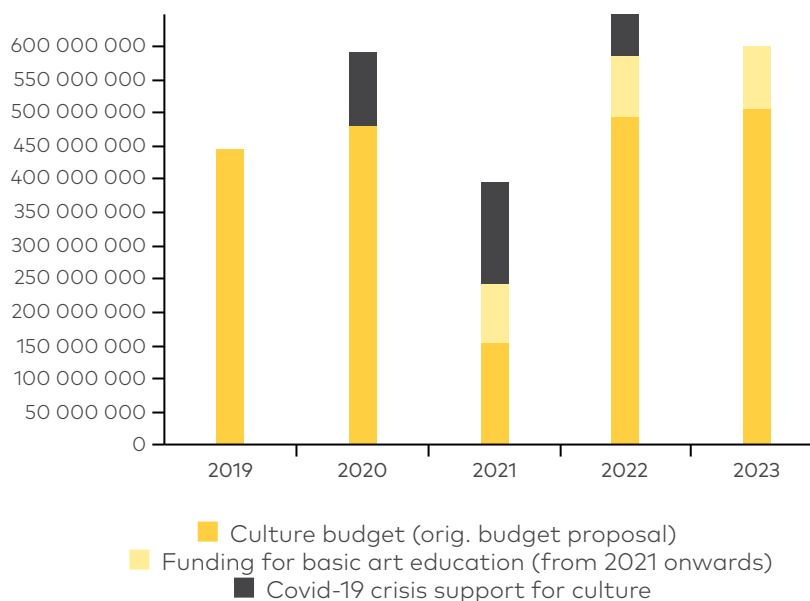
177. Enligt budgetförslaget 2023 har en stark ekonomisk och sysselsättningsmässig utveckling bidragit till att minska den stora obalans som har uppstått i de offentliga finanserna till följd av coronapandemin. En minskning av de åtgärder som beslutats till följd av en pandemi förefaller ha bidragit till att minska underskottet. Det centrala målet är därför att minska underskottet och balansera de offentliga finanserna, inte att göra återhämtningar i stor skala.

178. <https://tem.fi/-/koronatuet-uttoivat-pahimman-yli-nyt-katse-kasvuun> (12.1.2023).

Krisstödtåtgärderna hjälpte olika aktörer inom kultursektorn att klara sig igenom pandemin, även om stöden, särskilt i början av krisen, inte alltid riktades rätt.^[179] Även pandemins krisstöd för företag utanför kultursektorn har avslutats. Till exempel hade Statskontorets kostnadsstöd till företag sin sista ansökningsrunda sommaren 2022.

EU:s återhämtningsstöd (Recovery and Resilience Facility, RRF) tilldelades de kreativa branscherna 2021 och delas även ut för år 2023. Stödet uppgick under åren 2021–2022 till sammanlagt 20,1 miljoner euro, till både undervisnings- och kulturministeriet och arbets- och näringsministeriets förvaltningsområden.^[180]

Det är viktigt att notera att krisstöd till följd av pandemin riktades under 2020–2022 genom separata tilläggsbudgetar och stödformer. Inga förändringar gjordes i de befintliga stödinstrumenten för kultursektorn och även kriterierna för krisstöden formulerades separat. Det största krisstödet delades ut år 2021 då man utöver den normala kulturbudgeten fördelade över 150 M€ i extra krisstöd. (Figur 2.)

Figur 2. COVID-19-krisstöd som en del av den officiella statliga kulturbudgeten i Finland 2020–2022.

Källa: Material från Undervisnings- och kulturministeriet.

179. <https://tem.fi/sv/-/utvardering-stodatgarderna-under-pandemin-hjalpte-foretagen-att-klara-sig-igenom-pandemin-men-i-borjan-av-krisen-riktades-stoden-inte-alltid-ratt> (12.1.2023).

180. <https://www.tutkihallintoa.fi/valtio/taloustiedot/talousarviotalous-eli-budjettitalous-suomen-el-pymis-ja-palautumissuunnitelman-toteutuneet-kustannukset/> (läst 9.2.2023).

Centret för konstfrämjande (TAIKE)^[181] allokerade åren 2020–2022 sammanlagt 130 miljoner euro under sju olika ansökningsomgångar till konstnärer och andra professionella inom den kreativa branschen, enskilda näringsidkare, egenföretagare samt sammanslutningar inom konstbranschen.^[182] Av statistiken för 2021 framgår att krisstöden märkbart utökade de summor som Taike beviljat flertalet konststarter. Tydligast syns det i stödet till musikbranschens aktörer som ökade till över 35 miljoner euro mot cirka 6 miljoner euro i ett normalt läge.^[183] Taikes verksamhetsbidrag riktade sig till privata företagare och egenföretagare inom konst, kultur och kreativitet oavsett verksamhetsform. Bland de sökande fanns yrkesgrupper inom konst och kultur som vanligtvis inte är Taikes målgrupp. Målgruppen preciserades eftersom den utifrån tidigare ansökningar ansågs vara för bred; nu definierades den som "konstens och kulturens ekosystem", det vill säga yrkesverksamma inom konst- och kulturbranschen, såsom entreprenörer inom teknik och produktion (Sokka et al. 2022).

De kreativa branscherna har varit målgrupp för Business Finland tidigare, men i och med covid-19-pandemin riktades avsevärt större mängder krisstöd till de kreativa branscherna än tidigare.^[184] Taikes stödpolitik blev också avsevärt bredare när det gäller målgrupperna vilket öppnade diskussionen om de kreativa branschernas ställning som en del av kulturpolitikens normala struktur. Vilken verkan detta kommer att ha framöver återstår att se.

Allokeringen av penningsspelintäkter har under årtionden varit en central källa för kulturfinansieringen i Finland. Under 2000-talets första decennier har medlen till kulturen ökat, men under de senaste åren har de åtgärder som genomförts på grund av etiska problem från spelande lett till en minskning av penningsspelintäkterna. Covid-19-pandemin och de restriktioner som genomfördes minskade också avsevärt spelaktiviteten och de penningsspelintäkter som riktas till kulturen. Finansieringen av kulturen och de kreativa branscherna har alltså försvagats avsevärt både på grund av pandemin och utmaningarna med finansieringen med penningsspelintäkter.^[185]

I framtiden är det meningen att penningsspelintäkterna överförs till statsbudgeten och inte längre öronmärks för kulturens räkning. Förnyelsen av finansieringen med penningsspelintäkter uppfattas av undervisnings- och kulturministeriet som en återhämtningsåtgärd. Minskningen av penningsspelintäkter har inte haft någon större inverkan på finansieringsnivån för de verksamheter den finansierar, då

181. Centret för konstfrämjande (Taike) är ett expert- och tjänsteambetsverk för främjande av konst underställt undervisnings- och kulturministeriet. Taikes uppdrag är att främja konst nationellt och internationellt. Taike främjar även kultur i den utsträckning det inte är andra myndigheters uppgift. <https://www.taike.fi/sv>

182. Vanligtvis delar Taike ut ungefär 40 miljoner euro per år i finansiering till konst och kultur. Sammanlagt skickades över 43 000 ansökningar om krisstöd in och 25 000 sökande fick positiva beslut. <https://www.taike.fi/fi/taike-tukee/myonnetyt-apurahat-ja-avustukset/taiken-koronatuuet> (läst 20.2.2023).

183. <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taiken-tuki-taitteen-ja-kulttuurin-edistamiseen-2021> (läst 20.2.2023).

184. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/luovien-alojen-koronatuuet-vuosina-2020-ja-2021> (10.1.2023).

185. "The Finnish gambling system in transition. Options for the future." Publications of the Finnish Government 2021:12. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162878/VN_2021_12.pdf (15.3.2023.) All finansiering som kommit från penningsspelintäkter till kultursektorn skall överföras till statsbudgeten från början av 2024 som en del av en helhetsreform.

minskningen nästan helt har kompenseras av den nuvarande regeringen ur budgetpropositionens resurser med allmän täckning.

I Finland har de nationella konstinstitutionerna (Finlands Nationalopera och -balett, Nationalgalleriet och Finlands Nationalteater) sedan länge fått sitt offentliga stöd från intäkterna från penningspelsverksamheten. Krisen med penningspelsintäkterna förstärktes av covid-19-pandemin och ledde till att man i lagstiftningen ville trygga finansieringen av de nationella konstinstitutionerna och flytta över finansieringen till ordinära budgetmedel. Lagen om finansiering av de nationella kulturinstitutionerna trädde i kraft i början av år 2023.^[186] Pandemin satte alltså i gång en kritisk granskning den finländska penningspelsstrukturen, speciellt i relation till finansieringen av de etablerade kulturella institutionerna. I samband med införandet av lagen betonas även den finländska kulturpolitikens karaktäristiska lagbaserade natur, som nu förstärktes när det gäller de nationella institutionernas finansiering.^[187]

De privata stiftelsernas andel av stödet till konst och kultur har ökat avsevärt de senaste decennierna. Enligt Statistikcentralen har summan av beviljade medel för de sex största stiftelserna som stöder kultur ökat från 100 miljoner euro år 2010 till 180 miljoner euro 2020.^[188] 2021 beviljades konstområdena över 79 miljoner euro av stiftelser.^[189]

Staten och privata stiftelser samarbetade om krisåtgärderna redan under pandemin. I regeringsprogrammet för år 2019 togs beslut om en ny fond (Nya klassiker^[190]), som i statsbudgeten 2022 allokerades 7,5 miljoner euro. Nya klassikerfonden ska skapa förutsättningar för etablerade kulturaktörer att verka och utvecklas. Just nu delas finansiering ut till fria grupper inom scenkonsten för ett utökat samarbete med kulturinstitutioner.

De finländska stiftelserna och fonderna har i spåren av pandemin betonat sin betydelse som finansiärer av konst och kultur i nuläget och även i framtiden: "Kultur och kreativa branscher behöver mer pengar och fler finansieringskällor efter coronatiden och i och med att spelbolaget Veikkaus utdelade penningspelsintäkter avsevärt minskat."^[191]

186. All finansiering som kommit från penningspelsintäkter till kultursektorn skall överföras till statsbudgeten från början av 2024 som en del av en helhetsreform.

187. <https://okm.fi/sv/-/finansieringen-av-nationella-konstinstitutioner-tas-in-i-lag>, (läst 16.2.2023).

188. Statistics Finland: Private and public support for culture.

https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/kulttuuritilasto/html/engl0009.htm (läst 22.2.2023).

189. <https://saatiotrahastot.fi/juttuarkisto/saatiotuki-2021/> (läst 22.2.2023)

190. <https://www.uudetklassikat.fi/sv> (15.3.2023).

191. <https://saatiotrahastot.fi/juttuarkisto/ei-sulle-mulle-vaan-meille-kaikille-yhteiseksi-hyvaksi/> (15.3.2023).

Kulturbudgeten 2023

I statens budgetproposition för år 2023 föreslås som en del av kulturpolitikens målsättningar flera utvecklingsmål för en återhämtning efter covid-19-pandemin. Det har inte skapats någon tilläggsfinansiering eller nya stödinstrument i statsbudgeten av den nuvarande regeringen.

Överlag går det inte att se några förändringar i Finlands kulturbudget för år 2023 när det gäller hur offentliga medel riktas eller vilken form de har. Det finns inte längre några specifika åtgärder för att stödja kulturbranschen. Inom kulturbranschen har situationen konstaterats i intresseorganisationernas egna granskningar. Till exempel konstaterade Konstnärsgillet i Finland samt Fackförbundet för teater och media Finland (Teme) den oförändrade situationen i 2023 års budget:

Stora förändringar av kulturfinansieringen väntas efter valet. Nästa års statsbudget fortsätter i stort sett årets linje vad gäller kultur och bildkonst. Behovet av hela kultursektorns återuppbyggnadsarbete är dock fortfarande stort.^[192]

Finansieringen för kultursektorn som påverkats av coronapandemin är inte säkerställd i den senaste statsbudgeten för 2023. Teme är mycket oroad över finansieringen av konst- och kultursektorerna, och arrangörernas överlevnad i efterdyningarna av coronan. Det finns inga buffertfonder i branschen och redan innan coronaviruset levde många ur hand i mun. Anställda inom branschen har dåligt betalt och det är stor arbetslöshet bland frilansare. Att inleda arbetsmarknadsförhandlingar kommer att bli svårt i det rådande ekonomiska och inflationsmässiga läget, och tyvärr blev det ingen lättnad i budgetoron. Nu när konst- och kultursektorn skulle behöva ytterligare investeringar för att bygga upp till nivån före corona, utlovas ingen ytterligare finansiering.^[193]

Det är riksdagsval i Finland den 2 april 2023.^[194] Beslut om möjliga nya kulturpolitiska åtgärder och finansieringslösningar skjuts upp till den kommande regeringsperioden. Trots detta går det att i den finländska kulturpolitiken urskilja en betydande utveckling när det gäller finansiering och budgetering som främjats på grund av pandemin. Ur flera olika styrdokument går det att utläsa förändringsförslag till kulturens finansieringsstrukturer. Avsikten är att mot bakgrund av lärdomar och upplevelser från pandemin utveckla kulturen och de kreativa branschernas finansieringsstrukturer och -modeller.

192. <https://www.artists.fi/fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tapahtumat/budjetti-2023-kulttuurin-rahoituksen-suuret-muutokset-odottavat> (läst 11.10.2022).

193. <https://www.teme.fi/fi/budjettiriihi-ei-lupaa-helputusta-taiteelle-ja-kulttuurille/> (läst 9.10.2022).

194. <https://vaalit.fi/sv/riksdagsval> (15.3.2023).

Undervisnings- och kulturministeriets kulturpolitiska avdelning föreslår i sina förslag till det kommande regeringsprogrammet att man vidtar flera åtgärder för att finansiera kultur genom både offentliga och privata strukturer. ^[195]

- a. *En höjning av kulturens finansieringsnivå (kulturbudgeten bör utgöra 1 % av statsbudgeten).*
- b. *Staten, kommunerna, stiftelserna, landskapen och utvecklingsbolagen höjer den gemensamt överenskomna finansieringen för utvecklingen av kultursektorn och de kreativa branscherna (en engångsökning på 7,5 miljoner euro av statens finansieringsandel år 2025 till fonden för de kreativa branscherna, och en ökning på 4,5 miljoner euro av statens finansiering till andra samarbetsprojekt år 2026).*
- c. *Rätten till skatteavdrag för privata donationer från enskilda personer utvidgas från vetenskaplig forskning till konst. Skatteförvaltningens lista över namngivna donationsmottagare utvidgas till att omfatta alla etablerade sammanslutningar som bedriver konstnärligt högklassig verksamhet.*^[196]

Sverige

I en tillbakablick på det första pandemiåret i Sverige ger Myndigheten för kulturanalys en översikt av de insatser som gjordes inom kulturområdet.^[197] De statliga stöd som aviserades mellan 11.3.2020 och 1.4.2021 låg sammanlagt på över 6 miljarder kronor.^[198]

De ekonomiskt riktade insatserna sökte primärt dämpa konsekvenserna av intäkts- och inkomstbortfall och de kostnader som uppkommit till följd av pandemin, men syftade även till att stimulera produktion av kultur. Insatserna har också syftat till att förenkla den ekonomiska administrationen för olika kulturskapare. Några nya ekonomiska krisstöddordningar finns inte aviserade, och verkningarna av de genomförda ekonomiska insatserna kommer att utvisas med tiden.

Det är tydligt att kristöden var betydande under 2021. Under 2021 var de offentliga utgifterna för kultur ca 36,2 miljarder kronor.^[199] Detta innebar en ökning med 3,6 procent jämfört med 2020. Denna ökning var inte lika stor som under pandemins första år, men likväl en av de större som uppmätts så långt tillbaka som denna statistik sträcker sig (1998). Den största delen av ökningen låg i de statliga utgifterna, med 6,1 procent i 2021 års priser.

195. Undervisnings- och kulturministeriet Finland. Kultur- och konstpolitiska avdelningen. Februari 2023.

196. Organisationen Stiftelser och fonder skriver: "Donationer från privatpersoner till förmån för konst och kultur till allmännyttiga organisationer bör göras permanent avdragsgilla. Detta är praxis i andra civiliserade länder, och även i Finland får man dra av sina respektive donationer till universitet. Varför inte för kulturen?" <https://saatiotrahastot.fi/juttuarkisto/ei-sulle-mulle-vaan-meille-kaikille-yhteiseksi-hyvaksi/> (läst 22.2.2023).

197. <https://kulturanalys.se/publikation/ett-ar-med-pandemin/> (läst 15.3.2023).

198. För noggrannare information om stöden under pandemin se <https://kulturanalys.se/publikation/ett-ar-med-pandemin/> (läst 15.3.2023). För information om stöd under 2022 se <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-coronapandemin/gallande-stodatgarder/> (läst 27.3.2023)

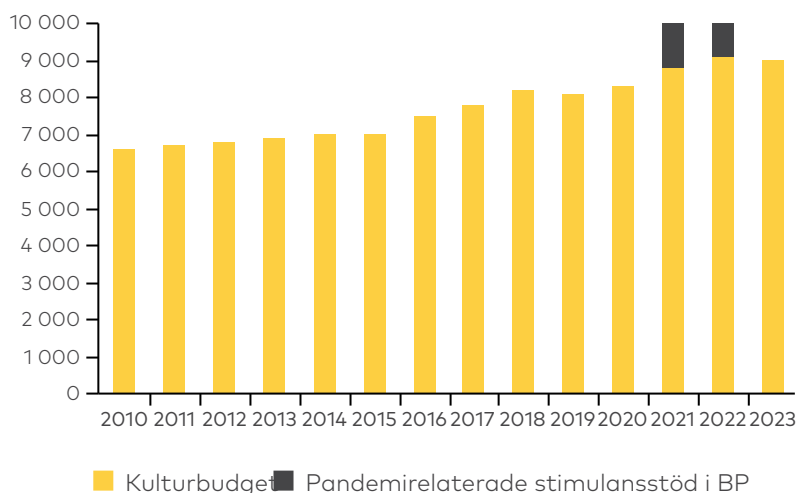
199. <https://kulturanalys.se/publikation/ett-ar-med-pandemin/> (15.3.2023).

Kulturbudgeten 2023

Den nya regeringen lade fram sin budget för 2023 i november 2022. Den statliga utgiftsutvecklingen för kultursektorn i stort (Utgiftsområde 17) visar i prognoserna fram till 2025 att den totala summan som läggs på kulturen sänks från ca 22,7 miljarder kronor år 2021 till beräknade 16,8 miljarder kronor år 2025. ^[200]

Utgiftsområdet omfattar kulturområdesövergripande verksamhet, teater, dans och musik, litteratur, läsande och språk, bildkonst, arkitektur, form och design, konstnärernas villkor, arkiv, kulturmiljö, museer och utställningar, trossamfund, film, medier, ungdomspolitik, politik för det civila samhället (inklusive idrottspolitik), folkbildning och spelmarknaden.

De största minskningarna sker inom följande kategorier: bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete; konstnärernas villkor; film samt politik för det civila samhället. Hur mycket av minskningen som är direkt kopplad till tidigare krisstöd är svårt att avläsa i budgetpropositionen. Den skillnad som slopandet av krisstöd inom kulturområdet innebär 2023 är dock betydande för kulturbudgeten och den nya regeringen har aviserat ett tufft ekonomiskt läge. ^[201]

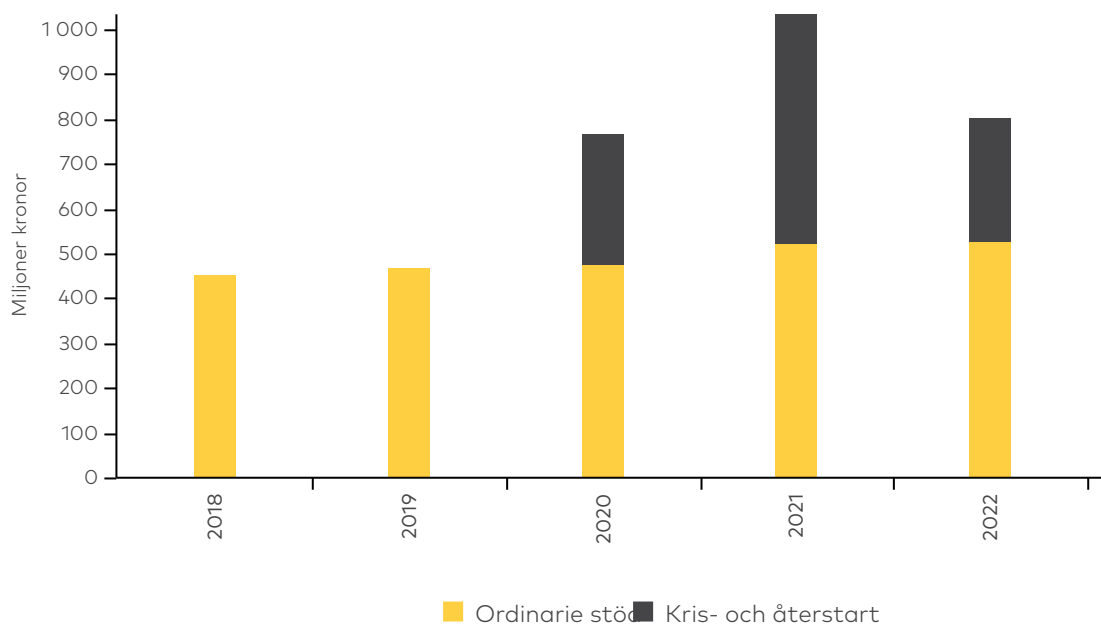
Figur 3. Sverige: Kulturbudgeten över tid 2010 – 2023.

Källa:

<https://regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/presentationsbilder-fran-presstraffar/presentationsbilder-8-november-2022.pdf> (30.8.2023).

200 <https://data.riksdagen.se/fil/C10C6B25-E23E-451D-9D6A-F70B03404A8C> (läst 22.2.2023).
201. <https://regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/presentationsbilder-fran-presstraffar/presentationsbilder-8-november-2022.pdf> (30.8.2023). Observera att ministern vid denna presentation utgick från en snävare avgränsning av vad som ingår i kulturbudgeten än den som gäller för hela utgiftsområde 17.

Kulturminister Parisa Liljestrand presentade kulturbudgeten den 9.11.2022. (Figur 3.) I ett pressmeddelande betonades att kulturskapares möjligheter att verka under rimliga villkor har en avgörande betydelse för den konstnärliga friheten. Regeringen förstärker stöden till de enskilda konstnärerna och kulturskaparna inom samtliga konstarter i syfte att möjliggöra fler långa stipendier. Stöden förstärks med 40 miljoner kronor 2023 och 30 miljoner kronor årligen 2024–2025. Denna satsning på förbättrade villkor genom en förstärkning av de stipendier som fördelas till enskilda kulturskapare ses som en satsning på den fria konsten och den konstnärliga friheten. (Figur 4.)

Figur 4. Kulturstöd till enskilda kulturskapare 2018–2023. Kris- och återstartsstöd samt ordinarie stöd.

Källa:

<https://regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/kulturdepartementet/presentationbilder-fran-presstraffar/presentationbilder-8-november-2022.pdf> (30.8.2023).

Norge

De första statliga ekonomiska åtgärderna med anledning av pandemin kom 12.3.2020, de sista 1.4.2022.^[202] Av Stortingets anslag för tillfälliga stödåtgärder i kultur- och jämställdhetsministeriets budget har nästan 6 miljarder NOK gått till ordningar inom kulturområdet. 80 % av medlen tilldelades de nyupprättade kulturordningarna *stimuleringsordningen* och *kompensasjonsordningen*^[203]. Målet med ordningarna var att undvika konkurser, upprätthålla aktivitet och sörja för att kultursektorn skulle ta sig genom pandemin – vilket kan konstateras ha lyckats, enligt Kulturrådet.^[204]

Kulturrådets kompensasjonsordning for arrangører og underleverandører i kultursektoren: Syftet var huvudsakligen att kompensera för uteblivna biljett- och deltagarintäkter vid inställda kultur-, frivillighets- och idrottsevenemang samt merkostnader i samband med nämnda evenemang. Från sommaren/hösten 2020 fick stödet gradvis en annan inriktning och riktade sig mer mot genomförda evenemang för att stimulera till aktivitet. Målgruppen var arrangörer som huvudsakligen inte finansieras av offentliga stöd och då var det främst film, konserter och liveuppträdanden (teater, standup) som beviljades stöd.^[205]

Stimuleringsordning for kulturlivet: Syftet var att bidra till att nå kulturpolitiska mål (tonvikt på geografi, mångfald, tillgänglighet och relevans). Stöden riktades till offentliga kulturarrangemang där intäkterna (p.g.a. restriktioner) inte kunde ge tillräckligt intäktunderlag för genomförandet. Ordningen omfattade inte aktörer registrerade i Frivillighetsregistret som har mottagit medel från departementets andra ordningar för det aktuella evenemanget och som får mer än 60 procent av sina intäkter från offentliga medel. Tanken var att snabbt kunna avveckla stödet efter upphävda restriktioner.

Över 90 procent av tilldelade belopp genom båda ordningarna gick huvudsakligen till aktiebolag. Enmansföretag utgjorde 40 procent av mottagarna i kompensationsordningen och de mottog sammanlagt 6 procent av tilldelat belopp, medan de utgjorde 25 procent av mottagarna i stimuleringsordningen och där mottog 5 procent av totalt tilldelat stöd.^[206]

Konstnärerna nåddes i mindre grad av kompensations- och stimuleringsordningarna. Däremot var NAVs (Arbets- och velferdsförvaltningen) kompensationsordning för självständiga näringsidkare och frilansare samt utlysningar via Norsk kulturfond, Statens kunstnerstipend och Norsk filminstitut viktiga för konstnärer.^[207]

202. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/tidslinje-koronatiltak-under-kulturdepartementet/id2828012/>. (15.3.2023).

203. [Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikens rolle under koronapandemien - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturdirektoratet.no/publikasjoner/kulturpolitikkens-rolle-under-koronapandemien) (30.8.2023).

204. [Flere i kultursektoren er blitt frilansere og selvstendig næringsdrivende - vis-artikkel - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/vis-artikkel/flere-i-kultursektoren-er-blitt-frilansere-og-selvstendig-naeringsdrivende) (30.8.2023).

205. <https://lottstift.shinyapps.io/kultur/>. (15.3.2023).

206. [Økonomien i kultursektoren og kulturpolitikens rolle under koronapandemien - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/publikasjoner/kulturpolitikkens-rolle-under-koronapandemien) (30.8.2023).

207. [Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/publikasjoner/sterkere-tilbake-pandemiens-konsekvenser-for-kultursektoren-og-mulige-virkemidler-for-gjenoppbygging) (30.8.2023).

Kulturbudgeten 2023

Även det norska ekonomiska läget har påverkats av kriget i Ukraina, energikrisen i Europa och starkt höjda priser. Samtidigt som den norska ekonomin har stark tillväxt så blir det dyrare för människor att leva. Huvudsyftet med regeringens förslag till statsbudget för 2023 är att få kontroll på den kraftiga prisuppgången, skapa trygghet kring människors ekonomi och jobb, och utjämna de sociala och geografiska skillnaderna.^[208]

“Regjeringen legger opp til et stramt budsjett, og alle departementer og områder kjenner på de vanskelige tidene verden – og Norge – er inne i. Likevel er det noen områder som blir prioritert, og andre ikke. Noen av løftene i regjeringens Hurdalserklæring fra i fjor blir oppfylt, mens mange andre må vente i ett eller flere år. Noen vil kanskje aldri se dagens lys. Også kulturbransjen og kulturlivet har fått merke at ramme er trange, så også i dette statsbudsjettforslaget. Ingen nye satsinger av betydning, men heller ikke store kutt – heldigvis.”^[209]

Barn, unga, idrott och frivilligorganisationer prioriteras i kulturbudgeten 2023.^[210] Det här kan ses som en följd av att barn och ungas deltagande minskade under pandemin. Inkludering och mångfald är nyckelord i kulturpolitiken: alla ska kunna delta i kultur oavsett bakgrund och hemort.

“Vi har valgt å prioritere barn, unge, idretten og frivilligheten i årets budsjett. Frivilligheten er bærebjelken i samfunnet vårt, og derfor setter vi av et rekordhøyt beløp til full momskompensasjon neste år”, sier kultur- og likestillingsminister Anette Trettebergstuen til NTB.^[211]

Kulturministeriets budgetförslag 2023 på 23,3 miljarder NOK ökas med nästan 1,4 miljarder jämfört med 2022.^[212] Huvudprioriteringarna för kulturbudgeten är frivilligorganisationer, bidrag till HBTQ-organisationer, mångfald och talangutveckling inom film och dataspel, förstärkta bidragsordningar för konstnärer samt utvecklingsmedel till bibliotekssektorn.^[213] Många av dessa härleds dock till andra omständigheter än pandemin. Stimuleringen av den frivilliga sektorn kan ses som ett svar på rekommendationerna i återstartsrapporten *Sterkere tilbake*.^[214]

208 https://www.regjeringen.no/contentassets/7e4a1f35e6e1477b9d6a2fa18ef05fc7/no/pdfs/prp202220230001kudd_dpdfs.pdf (15.3.2023)

209 <https://www.kontekst.no/creo-om-kulturbudsjettet-ingen-nye-satsinger-av-betydning-men-heller-ikke-store-kutt/> (15.3.2023)

210 https://www.regjeringen.no/contentassets/7e4a1f35e6e1477b9d6a2fa18ef05fc7/no/pdfs/prp202220230001kudd_dpdfs.pdf (15.3.2023)

211 <https://www.kontekst.no/slik-er-kulturbudsjettet-2023/> (läst 17.1.2023).

212 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fellesskapsloysingane-prioriterast-i-kultur-og-likestillingsbudsjettet/id2931630/> (15.3.2023)

213 <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fellesskapsloysingane-prioriterast-i-kultur-og-likestillingsbudsjettet/id2931630/> (15.3.2023).

214 [Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/kulturdirektoratet.no) (30.8.2023.)

Främjandet av samisk kultur (5 miljoner NOK till planläggning av nya lokaler till Riddo Duottar Museat i Karasjok) kan ses som en förändring kopplad till spåren efter pandemin. Det samiska kulturlivet påverkades särskilt av gränsrestriktionerna p.g.a. den samiska kulturens gränsöverskridande natur, och är därmed också en mångfaldsfråga. Den samiska kulturens ställning lyfts också i rapporten *Sterkere tilbake*.

Konstnärstipendieordningarna föreslås beviljas 434 miljoner NOK. De 100 nya "stipendhjemen" till Statens kunstnerstipend som infördes under pandemin föreslås fortsätta 2023. Bibehållandet av "stipendhjemen" och ökningen i stipendierna förklaras vara ett led i regeringens arbete med att säkra goda arbetsmöjligheter och villkor för konstnärer.^[215] Sterkere tilbake -rapporten föreslog en justering av storleken på statens stipendier för konstnärer.^[216]

Återhämtningsrapporten lyfte även fram behovet av en stärkt kulturnäring, vilket ligger i linje med en nationell satsning för att öka norska konstnärers och kulturaktörers intäkter genom konstnärlig verksamhet. Målgruppen är konstnärer och mindre verksamheter som arbetar med distribution, förmedling, marknadsföring eller försäljning av konstnärliga och kulturella uttryck, samt regionala kompetensmiljöer som stöder dessa. Begreppet *kulturella och kreativa näringar* omfattar branscherna visuell konst, musik, scenkonst, litteratur, kulturarv, film, arkitektur, design, mode och dataspel. I statsbudgeten för 2023 är det ändå inte avsatt medel för detta till Kulturdirektoratet. Därför kommer det inte vara möjligt att söka medel från Næringsutvikling og Utviklingsprogram for kulturinstitusjoner detta år.^[217]

Danmark

Danmark hade tidigt under pandemin de största pandemistöden till kultursektorn både relativt sett och sett till den totala summan, jämfört med de övriga nordiska länderna (år 2020 uppgick stödet till 0,14 % av BNP).^[218] Stödåtgärderna innehöll en stor mängd relativt specifika åtgärder för kultursektorn som har varit mer detaljerade än de andra nordiska länderna (Berge et. al 2022). Många av åtgärderna har varit öronmärkta för särskilda typer av verksamheter och grupper. De olika kulturaktörerna behövde aktivt ansöka om de ekonomiska medlen inom de olika åtgärderna. Åtgärderna var i högre grad riktade till brukare av kultur- och frivilligorganisationer genom "aktivitetspuljer" och "foreningspuljer" (Kulturanalys Norden 2021, s. 9).

215. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-20222023/id2930765/?ch=1>. (15.3.2023)

216. *Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging.* Publikasjoner - kulturradet.no (kulturdirektoratet.no)(30.8.2023)

217. <https://www.kulturdirektoratet.no/en/web/guest/kreativ-naering> (15.3.2023)

218. <https://www.hbl.fi/artikel/109a100d-fff9-4a61-b846-68dad0edc6cb> (15.3.2023)

De sista krisstöden avslutades under 2022. Genom budgetmomentet "COVID-19" fördelades under 2021 fortfarande sammanlagt 774,5 miljoner kronor i krisstöd, men inget mer under 2022.^[219] Å andra sidan beslutade den nyttillträdde regeringen i december 2022 att nya krisstöd ska tilldelas kultursektorn på grund av den nya inflationskrisen och den ekonomiska utvecklingen.^[220]

Covid-19-pandemin har haft mycket liten inverkan på det etablerade stödsystemet och har snarare befäst rådande strukturer och styrkeförhållanden (t.ex. Ejgod Hansen et al 2022). Den stora utmaningen nu är delvis de kulturella vanorna, där delar av publiken inte har återvänt efter pandemin.^[221] Utmaningen att få folk att återvända gäller kanske i ännu högre grad de volontärer som framför allt många festivaler är beroende av.^[222] En utmaning är även det nya ekonomiska läget, där både inflationen och energikrisen påverkar kulturinstitutionerna.^[223]

Kulturbudgeten 2023

I Danmark går den stora majoriteten av statsbidragen till kultur till områden som regleras i lag och de är därmed relativt stabila. I förslaget till finanslag för 2023 har en generell finanspolitisk återhållsamhet aviserats på grund av det globala ekonomiska läget. (Tabell 8.) År 2023 kommer utgifterna för kultur att justeras upp till 13 221,5 miljoner danska kronor, men under åren 2024–26 förväntas en nedgång på kulturområdet, så att den totala nationella kulturbudgeten 2026 förväntas bli 12 622 miljoner DKK. ^[224]

219. Finanslov: Kulturministeriet. Fællesudgifter. Centralstyrelsen.<https://www.oes-cs.dk/olapdatabase/finanslov/index.cgi>

220. <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9191382/Regeringen-h%C3%A5ber-p%C3%A5-bred-aftale-om-inflationshj%C3%A6lp-til-kulturlivet> (läst 6.2.2023).

221. <https://kulturmonitor.dk/ny-viden/art9131582/%C3%85rets-sidste-kulturarbarometer-%C2%BBgiver-panderynker%C2%AB-hos-teaterdirekt%C3%B8r> (15.3.2023)

222. <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9139696/Regeringens-kulturambitioner-st%C3%A5r-p%C3%A5-en-%C2%BBbr%C3%A6ndende-plattform%C2%AB> (15.3.2023)

223. <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9137206/Inviterer-til-l%C3%A6nge-ventet-m%C3%B8de-om-energi-krisen> (15.3.2023)

224. Louise Ejgod Hansen, email, 2.1.2023.

Tabell 8. Danmark. Kulturministeriets budget och covid-19-krisstöd 2021–2026 (miljoner DKK).

Källa: Finanslov: Kulturministeriet. <https://www.oes-cs.dk/olapdatabase/finanslov/index.cgi>

Hovedområde	2021	2022	2023	2024	2025	2026
211 Fællesudgifter	2 302	1 183	1 108	1 102	1 015	870
<i>211168 COVID-19</i>	<i>775</i>					
<i>211169 Kompensationsordninger som følge af COVID-19</i>	<i>534</i>	<i>163</i>				
212 Skabende og udøvende virksomhed	2 681	2 820	2 903	2 893	2 806	2 791
213 Bevaring og formidling af kulturarven	2 039	2 142	2 090	2 102	2 142	2 127
214 Videregående uddannelse	450	455	470	462	462	462
215 Folkeoplysning	858	869	900	874	865	865
216 Idræts- og fritidsfaciliteter	251	66	58	59	59	57
218 Radio og tv	3 157	5 173	5 422	5 057	4 971	4 910
219 Mindretal i danske grænseområder	508	514	541	541	541	541
Totalt	12 246	13 222	13 492	13 090	12 860	12 622

Kulturministerns förslag i regeringens lagprogram för folketingsåret 2022–2023 nämner inte pandemin.^[225] Avsaknaden av en överordnad nationell kulturpolitik och av rapporter gör det svårt att uttala sig om konsekvenserna av pandemin på kulturen. Restriktionerna har uppenbarligen påverkat kulturlivet men pandemins effekter verkar nu vara något åsidosatta/bortglömda inom kulturpolitiken, vilket speglas i statsbudgeten och budgetförslagen.^[226]

I förslaget till finanslag för 2023 för området "kultur och digital" är den största posten, 33,7 miljoner DKK, till Rigsarkivet över fyra år och nya medel till digitaliseringsarbete. Totalt skall 260 miljoner danska kronor ska 2023–2026 satsas på insatser som ska säkra en stabil övergång till framtidens offentliga digitala

225. <https://www.stm.dk/statsministeriet/publikationer/lovprogram-for-folketingsaaret-2022-2023/>. (15.3.2023)
226. För åren 2021–2022 nämns pandemin i relation om den tilltänkta whistleblower-ordningen för COVID-19-kompensationsordningar för kulturlivet. <https://www.stm.dk/statsministeriet/publikationer/lovprogram-for-folketingsaaret-2020-2021/>

struktur och ett snabbt bredband över hela landet ska säkras med 100 miljoner DKK.^[227]

I december 2022 bildades en ny regering med Jakob Engel-Schmidt som ny kulturminister efter avgående kulturminister Ane Halsboe-Jørgensen.^[228] I ett pressmeddelande 21.12.2022 meddelades att den nuvarande situationen, inklusive utmaningar med energi- och inflationskrisen, står högt upp på kulturminister Jakob Engel-Schmidts agenda. Som ett första steg inbjöd han i december 2022 en rad aktörer från kultur-, idrotts- och föreningslivet för att diskutera och få inblick i nuläget och utmaningar som många står inför.^[229]

Kultur har fått en alldeles egen sektion i den danska regeringsgrundlagen. Bland annat nämns ett kulturpass för de cirka 45 000 unga som står utanför arbetsmarknaden eller utan utbildning samt en museireform som konkreta insatser. Samtidigt är det regeringens önskan att tillsätta ett fullmäktige som ska komma med förslag angående hur konst och kultur kan bidra till att lösa de kriser som samhället befinner sig mitt i.^[230]

Island

På Island lyftes alla officiella restriktioner inrikes och vid gränsen den 25.2.2022. Det offentliga hanteringen av pandemiläget hade även tidigare varierat och åtgärder slopats och återinförts.^[231] Vid en jämförelse sticker Island ut genom att de inte riktade åtgärder direkt mot kultursektorn, utan satsade på generella åtgärder som indirekt inkluderade kultursektorn (Kulturanalys Norden 2021).

I ett tillägg till första hjälppaketet (21.3.2020) ökades antalet konstnärstipendier som en del av målet att påskynda offentliga projekt och investeringar. Enligt kulturministeriet gick största delen av dessa till "kulturmidler" och "kulturarvsbevaring" med syftet att stödja skapandet av kulturellt värde. Inte heller i det andra hjälppaketet nämndes kultur explicit, men fler konstnärstipendier beviljades. Statsministern och utbildnings- och kulturdepartementet presenterade i oktober 2020 tio statliga stödåtgärder för kultursektorn (både nya och gamla), med målet att stödja individuella konstnärer (främst egenföretagare och små organisationer). I december godkändes en tilläggsbudget med betydande beviljningar till kulturinstitutioner, media-, sport- och ungdomsorganisationer.^[232]

Covid-19-pandemins stödåtgärder konstateras ha varit högst lyckade och en återhämtning av samhällsekonomin över lag och statsfinanserna specifikt är de

227. <https://www.altinget.dk/artikel/260926-faa-et-overblik-her-er-regeringens-forslag-til-finansloven-for-2023>. (15.3.2023)

228. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/ministeroverdragelse-i-kulturministeriet-2> (15.3.2023)

229. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/kulturminister-inviterer-til-dialogmoede> (15.3.2023)

230. "Regeringens kulturambitioner står på en »brændende platform«, <https://kulturmonitor.dk/kulturpolitik/art9139696/Regeringens-kulturambitioner-st%C3%A5r-p%C3%A5-en-%C2%BBbr%C3%A6ndende-platform%C2%AB> (16.1.2023).

231. <https://www.COVID.is/sub-categories/iceland-s-response>. (15.3.2023)

232. <https://www.COVID.is/sub-categories/iceland-s-response>. (15.3.2023)

mest väsentliga uppgifterna för den nya regeringsperioden. Ekonomin har uppfattats vara mer resilient än tidigare förväntat. Arbetslösheten har sjunkit och realinkomsterna har ökat. Största samhällsutgifterna gäller hälsovård och nationalsjukhuset. Andra nyckelprojekt är klimatfrågor, forskning och utveckling samt digitalisering.

Budgetförslaget 2023

Målet för det isländska budgetförslaget är att säkra köpkraften och att bekämpa inflationen. Betoningen ligger på att stärka infrastruktur och basservice samt att skydda reallönerna. Efter att ha ökat snabbt under tidigare år minskas nu utgifterna för flera andra områden för att stärka de ekonomiska och sociala grundpelarna. Kulturen nämns inte separat i budgetförslaget. Det konstateras att aggressiva stödåtgärder krävdes för två år sedan för att skydda hushåll och företag och för att hjälpa återhämtningen efter pandemin. Detta uppfattas ha nu förverkligats och nu råder ekonomisk tillväxt, minskad arbetslöshet och ökad turism. Nya åtgärder gäller tillfälliga stöd för att motverka negativa effekter av pandemin hos utsatta grupper. De nya utmaningarna utgörs av krisen i den globala ekonomin, ökad inflation och höjda energipriser. ^[233]

Kulturens legitimering i den kulturpolitiska diskursen

Det måste konstateras att begreppet "kulturpolitisk diskurs" (Belfiore 2021) är så brett att det inte är möjligt att analysera utan att definiera vad det är som skall granskas och hur. Alla de olika nordiska länderna har väldigt olika samhällssituation och politiskt läge, som utgör grunden för vad som kan forma olika diskurser. Till exempel har Kaisa Murtoniemi (2020) i sin forskning påvisat hur det i de finländska kulturpolitiska diskurserna manifesteras en mångfald av tidsmässiga och historiska krafter.

I den minienkät som vi riktade till aktörer inom kultursektorerna i de olika nordiska länderna (se [bilaga](#)) frågade vi hur respondenterna uppfattat att kulturpolitiken har förändrats på grund av pandemin till exempel vad gäller finansiering, kulturpolitiska mål eller offentlig diskussion. ^[234] En stor del av de tillfrågade sade att det ännu inte finns några särskilda förändringar i kulturpolitiken (jmf. även Hylland et al. 2022). Även de som inte direkt betonade kulturpolitikens oföränderlighet betonade att det i detta skede handlar om debatter och diskurser snarare än om en verklig strukturell förändring av politiken. Den finländska kulturpolitiska debatten och de föreslagna åtgärderna inriktar sig på en tid efter valet och en ny regeringsperiod.

233. <https://www.government.is/news/article/2022/09/12/2023-fiscal-budget-proposal-protecting-purchasing-power-and-combating-inflation/>. (15.3.2023).

234. Det bör noteras att majoriteten av dem som svarade på vår enkät var finländska kulturaktörer: totalt 37 personer svarade, dvs. 72 % av dem som svarade kom från Finland. Därför har synpunkterna i enkäten nästan enbart fokuserats på situationen i Finland. De kan ändå berätta något mer allmänt om kulturpolitikens situation.

"I det politiska klimatet kan man se ett visst ursäktande inför kultursektorn. Beslutsfattarna har ett stort behov av att visa hur viktig kulturen är för dem. Varje politiker som ställer upp för val till nästa mandatperiod inser att kulturen nu måste försvaras. Vad som egentligen kommer att hända och hur man efter valet minns kulturen är en annan sak. När det gäller finansieringen verkar det som om det till och med är möjligt att kulturfinansieringen ökar; å andra sidan verkar det nästan omöjligt för många aktörer på det fria fältet [fältet utanför de stora kulturinstitutionerna] att få ökad finansiering."

"Mycket är detsamma som tidigare, och mycket har återgått till det normala efter det undantagstillstånd som rådde under pandemin. Jag tror inte att kulturpolitiken har förändrats till följd av pandemin."

"Det nuvarande politiska klimatet verkar stänga ute allt utom kostnaderna för krig och energi."

I enkätsvaren ([bilaga](#)) ser man uppfattningar om att konsten och kulturen måste motivera sin finansiering ännu mer. Kritik har också riktats mot krisstöden. I kulturpolitiken uppfattas att det finns motsägelser och olika tvärgående aspekter. Man vill nationellt stödja konstnärernas arbete och förtjänstmöjligheter, men även utnyttja konst och kultur som social- och hälsovårdstjänster. Konst- och kulturaktörerna betonar att sektorn bör få bättre stöd på grund av pandemin men att ekonomiska experter och politiker på motsvarande sätt kommer att kräva att konsten inte kan ställas utanför de förväntade finanspolitiska sparåtgärderna.

Kulturpolitikens ställning väcker olika åsikter i enkäten. Vissa menar att kulturpolitiken och kulturen har ökat i värde, andra ser motsatsen och en återgång till det tidigare. Vissa respondenter betonar den marginella och svaga roll som kulturpolitiken spelat i den aktuella regeringens politik i flera av länderna:

"Kulturen och den kreativa ekonomin är, precis som tidigare, engagerande i "festtal?" och dess betydelse betonas, men det är inte till någon nytta i praktiken. Kulturskaparna får inte betalt, och inte heller stärker man något i strukturerna. Det typiska är att man alltid "uppfinner" kulturens betydelse och "nya" innovationer i form av projekt som verkligen är frustrerande att följa som kulturaktör. Gamla saker kommer att genomföras om och om igen som projekt, och när projekten är över kommer ingenting att förändras."

"Det att kulturen har så få försvarare och förespråkare hos regering och riksdag i Finland är tyvärr ingen nyhet för oss som i flera år försökt synliggöra konstnärernas behov och vardag."

Å andra sidan betonas i enkäten betydelsen av den offentliga kulturdebatt som har väckts under pandemin, även om kulturpolitiken ännu inte har hunnit förändras. I enkäten ser man att den offentliga debatten bättre speglar kultursektorn och dess aktörers arbete.

"Det har skett en förändring i hur kulturpolitik diskuteras. Det är mer fokus på kultur och dess verkan i samhället. Nedstängningen gjorde samhället medvetet om betydelsen av kulturupplevelser och det har varit en brist. Det har också skett för att Konstrådet satt press på myndigheterna att få stöd och hjälppaket till konstnärer. Det blev en samhällsdebatt och konstnärers villkor sattes på agendan i media och i riksdagen vilket bidrog till att ge en inblick i konstvärlden och dess förutsättningar och bara att en sådan bransch finns."

"Jag tror generellt att allmänheten är mer medveten om hur konsten och kulturen fungerar och att de måste stödja den för att den ska blomstra. Men jag har inte märkt någon verklig förändring i finansiering eller policy som varar efter pandemin."

Av enkäten framgår att kulturpolitikens tyngdpunkt i fråga om krisstöden låg på de traditionella kulturinstitutionerna. Under pandemin lyckades de traditionellt starka offentligfinansierade institutionerna garantera sin ställning på ett bra sätt. I stället blev de företagsbaserade aktörerna, frilansarna och aktörerna på det fria fältet i underläge. Politiskt sett är kultursektorn ändå mer synlig i dag. Kulturens och konstens betydelse för den mentala krisbeständigheten har börjat beaktas som ett framtida kulturpolitiskt mål. Pandemin visade hur svag frilansande och egenanställda konstnärers ekonomiska ställning är och hur lätt de faller genom skyddsneten. Pandemin minskade inte kulturkonsumtionen, utan riktade om den till digitala eller andra former av distanskonsumtion. Konstnärernas inkomster rasade dock, vilket tyder på att konstens "distanskonsumtion", särskilt den digitala, betalar sig riktigt dåligt. Man betonar att dessa teman borde ha diskuterats tidigare och att de borde ha tagits upp redan före pandemin. Pandemin lyfte fram behovet av att diskutera dessa frågor, och förhoppningsvis kommer debatten om det sociala skydds nätet för dem som är verksamma inom kultursektorn att fortsätta. I enkäten bedömer man också att kultursektorn efter pandemin kanske uppfattas lite mer som ett "riktigt arbete". Också betydelsen av intressebevakningen kom fram på ett helt nytt sätt:

"Att kulturlivet och kulturorganisationerna är alldeles för löst organiserade, och att det finns alldeles för många organisationer som för kulturens talan i det politiska systemet. Kulturministern citeras som att när hon skulle prata med idrotten krävdes det två telefonsamtal, men när det var kultur så var hon tvungen att prata med minst 40 personer."

Å andra sidan synliggjorde pandemin behovet av att utveckla kulturpolitiska strukturer och samarbete mellan de politiska sektorerna.

"Den största positiva förändringen var att det blev en ökad förståelse för att kulturarbetarnas villkor inte bara måste hanteras av kulturdepartementet. Dialogen och förståelsen mellan departementen blev bättre. Våra frågor handlar ju om näringspolitik, socialförsäkringsystemen, skattepolitik osv."

I Finland betonas behovet av en förnyad kulturpolitik på flera nivåer från offentliga politiska förslag på riktlinjer till uttalanden i media. Krisen ses som en möjlighet för förnyade verksamhetsformer, vilket bland annat ledarskribenterna på den ledande dagstidningen Helsingin Sanomat konstaterade under hösten 2022:

"Situationen kan påskynda en kulturell strukturomvandling, där tyngdpunkten flyttas från stora konstinstitutioner till mindre och smidigare enheter. Krisen är ofta en möjlighet, och denna kris mer än de flesta."^[235]

En central aktör inom kulturpolitikens sakkunnigorgan och en mycket uppmärksammas röst bland populärkulturens representanter i Finland meddelade att hon kommer att initiera och delta i en genomgripande kulturpolitisk utredning om de sätt som artister har blivit behandlade under pandemin:

"Jag tänkte först att det i alla fall inte är min uppgift att granska kulturpolitiken under coronatiden i Finland. Jag hoppades att man hade kunnat idka ens någon slags undersökande journalistik kring hur vissa människogrupper grundrättigheter har förbisetts och vad som egentligen skedde i beslutsgången mellan myndigheter och beslutsfattare. Men ingen egentlig utredning har gjorts. Jag är själv inte någon yrkesforskare, men jag är skribent och dramaturg, så jag kan ge mitt bidrag i den här frågan vid sidan av yrkesforskarna."^[236]

Pandemin orsakade ett vidgande av de kulturpolitiska diskurserna. Kulturen legitimeras allt starkare genom olika målsättningar för samhällligt genomslag. Samarbetet mellan olika förvaltningsområden gällande kulturfrågor har ökat. Kulturens betydelse och kulturpolitiken börjar uppfattas på ett alltmer övergripande sätt. Å andra sidan betonas kulturen alltmer som en näring och som en ekonomiskt betydelsefull sektor i samhället.

Den allmänna uppfattningen om kulturens betydelse framkom i två statistiskt representativa enkäter som gjordes under pandemin i Finland 2022. Finländarna tar starkt ställning för kulturen i en återkommande enkät genomförd av den fackliga organisationen Akava. Det största samförståndet är att kulturella tjänster måste vara tillgängliga för alla människor. Kulturen uppskattas mest av de yngre och å andra sidan av den äldre generationen. Däremot anser 88 procent av finländarna att kulturen ska erbjudas jämlikt till olika ålders- och befolkningsgrupper. En klar majoritet, 76 procent, anser att kulturen är en grundläggande tjänst för medborgarna.^[237]

235. Helsingin Sanomat, 30.9.2022. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009101988.html?share=77614b8ab880b534711f3d6a677e6085> (läst 22.2.2023).

236. <https://www.soundi.fi/jutut/minua-jai-kalvamaan-se-kuinka-oikeusvaltio-katosi-ympariltamme-vesala-haluaa-tutkia-miten-kulttuurialaa-kohdeltiin-korona-ajan-suomessa/> se även <https://musicmedia.fi/tutkimushanke-purkaa-aku-korona-ajan-kulttuuripolitiikan/> (läst 14.3.2023)

237. https://www.akavaneritysalat.fi/files/12692/Kansalaisten_kasitykset_kulttuurista_hyvasta_hallinnosta_ja_tyott_omyysturvasta_2022.pdf. (läst 23.2.2023).

Även en omfattande undersökning som Finska kulturfonden beställt kartlägger finländarnas förhållande till konst och kultur. Undersökningen genomfördes första gången 2013 och upprepades 2022. Alla typer av finländare är intresserade av kultur oavsett ålder, bostadsort och inkomstklass. Aktiva kulturkonsumenter finns på alla håll i Finland och inom alla samhällsklasser. Betydelsen av kulturinstitutionernas utbud har stärkts: 55 procent av de tillfrågade anser att institutionernas utbud är viktigt för deras eget välbefinnande, vilket innebär en ökning med 11 procentenheter jämfört med föregående enkät (2013). En klar majoritet (63 procent) av dem som svarat på enkäten är positiva till att konsten och kulturen finansieras med skattemedel, så att alla kan njuta av den. Även bland de mest passiva kulturkonsumenterna är nästan hälften för offentligt stöd för konst. Stöden till kultursektorn anses vara för låga (41 procent) snarare än för höga (10 procent).^[238]

I Norge har flera starka intresseorganisationer varit aktiva under pandemin och i budgetförhandlingarna med egna politiska visioner. Det frivilliga kulturlivet är omfattande och *Frivillighet Norge* är ett stort intressepolitiskt forum. *Creo* är det största fackförbundet för konst och kultur. De har tillsammans med *Norske Billedkunstnere* ställt krav på att kulturpolitiken fortsättningsvis behöver behålla stödåtgärderna för att avhjälpa konstnärers osäkra livssituation och förbättra deras sociala skyddsnät. De ser behov av att med utgångspunkt i pandemins konsekvenser åtgärda den synliggjorda lapptäckesekonomin.^[239] Man ser att det behövs en förändring i den skeva fördelningen mellan institutioner och konstnärer för att förbättra konstnärsekonomin.^[240] Det har även utlovats av nuvarande kulturministern:

"Kulturlokaler skal prioriteres og kunstnerstipendene og ordningene under kulturfondet styrkes. Dette vil være viktige virkemidler for å sikre kunstnerisk arbeid i hele landet. I tillegg vil vi styrke kommunene og fylkeskommunene, som vil gi helt andre muligheter for å prioritere kunstnere og kultur også regionalt."^[241]

Intentioner om en tryggare, mer stabil arbetssituation för frilansare och egenföretagare är genomgående hos de flesta norska partierna i frågor om pension, sjukledighet och föräldrapenning. De borgerliga partierna är tydliga med att de vill underlätta ytterligare privat finansiering och stärka egenföretagarnas rättigheter. Venstre föreslår skattebefrielse för gåvor till aktörer, institutioner och projekt inom konst- och kulturfältet; Kristelig Folkeparti föreslår incitamentordningar för privatpersoner för att stöda konst- och kulturlivet, Fremskrittspartiet föreslår skattelättnader för de som tjänar lite. Förenklat handlar vänstern utifrån att öka deltagande, mångfald och inkludering,

238. <https://skr.fi/hankkeet/kulttuuritutkimus> (läst 23.2.2023).

239. <https://kunstkritikk.no/har-vi-egentlig-en-kunstnerpolitikk-i-norge/>, <https://creokultur.no/politisk-ledelse/horingsuttalelser-2/>, https://creokultur.no/wp-content/uploads/2022/02/Creo_nyokulturpolitikk.pdf.

240. <https://kunstkritikk.no/har-vi-egentlig-en-kunstnerpolitikk-i-norge/>. (15.3.2023).

241. [Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/kulturdirektoratet.no) (30.8.2023)

högerpartierna utifrån att kulturen och egenföretagare ska kunna försörja sig själva.^[242]

I samband med det danska folketingsvalet uttryckte branschen ilska och besvikelse över att kulturområdet är ett oprioriterat politiskt område samt avsaknaden av kulturpolitiska planer efter pandemin. I en kommentar i augusti 2022 konstaterades att kulturlivet lämnats dährän efter pandemin:

“Under coronakrisen måtte langt de fleste kulturinstitutioner lukke midlertidigt, mens regeringen kompenserede med hjælpepakker og derefter lod kulturlivet sejle sin egen sø... Vi mangler en kulturpolitisk plan, der kan hjælpe kulturinstitutionerne i gang igen og over på den anden side af coronakrisen”.^[243]

Branschorganisationen Dansk Kulturliv kräver i sitt finanslovsforslag ytterligare stöd om kulturlivet skulle drabbas av nya restriktioner och argumenterar för att pandemin visat hur viktig kulturen är för befolkningen och landet. De föreslår sex prioriterade områden:

“1) Kulturinvesteringer i hele Danmark 2) Kulturlivet ska helt ud af coronakrisen 3) Alle børn og unge skal med i kulturlivet 4) Styrk de kunstneriske uddannelser 5) Kulturens brancher kan og bør bidrage til den grønne omstilling 6) Kulturen kan bidrage til opnåelsen af FN’s verdensmål”.^[244]

Dansk Kulturliv har själva utnyttjat den kunskap som skapats och delats bland kulturutövare under pandemin:

“Dansk Kulturlivs digitale Idébørs vil fungere som opslagstavle over de mange konkrete innovationer og tiltag, der opstod i det danske kulturliv under coronanedlukningerne.

Siden vil bidrage til en samlet og systematisk opsamling på innovative idéer fra tiden med corona samt en kvalificering af, hvilke der er gode på sigt – også efter corona.”^[245]

Digitalisering^[246] är ett projekt som undersöker förutsättningarna för att underlätta arbetet för kulturinstitutioner, -föreningar och -verksamheter som vill utveckla sitt digitala utbud. Grunden för projektet är lärdomarna från och den snabba omställningen under pandemin. I en kommentar från november 2022 poängteras att man inte hunnit återhämta sig från pandemin förrän nya kriser redan har visat sig som kulturpolitiken bör ta i beaktande:

“Hvor vi nærrede et håb om en hurtig tilbagekomst efter coronaen, er det desværre nu en frygt, at vi skal sætte en helt anden tidshorizont på konsekvenserne af krigen

242. <https://kunstkritikk.no/har-vi-egentlig-en-kunstnerpolitikk-i-norge/> (15.3.2023).

243. <https://www.athinget.dk/kultur/artikel/kulturpolitisk-huskeseddel-til-politikerne>. (15.3.2023).

244. <https://www.danskkulturliv.dk/politik/finanslovsforslag>; se också <https://www.danskkulturliv.dk/politik/corona-restriktioner>. (15.3.2023).

245. <https://www.danskkulturliv.dk/projekter/idebors> (26.5.2023)

246. <https://www.danskkulturliv.dk/projekter/digitalisering>. (15.3.2023)

i Ukraine og de økonomiske udsigter. Kulturlivet kæmper stadig med et betydeligt efterslæb efter nedlukningerne, og det kan få store konsekvenser, hvis ikke man fra politisk side får gjort noget akut ved den nye krise.^[247]

Framtiden för digital kultur och digital kulturpolitik?

Den digitala kulturen har länge varit en inbyggd del av kultursektorn vars betydelse har ökat kontinuerligt. Det genomslag som digitaliseringens utveckling fick under pandemin kommer att påverka hela samhället länge och på många sätt.

”De kulturella och kreativa sektorerna har länge varit i framkant med att experimentera med innovativa modeller för digital produktion och distribution. Digitaliseringen fortsätter att snabbt förändra hur kreativa företag och aktörer producerar och sprider varor och tjänster, liksom hur slutanvändarna konsumerar dem. Covid-19-pandemin har accelererat digitaliseringen vidare, då anställda, organisationer och publiker har varit tvungna att anpassa sig till nya sätt att engageras med kultur och kreativitet under nedstängningar och regler för social distansering. Samtidigt är digitaliseringen både en möjlighet och en utmaning för sektorns aktörer (OECD 2022, s. 125–126).

De sociala, ekonomiska och kulturella effekterna av digitaliseringen är mångdimensionerade och analysen av dem har bara påbörjats inom kulturpolitiken. Konsumtionen av digital kultur och hur kulturpolitiken borde reagera inför utvecklingen ställer alla involverade inför nya frågor.

... ett allmänt tema som genomsyrar kulturpolitiken efter pandemin i alla de sju länderna är digitaliseringen och den digitala kulturpolitiken. En av arbetshypoteserna för den här analysen var att covid-19-situationen var en potentiell accelerator för en digital vändning i kulturpolitiken – att den digitala kulturen, den digitala kulturkonsumtionen och policyn för det digitala skulle lyftas fram (Hylland et al. 2022, s. 11).

”Kulturinstitutionerna har naturligtvis påverkats negativt av nedstängningarna i Danmark under 2020 och 2021. Den intressanta frågan är huruvida publikens beteende har förändrats, och om vi kommer att se långsiktiga verkningar av detta. Många institutioner har övergått till digitala lösningar under pandemin. Kommer dessa lösningar att fortleva efter covid-19? Har kulturinstitutionerna permanent förlorat en del av sin publik? Eller har de digitala lösningarna skapat nya publiker som blir kvar efter pandemin? (Bille 2022, s. 34)

Trots det stora genomslaget av digitaliseringen inom kulturkonsumtionen under pandemin, finns det inga konkreta tecken på att det nationella kulturpolitiska

247. <https://www.danskkulturliv.dk/politik/finanslovsforslag>, se också <https://www.danskkulturliv.dk/politik/corona-restriktioner> (läst 14.3.2023)

utövandet i de nordiska länderna skulle ha artikulert några nya riktlinjer för den digitala kulturen ännu (Hylland et al. 2022; Bille 2022, s. 34). De stora riktlinjerna tycks ännu ske på en generell samhällelig nivå, genom bland annat EU:s återhämtningsplan.^[248] I Danmark har man även arbetat fram en stor digitaliseringsstrategi 2022–2025 som gäller offentlig service.^[249] Digitaliseringen kommer med stor sannolikhet att få en allt större påverkan på kulturpolitiska beslut i framtiden.

Den svenska återhämtningsrapporten *Från kris till kraft* lyfter fram digitaliseringen som en utvecklingspotential men menar också att kompetensutveckling behövs på alla nivåer och inom alla delar av kultursektorn. Rapporten betonar även behovet av att utveckla systemen för statistik och uppföljning:

”Om kulturverksamheter inte ges möjlighet och uppmanas att redovisa sin digitala verksamhet finns en risk att den uppfattas som mindre viktig och nedprioriteras. Samtidigt är det svårt att mäta och värdera digitala besök i relation till fysiska besök.”

I den norska återhämtningsrapporten *Sterkere tilbake* görs en genomlysning av hur digitaliseringen på olika sätt påverkar kulturens nivåer och kontexter.^[250] I rapporten analyseras tre dimensioner i vilka digitaliseringen i stort påverkar kultursektorn:

1. Digitaliseringens betydelse för infrastruktur och ramvillkor: *”hvordan «det digitale» utvikler nye rammer for kommunikasjon, offentlighet, forretningsmodeller og forbruk. I så måte former den også økonomiutviklingen, rettighetshåndteringen og innholdsforvaltningen, som i seg selv er strukturelle størrelser som må la seg tilpasse av den digitale teknologien, samtidig som den er med på å utforme den. Et viktig poeng i lys av erfaringene fra pandemien er for eksempel at formatvalg og plattformvalg kan ha ulike konsekvenser for ulike aktører avhengig av posisjon, rolle og hvor de står i den økonomiske verdikjeden av produksjon, distribusjon og bruk.”*
2. En estetisk og uttryksmessig dimensjon: *”Mulighetene og utfordringene knyttet til digital teknologi kan være svært ulike, avhengig av kunstens estetiske, ekspressive og kommunikative utgangspunkt. Denne dimensjon er derfor egnet til å si noe om hva som skjedde med de kunstneriske kvalitetene og uttrykksformene under pandemien. Hvis den digitale utviklingen kan bidra til estetisk og ekspressivt uttrykksmangfold, er dette i tråd med målsettingen om innholds- og uttrykksmangfold i offentlig finansiert kunst og kultur.”*

248. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/recovery-plan-europe_sv (läst 14.3.2023)

249. <https://fm.dk/udgivelser/2022/juni/digitalisering-der-loeffer-samfundet-den-faellesoffentlige-digitaliseringsstrategi-2022-2025/> (läst 14.3.2023)

250. *Sterkere tilbake. Pandemiens konsekvenser for kultursektoren og mulige virkemidler for gjenoppbygging - Publikasjoner - kulturradet.no* (kulturdirektoratet.no) (30.8.2023)

3. Hur digitalisering påverkar tillgängligheten för kulturinnehåll: "Viktige spørsmål handler da om måtene kunst og kultur blir spredd og distribuert fra aktørene i kunstfeltet på, og videre om hvordan den blir brukt, mottatt og opplevd av publikum. Her er det relevant å forstå de digitale distribusjonskanalenes potensial til å nå ut med kulturinnhold, både uavhengig av og i samvirke med de mer tradisjonelle og analoge formidlingsarenaene. Ulike digitale kanaler brukes dessuten i ulik grad av ulike publikumsgrupper, som også kan bidra til at innholdet spres mer variert og målrettet.

Statistikcentralen i Finland har samlat in forskningsdata om digital konsumtion av scenkonst och digitalisering av kulturen.^[251] Vissa tecken tyder på att allmänhetens återkomst åtminstone till teatrar och konsertsalar har varit långsammare än väntat: antalet besökare, särskilt till teaterpjäser, opera, balett och konserter, har ännu inte återgått till den nivå som var före pandemin, och situationen är särskilt svår utanför huvudstadsregionen. Publiken på teater- och musikföreställningar, som framför allt representerar högkulturen, har traditionellt varit relativt ålderstigen och många är ovilliga att återvända till teater- och musikföreställningar på plats. Dessutom är det möjligt att många av de äldre kulturintresserade helt enkelt inte längre är vid liv.

Statistikcentralens observationer (Finland)

- Pandemin väckte statistikernas intresse att börja samla data om konsumtionen av digitala föreställningar av scenkonst.
- Nästan en tredjedel av teater-, dans- och cirkusföreställningarnas åskådare följde visningar digitalt under pandemin.
- 1,8 miljoner lyssnare på symfoniorkestrars streamade konserter.
- Digital visning blev allt vanligare, mest populärt från TV-bolagens nättjänster.
- Få betalar för sina digitala kulturupplevelser.
- Publiken har kommit återvänt långsammare än väntat till teatern och konserter av konstmusik.

251. Statistikcentralen Finland 29.12.2022. "Korona toi esittävän taiteen koteihin, mutta miltä näyttää digitaalisten teatteri-, tanssi- ja musiikinäytösten tulevaisuus?" <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/korona-toi-esittavan-taiteen-koteihin-mutta-milta-nayttaa-digitaalisten-teatteri-tanssi-ja-musiikinaytosten-tulevaisuus/?cldee=2FWB61WwRrNV0OF5MtjCvE-9t-iEjDZzQJ8aSEj0k1QY8oFTOI9Qce-6EGC28-tH&recipientid=contact-e744f78dada5e61180f05065f38a8ac2-61fa10933fff411c9097d9394d506229&esid=84f28f19-d68c-ed11-81ad-0022489990cc> (läst 11.1.2023).

En svensk återkommande undersökning om framtidens kulturkonsumtion visar att människors vilja att betala för den digitala kulturen har ökat.^[252] I 2022 års undersökning lades streamingtjänster till som svarsalternativ vid frågan om vilka typer av digitala kulturupplevelser man är beredd att betala för. Nästan sju av tio är beredda att betala för streamingtjänster (68 procent). Vad som blir tydligt är att andelen som är villig att betala för olika typer av media ökar medan andelen som är villiga att betala för kultur minskar. Män är mer villiga att betala för digitala pop/rock-konserter (25 procent) än vad kvinnor är (19 procent) medan kvinnor är mer villiga att betala för streamad teater (16 procent) än vad män är (10 procent). Generellt följer betalningsviljan konsumtionen i övrigt. Det man konsumerar mest är man också mest villig att betala pengar för. En intressant notering är att viljan att betala minskar med åldern. Bland de äldsta respondenterna svarar 20 procent att de inte är villiga att betala för något av de listade alternativen, vilket kan jämföras med motsvarande fem procent bland de yngsta.

Trots flertalet digitala tjänster som lanserats under pandemin för att streama dans, teater, konsert eller opera svarar endast sju procent att de under det senaste året har använt dessa. Endast 3,3 procent svarar att de föredrar att konsumera scenkonst digitalt. Sammantaget blir det uppenbart att digitala komplement till att konsumera scenkonst inte kan ersätta de fysiska kulturbesöken. Majoriteten av svenskarna ser det fortfarande som viktigt dela kulturupplevelser med andra människor.^[253]

Även Myndigheten för kulturanalys arbetar med att samla in data om den digitala kulturkonsumtionen i Sverige under 2022, men resultaten för 2022 blir tillgängliga först senvåren 2023:

"Som en konsekvens av kulturektorns ökade digitalisering har vi justerat frågor ställda till kulturverksamheter i våra enkätundersökningar. Under början av 2023 publicerar vi ett faktablad om museers digitala verksamhet, detta är ett sätt att följa verksamhetsomläggningen som skedde under pandemin. Vi har också adderat en fråga om digitalt kulturdeltagande i SOM-enkäten som används för vår kulturvaneundersökning (Kulturvanor 2021 - Kulturanalys), denna fråga kommer att vara med över tid framåt."^[254]

I Finland får utvecklingen och den digitala förnyelsen av den kulturella och kreativa sektorns service- produktions- och verksamhetsmodeller stöd genom EU:s återhämtningsstöd.^[255] Den kulturpolitiska avdelningen vid undervisnings- och kulturministeriet lyfter i sina förslag till regeringsprogram för åren 2023–2027 digitaliseringens effekter på kulturpolitiken och den kreativa sektorn:

252. "Svenska folkets attityder till framtidens kulturkonsumtion 2022."

https://www.svenskscenkonst.se/media/5948/framtidenskulturkonsumtion2022_web_1-8a.pdf (läst 8.2.2023).

253. https://www.svenskscenkonst.se/media/5948/framtidenskulturkonsumtion2022_web_1-8a.pdf. (15.3.2023).

254. Malin Weijmer, email, 9.1.2023.

255. Undervisnings- och kulturministeriet 17.2.2023. Ansökan om strukturstöd för kulturen och de kreativa branscherna pågår som bäst. <https://okm.fi/sv/-/ansokan-om-strukturstod-for-kulturen-och-de-kreativa-branscherna-pagar-som-bast-1> (läst 23.2.2023).

- Till följd av den digitala utvecklingen påverkar de olika kultur- och konstformerna varandra och skapar nya former för konstens och kulturens produktion, framförande och distribution.
- Skapa digital bildning enligt målen för Finlands digitala kompass.
- Utveckla kulturorganisationernas digitala kompetens och service samt stöda det digitala kulturarvets tillgänglighet, tillgång, användbarhet och bevarande som en samhällelig resurs.
- Den digitala utvecklingen påverkar starkt de kreativa skaparnas upphovsrätt. Eftersom upphovsrättsdata inte är komplett och inte uppdateras i en digital miljö, når ersättningarna inte de rätta upphovspersonerna. Genom att investera i upphovsrättsinfrastrukturen strävar staten efter att erbjuda alla aktörer inom de kreativa näringarna lika möjligheter att ta i bruk de nya teknologierna och vara delaktiga i en utveckling av gemensamma principer för branschöverskridande ekosystem.
[256]

Kultursektorns återhämtning från pandemin i de nordiska länderna

Som vi vet hade restriktionerna under covid-19-pandemin och den sociala distanseringen en negativ inverkan på de kulturella och kreativa sektorerna. Men som helhet är kultursektorn uppbyggd av många olika undersektorer, som var och en har specifika faktorer som påverkar förväntade återhämtningsgrader (figur 5). Förutsättningarna för varje kulturell delsektor avgör hur pandemin påverkade dem och hur de kan återhämta sig från pandemin. Ytterligare forskning, till exempel nationella arbetsmarknadsundersökningar, behövs i framtiden för att fastställa hur stor minskningen av antalet arbetstillfällen är och inom vilka kulturella branscher minskningen skett.

Cultural and Creative Sector	Impact level	Conditions
<ul style="list-style-type: none"> • Performing arts (live music, dance, theatre) • Visual arts (photography, painting, sculpture) • Heritage (museums galleries, sites) 	 <p>High</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predominance of informality 2. High proportion of freelancers 3. High use of short-term contracts 4. Companies of very small size 5. Mandatory face-to-face production/consumption mode.
<ul style="list-style-type: none"> • Recorded Music • Television • Radio • Cinema 		Medium
<ul style="list-style-type: none"> • Digital media • Online gaming • All cultural products and services using digital tools in its value chain 		Low

Figur 5. Kulturella och kreativa sektorer och covid-19: effektnivå och villkor.

Källa: Snowball & Gouws 2022.

Förståelse av återhämtning i tider av turbulens

"Jag tror att de negativa effekterna av pandemin, åtminstone ekonomiskt, har blivit överkommunicerade och överdrivna. Det finns ett ökande empiriskt stöd för detta. Ändå råder det ingen tvekan om att de egenföretagare som är beroende av livemarknaden har haft svårast att klara sig. [D]e psykologiska effekterna av pandemin kan ha varit lika starka som de ekonomiska. Upplevelsen av att förlora sin publik, samt en besvikelse över vad artisterna uppfattar som bristande förståelse från myndigheternas sida för vikten av att hålla i gång denna sektor, har lett till att många blivit avskräckta." (Enkät svar)

Även om pandemin uppfattas vara över och pandemirestriktionerna i praktiken har upphört, har hela året 2022 varit turbulent. I granskningen av kultursektorns återhämtning i spåren av pandemin finns två centrala problempunkter: 1) det går inte längre att göra skillnad mellan effekterna av pandemin och effekterna av de andra kriserna och 2) det är svårt att få uppdaterade data i det här tidsperspektivet eftersom samlad statistik finns tillgänglig först långt i efterhand.^[257]

I Danmark publiceras regelbundet en kulturbarometer som belyser invånarnas kulturvanor, köpvillighet och trygghet i förhållande till att ta del av professionella, publikinriktade kulturaktiviteter. Under hösten 2022 konstaterades att pandemin inte längre är en central faktor som påverkar människors kulturkonsumtion. Undersökningen visade att de faktorer som har mest negativ inverkan på viljan att uppleva konst och kultur främst är ekonomiska: 1) Stigande utgifter för konsumtionsvaror, 2) Stigande utgifter för energi och gas, 3) COVID-19, 4) Klimatkrisen, 5) Kriget i Ukraina.^[258]

Sanktionerna mot Ryssland har haft omfattande effekter på bland annat inflationen, som i sin tur försämrar hushållens köpkraft. Inflationen och energikrisen påverkade människornas konsumtionsvilja när det gällde kultur under 2022 och på samma gång påverkades kulturarbetarnas ekonomiska situation av ökade kostnader.

Det nuvarande politiska klimatet verkar stänga ute allt utom kostnaderna för krig och energi. (Enkät svar.)

Det finns en oro för att allmänheten inte kommer att återvända, och att kombinationen av stramare budgetar till följd av energikrisen och inflation och post-pandemiska effekter kommer att drabba fältet/sektorn mycket hårt. (Enkät svar.)

257. Statistikcentralen i Finland publicerar statistik som beskriver kulturarbetskraftens situation i juni 2023. <https://stat.fi/tulevat-julkaisut?topic=kmy>. Under sommaren och hösten 2023 publiceras till exempel även statistiken som beskriver scenkonstens situation år 2022. <https://www.tinfo.fi/fi/teatteritilastot> (15.3.2023).
258. https://www.applaus.nu/wp-content/uploads/2022/09/Kulturbarometer_1maaling_2022_Applaus.pdf (läst 12.12.2022).

I EU:s nya arbetsplan (work plan) för kultur, åren 2023–2026, konstateras att:

Genom hela covid-19-pandemin har de kulturella och kreativa sektorerna visat på en stor anpassningsförmåga och innovation. De har ändå blivit allvarligt påverkade och fortsätter att utsättas för pandemins konsekvenser. Den pågående ryska invasionen av Ukraina och dess effekter på de kulturella och kreativa ekosystemen belyser de kulturella aktörernas integrerade roll i demokratiska samhällen och betydelsen av att säkra den konstnärliga uttrycksfriheten som alltmer utsätts för påtryckningar.^[259]

I skrivande stund, i slutet av år 2022 och början av år 2023, kan vi inte säga något slutgiltigt om kultursektorns återhämtning. Harmoniserad och jämförbar statistisk information från år 2022 finns det inte i praktiken särskilt mycket av. Vi har i stället använt en del information och offentliga utlåtanden från olika intressentgrupper som källa, men man ska förstås komma ihåg deras roll och att de inte nödvändigtvis inte erbjuder en helt neutral synvinkel:

”Problemet är att vi inte vet. Det är metodiskt krävande att få fram bra siffror/data. Rent generellt är det värt att säga att krisbeskrivningarna från kulturfältet mycket ofta är överdrivna och ofta bygger på anekdoter eller rent partipolitiska inlägg.”^[260]

Ett ekonomiskt perspektiv på konst och kultur belyser dess värde mätt efter marknadens utbud och efterfrågan. Som vi konstaterade tidigare består kulturekonomin och kultursektorn av flera ömsesidigt beroende delfaktorer. Kultursektorn som begrepp innehåller till exempel allt från kulturadministration, kulturorganisationer och konstinstitutioner till kreativa branscher, konstnärer samt kulturdeltagare och även människornas privata kulturkonsumtion.

Därför är frågan om den ”ekonomiska återhämtningen av kultursektorn i de nordiska länderna” väldigt mångfacetterad och svår att svara på till exempel på grund av avgränsningen av begrepp och varje lands egen kontext: Vad menas med kultursektorns återhämtning? Menar man till exempel en ökad sysselsättning inom kulturbranscherna, en ökning av antalet företag inom kulturbranschen, högre löner för kulturarbetare, förändringar och ökningar i kulturkonsumtion till exempel sett i privat bruk av pengar eller ett ökat deltagande i kultur som till exempel syns i bruket av kostnadsfri offentlig kulturservice? Ska man jämföra med året 2019, året före pandemin, eller vill man granska utvecklingen under en längre tid? Är ökningen av den digitala konsumtionen en del av kulturbranschens återhämtning? Och hur ska man ta i beaktande de nordiska ländernas olika situationer och hur deras kultursektorer är sammansatta på olika sätt? I det här avsnittet berör vi ett urval av data om kulturvanor och -deltagande samt sysselsättningen inom kultursektorn.

259. Council resolution on the EU Work Plan for Culture 2023-2026. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29> (läst 7.2.2023).

260. Ö.K. Berge, email, 5.1.2023.

I vår enkät (Enkät, hösten 2022) frågade vi respondenterna vilka kulturbranscher som enligt dem återhämtat sig långsammast ([bilagga](#)). En faktor i enkätsvaren som är anmärkningsvärd är att i stället för ekonomisk återhämtning av olika konst- eller kulturbranscher betonades allmänt å ena sidan förändringen i kulturpublikens konsumtionsvanor, delaktighet och beteende och å andra sidan egenföretagares och frilansares svaga ställning i det sociala skyddsnetet och allmänt i välfärdsstatens kulturpolitik redan före pandemin. Likaså nämndes unga och nyutexaminerade konstnärer som grupper som speciellt lidit av pandemin.

Redan våren 2022 utvecklades Finlands ekonomi mot det normala.^[261] Livsdugliga företag hade överlevt krisen och massarbetslöshet har undvikits. Den ekonomiska pandemisvackan mätt i BNP-utveckling var kort. Det blev ingen konkursvåg. Nya företag har också startats i samma takt som tidigare, dvs. företagsdynamiken har aldrig svalnat. Ur företagets och sysselsättningens synvinkel orsakade krisen på nationalekonomins nivå med minimala skador – med undantag för ökningen av statsskulden. I Finland har de företagsstöd som beviljats på grund av pandemin varit små internationellt sett. Stödåtgärderna under pandemin har varit relativt effektiva och rätt riktade.

En ekonometrisk analys av effekterna av de kostnadsstöd som Statskontoret i Finland delat ut tyder på att kostnadsstöden har ökat företagets omsättning och minskat risken för företagssanering. Kalkyler visar att en del av de företag som i annat fall gått med förlust under pandemin har blivit vinstbringande på grund av kostnadsstöden. Det krisstöd som gavs under pandemin har hjälpt till att stabilisera den kulturella ekonomin. Det finns ännu inte några exakta beräkningar på vilken effekt krisstöden har haft för kulturaktörernas eller institutionernas verksamheter, men de antas ha varit betydande. För många kulturella organisationer har krisstöden varit en absolut förutsättning för existensen.^[262]

Kulturdeltagande och konsumtionsvanor i förändring

Här används för enkelhetens skull det övergripande begreppet kulturkonsumtion. Det innefattar olika former av konsumtion och deltagande, vilka även ligger till grund för statistiskt insamlade data (Throsby 2010, s. 220–222). Vi definierar kulturkonsumtion så, att det innefattar både delaktighet och konsumtion, det vill säga användning eller upplevelser av kulturella och kreativa varor och tjänster, som att se film, läsa böcker, gå på teaterföreställningar mm. Här ingår även alla de sätt som individer kan få tillgång till kulturföremål och upplevelser på. Definitionen omfattar både aktiva former (spela ett musikinstrument, måla eller spela i en pjäs) och passiva former (lyssna på musik, läsa en bok eller spela dataspel).^[263]

261. <https://tem.fi/-/koronatuuet-autoivoivat-pahimman-yli-nyt-katse-kasvuun> (31.5.2023).

262. YLE: Kulttuuri selvisi koronasta – Museokortti teki ennätystuloksen. https://yle.fi/a/74-20010705?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=yilefiapp (läst 23.2.2023).

263. Se också: OECD: Culture Fix 2022: Glossary of terms. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/991bb520-en/1/4/2/index.html?itemId=/content/publication/991bb520-en&csp=25e0b9f49c18c1dc4aca61a51754cf0b&itemIdGO=oeecd&itemContentTyype=book> (läst 7.2.2023).

Det bör tas i beaktande att kulturdeltagandet är socialt stratifierat. Enligt undersökningar uppmärksammades det här under pandemin. Det finns flera sätt att delta i och att konsumera kultur. Då kan vi fråga oss vems deltagande och inom vilken kultur vi talar om samt vems deltagande som förändrats på grund av pandemin eller pågående kriser.

... mönstren för kulturellt deltagande är socialt stratifierade. Dessa kluster och stratifieringar bekräftas av de typer av kulturellt deltagande som människor har saknat mest under pandemin. Människor som före pandemin haft ett rikligt kulturellt deltagande saknar mer varierat kulturdeltagande oftare än andra grupper och säger mer sällan att de inte saknat något under pandemin. Det motsatta fallet är dem som haft färre kulturella aktiviteter för pandemin – de har mer sannolikt inte saknat något under pandemin. (Myrczik et al. 2022.)

"För de passiva kulturkonsumenternas vanor har pandemin knappt haft några effekter. Ju aktivare personer det är fråga om, desto säkrare är det att denne ha nödgats ändra sina vanor." (SKR enkät 2022)

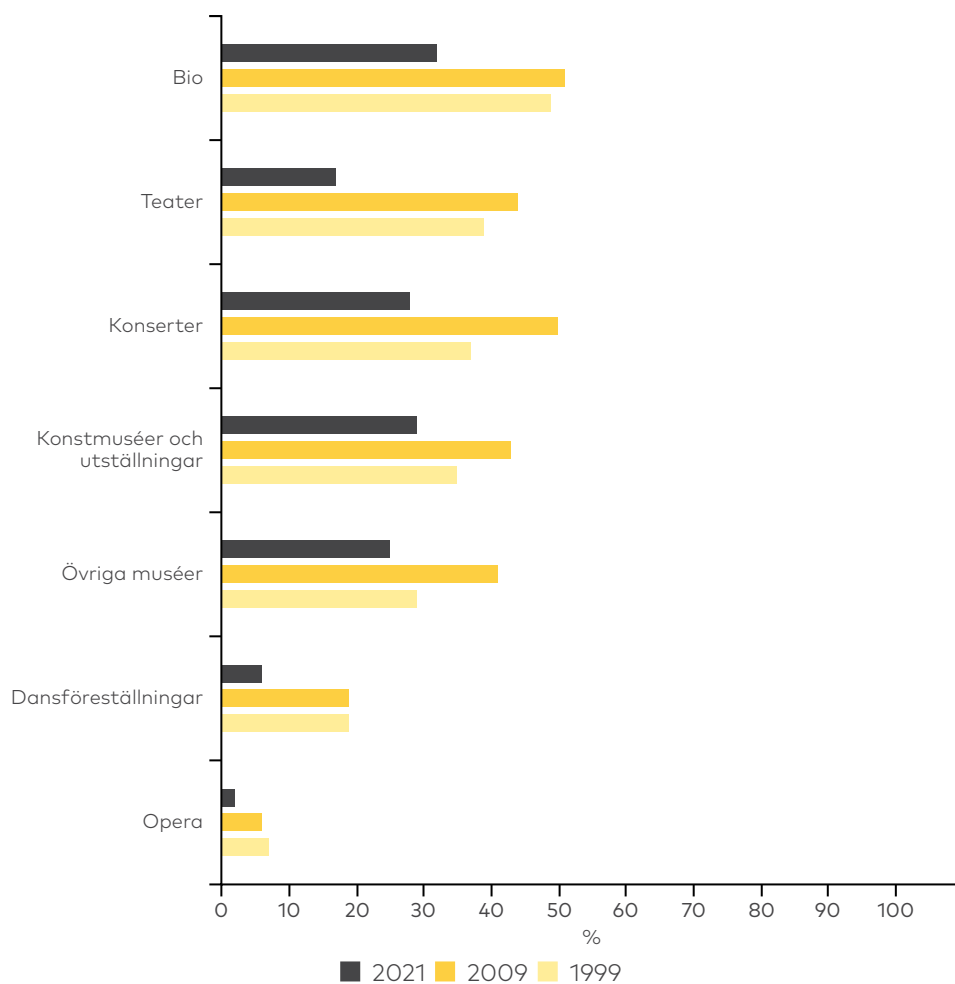
Finländarnas kulturdeltagande minskade betydligt under pandemin. (Figur 6.) En tydlig svacka syns i kulturdeltagandet under åren 2020–2021.^[264] Under våren 2022 gjordes en statistiskt representativ enkät som visade att finländarna i allmänhet konsumerade mindre kultur under pandemin. 53 procent sade sig ha minskat på kulturkonsumtionen. För drygt en tredjedel (36 procent) hade kulturvanorna bibehållits på den tidigare nivån. Fem procent hade ökat sin kulturkonsumtion under pandemin. Många hade utnyttjat streamingtjänster Nästan två av fem (37 procent) hade använt sådana tjänster mer under pandemin än tidigare. Även bokläsningen hade ökat något. Var fjärde respondent (26 procent) sade sig ha läst fler böcker än innan pandemin bröt ut.^[265]

Gällande den privata kulturkonsumtionen i Finland, var det särskilt scenkonst och biobesök som privatpersoner la mindre pengar på under 2020. Därtill la man mindre pengar på museibesök, vilket är naturligt eftersom många institutioner var helt eller delvis stängda under största delen av året. Saker som privatpersoner la mer pengar på var bland annat nöjeselektronik, radio- och tv-avgifter, samt konst- och antikföremål.^[266]

264. Statistikcentralen Finland, tidsanvändning: <https://stat.fi/sv/publikation/cku2djfkg8hgq0b50rhiey50r>. (15.3.2023).

265. <https://skr.fi/serve/kulttuuritutkimus-2022> (15.3.2023).

266. Statistikcentralen Finland, Satelliträkenskaper för kultur: <https://www.stat.fi/julkaisu/cl46ndroj3zl0bvydn1nfzld> (15.3.2023).

Figur 6. Finland: Andel av befolkningen över 10 år som deltagit i kulturevenemang 1999, 2009 och 2021.

Källa: <https://stat.fi/sv/publikation/cku2djfkg8hgcOb50rhiey50r>

Samma effekter kan man skönja i en norsk kulturbarometer (figur 7). Pandemiåret 2021 var kulturkonsumtionen lägre i jämförelse med det tidigare mätåret 2016. Till exempel hade endast 16 procent av respondenterna tagit del av teater och musikalerna. År 2016 var motsvarande del 50 procent.

Figur 7. Norsk kulturbarometer 2012, 2016 och 2021: Procent för kulturbruk de senaste 12 månaderna (från 9 år och uppåt).

Källa: <https://www.ssb.no/en/kultur-og-fritid/kultur/statistikk/norsk-kulturbarometer>

Percentage of the population			
	2012	2016	2021
Public library	49	46	37
Teater/musikal	45	50	1
Opera	8	8	3
Ballet or dance performance	14	14	5
Museum	41	44	29
Exhibition of pictorial art or handicrafts	38	36	18
Concert	61	62	23
Religious or ethical meeting	34	36	19
Book	.	.	68
Cinema	67	72	40
Festival	31	32	8
Sports event	55	55	29

Enligt en norsk undersökning publicerad februari 2022, baserad på statistik för 2021, har befolkningen särskilt saknat konserter, bio, teater (liveuppträdanden över lag) och bibliotek. Unga (18–29 år) utmärker sig bland dessa. En tredjedel har nyttjat digitalt kulturutbud under pandemin och betalningsviljan för dessa har varit hög. En fjärdedel har börjat nyttja fler strömningstjänster under pandemin.^[267] Respondenterna ställer sig positiva till att delta i fysiska kulturevenemang: Det är till exempel något fler respondenter som tror att de kommer använda kulturtjänster i större utsträckning än före pandemin, än de respondenter som använt kulturtjänster året före pandemin.^[268] Frivilligbarometern 2022 visar att deltagandet i frivilligt arbete har ökat efter pandemin – men minskat inom kulturorganisationer.^[269]

267. [Folk har savnet konsert og kino aller mest under pandemien - vis-artikkel - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/vis-artikkel/kulturdirektoratet.no) (30.8.2023).

268. [Folk har savnet konsert og kino aller mest under pandemien - vis-artikkel - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](https://www.kulturradet.no/vis-artikkel/kulturradet.no) (30.8.2023).

269. <https://www.frivillighetnorge.no/rapport/frivillighetsbarometeret/frivillighetsbarometer-2022/ending-i-deltakelse-etter-tematikk/>. (15.3.2023).

Även i Sverige har kulturvanorna påverkats av pandemin i liknande riktning. Rapporten Kulturvanor i Sverige 2021 (figur 8) visar tydligt att restriktioner och rekommendationer under pandemin har påverkat invånarnas benägenhet att ta del av olika former av kulturutbud. Mest minskade andelen som gått på bio, teater, konserter och museum. Även andelen som gått till biblioteket eller på utställningar minskade, men inte i samma omfattning. Kvinnor, högutbildade och invånare i städer är de som oftast har saknat kulturutbudet under pandemin, medan resultaten inte visar entydiga skillnader mellan åldersgrupperna. Det återstår att se om, och i så fall på vilket sätt, pandemin har mer långsiktiga effekter på invånarnas kulturvanor (Myndigheten för kulturanalys 2021).

Figur 8. Kulturaktiviteter i Sverige 2019–2021.

Källa: Myndigheten för kulturanalys 2021.

Kulturaktiviteter	2019	2020	2021	Förändring 2019-2021 (procentenhet)	Ökat/minskat oförändrat 2019-2021
Museum, natur- och kulturarv					Minskat
Museum	55	43	32	-23	
Hemslöjdmarknad/utställning	38	34	25	-13	
Konstutställning	40	33	25	-15	
Historisk sevärdhet/byggnad	63	56	50	-13	
Fornminne	44	42	39	-5	
Naturresevat	(63)	(62)	(61)	2	
Bibliotek och arkiv					Minskat
Bibliotek	55	51	40	-15	
Arkiv	Saknas	7	5		
Bio, föreställningar, konserter				0	Minskat
Bio	68	52	29	-39	
Teater	38	24	11	-27	
Balet/dansföreställning	10	6	4	-6	
Rock/popkonsert	36	21	9	-27	
Klassisk musik, opera	18	13	5	-13	

Musik och film					Oförändrat
Lyssnat på musik	(97)	(98)	(95)	2	
Sett på digitala föreställningar/konserter	Saknas	Saknas	30		
Sett på film	(92)	(92)	(91)	1	
Läst och lyssnat på böcker					
Läst bok	(82)	(81)	(80)	2	Oförändrat
Lyssnat på bok	36	36	40	4	Ökat
Eget skapande					Oförändrat
Handarbete/handverk	47	50	47	0	
Tecknat/målat	31	36	30	-1	
Dagbok/poesi	(20)	(23)	(20)	0	
Eget utövande					Blandat resultat
Dansat	37	36	28	-9	
Kör/instrument	17	20	Saknas		
Sjungit i kör	Saknas	Saknas	4		
Spelat instrument	Saknas	Saknas	20		
Spelat teater/lajv	2	3	3	1	
Studiecirkel/kurs	21	19	16	-5	
Dator/-mobil-/TV-spel	Saknas	56	51		

Medierna i Finland har flitigt följt deltagandet och efterfrågan på kulturtjänster efter pandemin. Den största finländska dagstidningen Helsingin Sanomat rapporterade om bankföretaget Nordeas konsumtionsmätningar, som görs genom att granska användningen av betalkort. På basis av kortdata köpte bankens kunder nästan dubbelt så många kulturella tjänster under sommaren 2022 som sommaren före pandemin, 2019. Ännu i september–november 2022 spenderades en fjärdedel mer pengar på konserter och evenemang än vid motsvarande tidpunkt tre år tidigare, 2019.^[270]

270. Helsingin Sanomat. 24.11.2022. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art000009223744.html?share=ad2c8f0b2f225500d0a7362f78e65778> (december 2022.)

Enligt statistik från Museiverket var mängden museibesökare redan under 2022 tillbaka på samma nivåer som före pandemin. Totalt gjordes närmare 6,9 miljoner museibesök förra året. År 2019 var ett rekordår med cirka 7,6 miljoner besök på museerna.^[271]

I slutet av 2022 skickade det finländska radio- och tv-bolaget YLE en enkät till de största kulturinstitutionerna och frågade hur året hade gått och hur de återhämtat sig från pandemin. Svaren tyder på att verksamheten efter nedgången under pandemin har vänt tillbaka mot det normala. Det har dock krävts resiliens, besparingar och en omorganisation av arbetet. De positiva effekterna av pandemin har varit suget efter kulturen och behovet av upplevelser.^[272] Institutionernas svar kan sammanfattas så här:

- Årskortet till ca 350 museer, Museikortet, har varit en succé. Från början av året 2022 till november var besöken rekordhöga 1,6 miljoner. Museikortet har funnits sedan 2015.
- Antalet besökare vid Finlands Nationalmuseum har 2022 stigit till den nivå som föregick pandemin.
- Sommaren 2022 blev alla tiders festivalsommar på grund av det rikliga utbudet.
- Hösten 2022 arrangerades fler spelningar nationellt än någonsin tidigare. Många av de klubb- och arenakonserter som Live Nation arrangerade under sommaren och hösten har varit utsålda.
- På Åbo stadsteater har biljettförsäljningen under hösten 2022 till och med gått bättre än åren före pandemin. På Helsingfors stadsteater var höstens föreställningsperiod välbesökt och grupp- och företagsförsäljningen nästan oförändrad jämfört med innan pandemin.
- Finlands nationaloperas och nationalbalettens beläggning har varit 90 procent år 2022.
- Den inhemska filmen har under höstsäsongen 2022 lockat 50 procent fler besökare än före pandemin.

Det finns dock förändringar i kulturkonsumenternas beteende. Två års restriktioner har påverkat människors beteende genom att en del helt enkelt har vant sig och ersatt kulturella upplevelser med andra aktiviteter. Människor har begränsat med tid och pengar och nu finns det ett stort utbud. Storkonsumenterna är visserligen redan aktiva men den äldsta publiken saknas ännu. De små och privata

271. Helsingin Sanomat 6.2.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009374980.html?share=b6c074fc183f1ba384ae4bbf8a4ed279> (15.3.2023).

272. YLE 30.12.2022. "Kultursektorn återhämtar sig i god takt från coronatiden, då endast begränsade evenemang kunde anordnas. År 2022 har till och med varit rekordbra för många." https://yle.fi/a/74-20010705?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylefiapp (15.3.2023).

kulturaktörerna tycks lida mest av situationen.^[273]

Det syns även en förändring i människors smak och preferenser. En del av de finländska institutionsteatrarna spelar även experimentella pjäser, men salongerna fylls inte.^[274] Nu vill publiken slappna av med komedier och musikalerna. Bland annat Tammerfors stadsteater märker att besökarna vill vara säkra på att trivas och inte tar några risker.^[275]

Finska kulturfondens undersökning fokuserade på hur ofta finländarna möter olika kulturformer.^[276] Enkäten från våren 2022 visar att 65 procent av finländarna anser att de kommer att konsumera kultur på vanligt sätt efter pandemin. 60 procent menade att kulturkonsumtionen utanför hemmet kommer att återgå till samma nivå medan 67 procent hade samma förväntningar om nivån av kulturkonsumtion i hemmet. Bestående förändringar i kulturkonsumtionen tycks vara att ju aktivare respondenten normalt konsumerat kultur, desto sannolikare är det att man tror att kulturkonsumtionen utanför hemmet kommer att minska efter, jämfört med innan pandemin. Nästan var tredje av de aktiva storkonsumenterna (31 procent) anser att deras kulturkonsumtion utanför hemmet kommer att minska. Också fler än genomsnittet av de unga och studerande trodde samma sak.

Den fackliga organisationen Akavas enkät var en statistiskt representativ studie. Majoriteten av finländarna använder kultur-, idrotts- och ungdomsservice. Endast 15 procent uppgav att de hittills under 2022 (undersökningen genomfördes i början av september) inte har besökt någon form av kulturevenemang eller använt någon av de idrotts-, ungdoms- eller kulturservice som beskrivs i frågan. Något fler än varannan (53 procent) berättade att de hade besökt biblioteket under 2022, knappt hälften (46 procent) hade varit på bio. Nästan två av fem hade utnyttjat idrottstjänster (38 procent). Var tredje hade besökt ett museum (35 procent) eller en konsert (33 procent), nästan lika många hade varit på musikevenemang eller festivaler (30 procent). Ungdomsverksamhet (1 procent) och kulturevenemang för barn (4 procent) nämndes av endast en marginell del av dem som deltog i undersökningen. I många avseenden har det skett en återhämtning efter pandemin och situationen har normaliserats. (Figur 9.) Det finns dock undantag. Till exempel är antalet biobesökare nu 14 procentenheter färre än 2019, även om antalet har ökat betydligt från året innan.^[277]

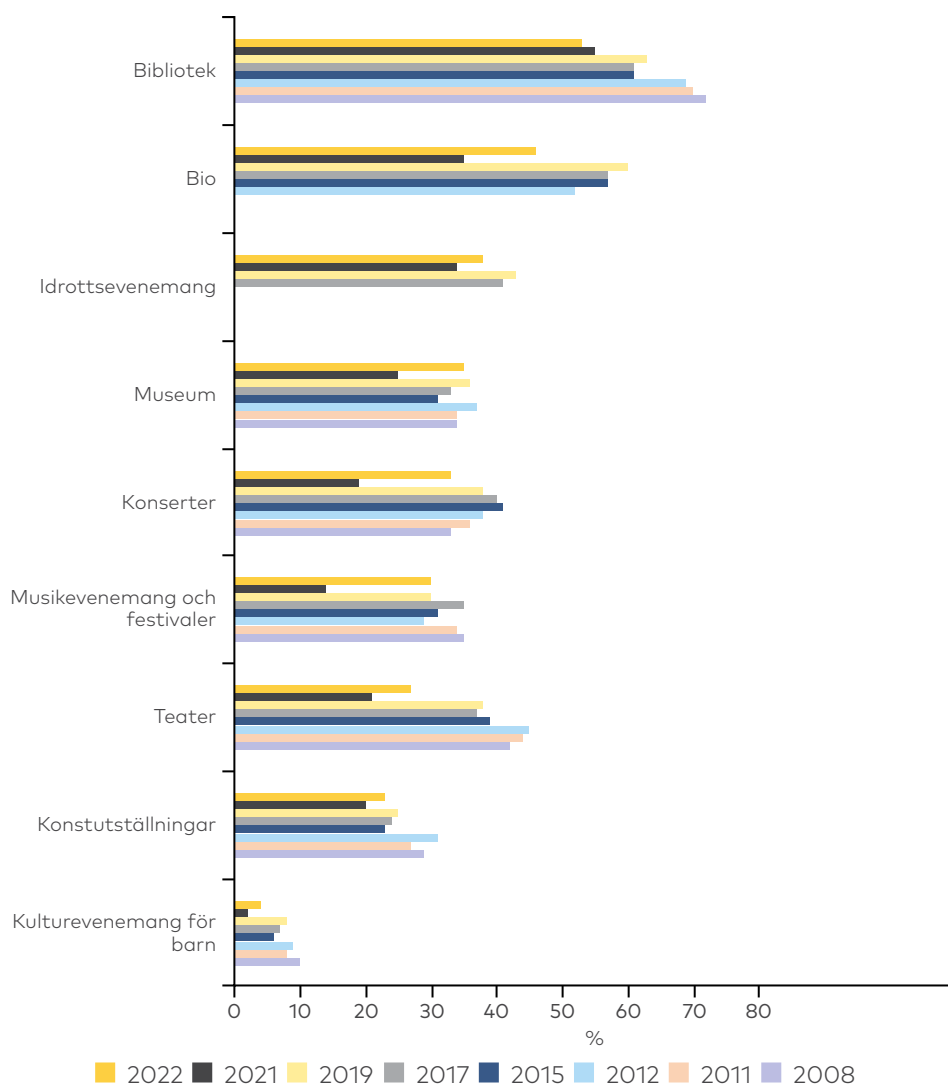
273. Helsingin Sanomat. 28.9.2022. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009089968.html?share=4f8bf705e7bce121c9b4cfc29362d27a> (läst 24.2.2023).

274. YLE 1.12.2022. https://yle.fi/aihe/a/20-10003826?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylediapp (läst 24.2.2023)

275. YLE 30.12.2022. https://yle.fi/a/74-20010705?utm_source=social-media-share&utm_medium=social&utm_campaign=ylediapp (läst 24.2.2023)

276. The Finnish Cultural Foundation: <https://skr.fi/hankkeet/kulttuuritutkimus> (läst 24.2.2023). Enkäten genomfördes av Kantar TNS Oy, och den besvarades ca 4600 finländare över 15 år under februari-mars 2022. Respondernterna representerar Finlands befolkning undantaget Åland.

277. Akavas Specialorganisationer. <https://www.akavanerityisalat.fi/uutishuone/uutiset/kysely-suomalaiset-arvostavat-vankasti-kulttuuria.21242.news> (16.1.2023). Totalt intervjuades 1 071 personer för undersökningen mellan den 2 och 9 september 2022. Materialet samlades in på Gallup Kanal. Det är en hushållspanel som används av Kantar Public, där en grupp som rekryterats separat svarar på enkäter varje vecka över internet. Den grupp som svarar på undersökningen företräder befolkningen i Finland över 18 år exkl. de som bor i landskapet Åland. Den statistiska felmarginalen är i genomsnitt 3,1 procentenheter i sin riktning.

Figur 9. Kulturkonsumtionen i Finland 2008–2022. Kulturutbud som brukats under de senaste tolv månaderna (%; n=1071).

Källa:

https://www.akavanerityisalat.fi/files/12692/Kansalaisten_kasitykset_kulttuurista_hyvasta_hallin_nosta_ja_tyottomyysturvasta_2022.pdf

Det finns dock många skillnader i kulturkonsumtionen regionalt och mellan olika kulturformer. I november 2022 rapporterades till exempel att antalet biblioteksbesök sjunkit dramatiskt i delar av Helsingfors. Tecken på regional differentiering syns i bibliotekens besökarantal. Under covid-19-pandemin stängde biblioteken tillfälligt. Nu när dörrarna är öppna igen har vissa bibliotek förblivit öde. Statistiken visar att besöksantalet i vissa områden har återgått till nivån före pandemin, medan det på andra håll inte har gjort det. I så kallade välbeställda postnummerområden har människor vanligen återvänt till biblioteket. Antalet besökare har dock minskat just där man kan tänka sig att det finns den största behovet på bibliotek i samhället.^[278]

278.Helsingin Sanomat 5.11.2022. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009047511.html?share=eafed13dc54477d8122597b68380f8d2> (15.3.2023).

Den danska Kulturbarometern 1, genomförd i september 2022, visar att 51 procent av danskarna har mindre eller mycket mindre intresse att uppleva professionell konst och kultur på grund av den ekonomiska krisen.^[279] Resultaten från de två senaste barometrarna, Kulturbarometern 2^[280] och Kulturbarometern 3^[281], sammanfattas i tabell 9:

Tabell 9. Danska Kulturbarometern 2022.

Källa: <https://applaus.nu/rapporter/kulturbarometer-3-maaling-i-2022-23/>

Kulturbarometern 2 (oktober 2022)

Fortsatta ekonomiska bekymmer i relation till viljan att uppleva kultur

- 51 procent har haft mindre eller mycket mindre lust att uppleva professionell konst och kultur på grund av stigande utgifter för konsumtion och konsumtionsvaror.
- 50 procent har blivit mindre intresserade av kulturupplevelser på grund av stigande kostnader för energi och gas. Det är bara en minimal skillnad jämfört med den senaste mätningen.
- För medborgare med mindre barn har effekterna av den ekonomiska krisen på kulturkonsumtionen ökat markant sedan den senaste mätningen i september (konsumtionsskatter: 75 procent i oktober mot 65 procent i september, energi och gas: 73 procent mot 58 procent), medan ingen höjning ses för medborgare utan barn.
- 70 procent av 18–34-åringarna har blivit mindre intresserade av kulturupplevelser på grund av stigande konsumtion. Det är en ökning med 10 procentenheter jämfört med den senaste mätningen i september.

Förväntningar på kulturkonsumtion

- 51 procent räknar med att gå på bio under de kommande månaderna.
- Medborgarnas näst mest efterlängtade kulturupplevelser under de kommande två månaderna är museibesök (31 procent), konserter (24 procent) och scenkonst (23 procent).
- Majoriteten av medborgarna känner sig trygga med att delta i kulturella upplevelser (mellan 56 procent och 74 procent känner sig säkra eller mycket säkra).

279. <https://www.altinget.dk/kultur/artikel/kulturen-kan-vaere-med-til-at-loese-vores-stoerste-problemer-det-skal-politikerne-huske-efter-valget> (15.3.2023).

280. <https://applaus.nu/rapporter/kulturbarometer-2-maaling-2022-23/> (läst 8.2.2023).

281. <https://applaus.nu/rapporter/kulturbarometer-3-maaling-i-2022-23/> (läst 8.2.2023).

Kulturbarometern 3 (december 2022)

- 22 procent kommer att spendera mycket mindre eller något mindre pengar på julrelaterade teaterföreläsningar än under ett typiskt år.
- 17 procent kommer i mycket mindre eller något mindre grad att besöka julrelaterade konserter.
- 19 procent kommer att utnyttja mycket mindre eller något mindre av andra julrelaterade kulturbjudanden.
- För alla tre kategorierna anger 43–44 procent av de tillfrågade att deras beteendeförändringar beror på att de inte har råd. 33–35 procent uppger att de har andra intressen.

Fortsatta ekonomiska utmaningar i förhållande till önskan om professionella kulturerfvelser

- 52 procent har blivit mindre (dvs. "mindre" eller "mycket mindre") intresserade av att uppleva professionell konst och kultur på grund av ökande utgifter för konsumentvaror. Det är bara en minimal skillnad jämfört med de två senaste mätningarna.
- 62 procent av medborgarna med mindre barn har blivit mindre intresserade av kulturerfvelser på grund av stigande konsumtionsskatter (en minskning med 13 procent sedan den senaste mätningen i oktober). Detsamma gäller 62 procent av 18–34-åringarna (en minskning med 8 procent sedan förra mätningen).
- 52 procent räknar med att gå på bio under de kommande månaderna.
- Medborgarnas näst mest efterlängtade kulturerfvelser under de kommande två månaderna är museibesök (29 procent) och konserter (26 procent).
- 21 procent förväntar sig att få uppleva scenkonst eller besöka ett bibliotek

Statistikmyndigheten i Danmark följer regelbundet den konsumtionen av kultur, digital konsumtion och deltagande på annat sätt. (Tabell 10.) Liksom i Finland påvisar den kvartalsvisa statistiken att danskarnas konsumtion av och deltagande i kultur har återhämtat sig i nästan alla former efter pandemin. Danskarna tycks dock ha återvänt till biograferna i större utsträckning än finländarna.^[282] All kulturkonsumtion påverkades inte av pandemin, exempelvis musiklyssnande eller bokläsning i hemmet. Tabellen nedan visar perioden från tredje kvartalet 2019 till tredje kvartalet 2022. Enligt siffrorna var kulturkonsumtionen särskilt utsatt under 2021. Skillnaden mellan Kulturbarometerens resultat och Statistikmyndighetens bör uppmärksammas. Medan Statistikmyndigheten anger kulturkonsumtionens återhämtning som relativt bra i slutet av 2022, berättar kulturbarometerens mätningar om en uppenbart osäkrare situation och ett mer osäkert förhållningssätt till kulturen.

282. De nationella utredningarnas resultat kan inte jämföras helt med varandra.

Tabell 10. Danmark: Kulturdeltagande 2019–2022.

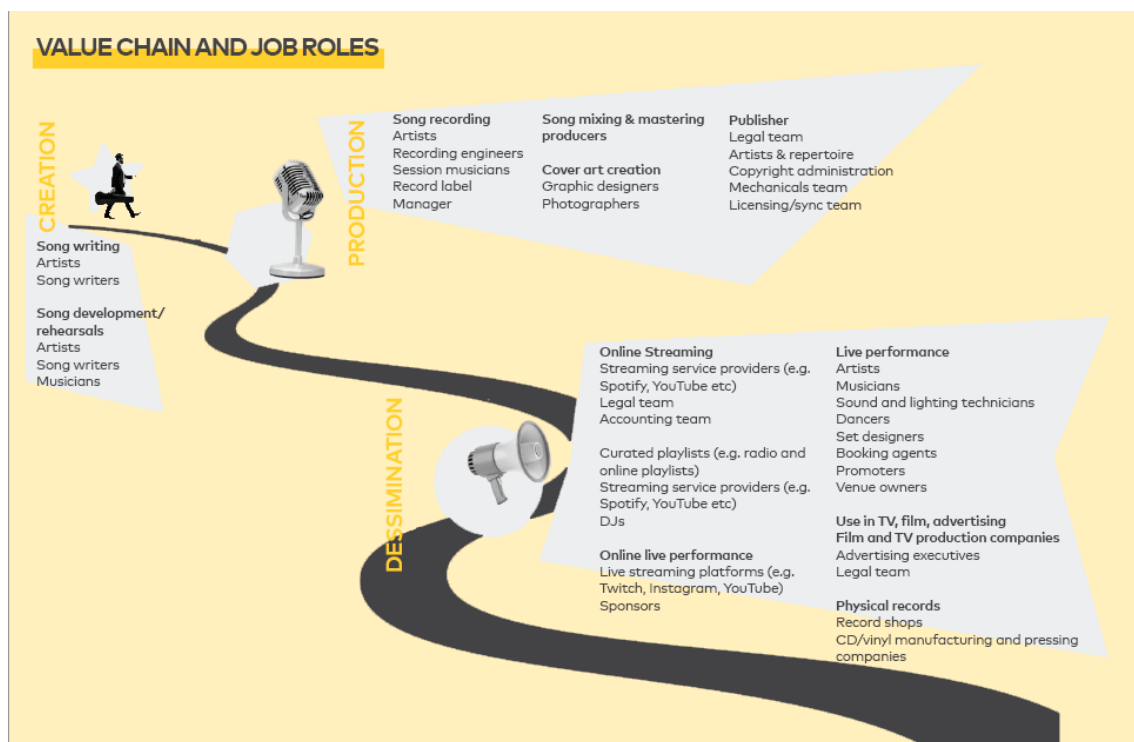
Källa: <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/kultur-og-fritid/digital-adfaerd-og-kulturvaner/kultur-og-fritidsvaner>

Activity	Pre-pandemic		Pandemic				Post-pandemic
	2019Q3	2020Q2	2020Q3	2020Q4	2021Q1	2021Q2	2022Q3
Have seen movies and series	93	95	94	95	95	94	94
Have been to the cinema	23	9	11	21	6	3	23
Have listened to music	94	95	96	96	94	94	95
Have been to concert	36	9	8	11	5	5	35
Have seen visual arts (on purpose)	46	36	44	43	35	35	48
Have read or listened to fiction	62	65	65	65	67	65	65
Have read or listened to non-fiction	59	63	62	62	63	65	63
Have played digital games	50	53	53	53	56	53	56
Have visited the library (physical visit)	43	33	34	36	25	23	39
Have used the library's digital services	30	30	29	31	28	29	32
Have exercised	83	84	83	84	83	82	85
Have watched or listened to a sports event	68	47	57	65	72	65	78
Have been to sports event as a spectator	22	10	10	11	4	8	25
Have worked as a volunteer	34	30	28	30	23	26	34
Participated in recreational activities	34	27	23	29	19	20	32
Visited a museum etc.	40	14	27	25	9	7	33
Have watched performing arts in theater, opera, festivals or in public spaces	25	13	8	13	6	5	25

Kultursektorns ekosystem i förändring

När man talar om kultursektorn måste man ta i beaktande begreppets mångdimensionerade natur. Den kulturella sektorn täcker in en lång rad yrken, från arkitekter och bibliotekarier till inredningsdesigner, dataspelsprogrammerare och keramikere. Utöver de mer typiska exemplen som musiker, skådespelare och konstnärer, innefattar det även yrken som revisorer och HR-specialister inom film och medieindustrin, liksom kreativa professioner utanför kultursektorn, såsom industridesigner inom bilindustrin eller översättare inom den offentliga sektorn (OECD 2022; Culture Fix, s. 105).

Det handlar således om olika strategiska relationer i övergångarna mellan olika delsektorer som kopplas samman i olika mångbottnade "ekosystem" (OECD 2020). Figur 10 visar musikbranschens ekosystem, med dess olika faser av värdekedjor, former av distribution och konsumtion samt olika yrkesbefattningar – vilka alla påverkades av pandemin på olika sätt.

Figur 10. Värdekedjor och yrkesroller inom musikindustrins ekosystem.

Källa: OECD 2022, s. 144.

Rapporten ESSnet-Culture delar in kulturarbetsmarknaden i tre typer av situationer: 1) en anställd har ett kulturellt yrke och arbetar inom kultursektorn (till exempel en balettdansös anställd av en balettinstitution eller en journalist som arbetar för en dagstidning), 2) en anställd har ett kulturellt yrke utanför kultursektorn (till exempel en formgivare anställd inom bilindustrin), 3) en anställd har ett icke-kulturellt yrke inom kultursektorn (till exempel en revisor som arbetar på ett förlag). Beskrivningen visar hur omfattande och komplex frågan om sysselsättning inom kultursektorn när det gäller att samla in statistik. (Figur 11.)

		Economic activities	
		Cultural	Non-cultural
Occupations (ISCO)	Cultural	Ballet dancer in a ballet company	Designer in the automobile industry
	Non-cultural	Accountant in a publishing house	

Figur 11. EUROSTAT: Definitioner av anställningstyper inom kultursektorn.

Källa: Eurostat: Culture statistics 2019 s.76.

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b?t=1571393532000>

Sysselsättningen inom kultursektorn

I den statistik över kultursektorns arbetskraft som granskas i följande Eurostats-tabeller är det värt att notera den vida definitionen, som även syns i Figur 11 ovan:

"Den kulturella arbetskraften inkluderar alla som arbetar inom ekonomiska aktiviteter som anses höra till kultursektorn oavsett om personen är anställd i ett kulturellt yrke eller inte. Den täcker även in personer med ett kulturellt yrke oavsett om de är anställda inom en kulturell eller icke-kulturell ekonomi."^[283]

På EU-nivå ökade sysselsättningen 2021 igen efter en nedgång 2020. Eftersom Eurostats definition av kultursektorns sysselsättning är väldigt vid^[284], säger tabellens siffror i slutänden ganska lite om situationen för kultursektorns olika delar i spåren av pandemin i de olika länderna. Såsom OECD:s senaste publikation konstaterar går det inte att i den nuvarande sysselsättningsstatistiken utläsa

283. Culture statistics – 2019 edition: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b?t=1571393532000> (15.3.2023).

284. Kulturell och kreativ sysselsättning definieras som alla individer som arbetar inom kulturella och kreativa sektorer samt alla individer med kulturella och kreativa yrken utanför kulturella och kreativa sektorer.

något om personernas andra arbeten eller olika typer av frivillig verksamhet (OECD 2022, s. 36). Å andra sidan uppmärksammar statistiken inte heller tillräckligt de egenanställda som är en typisk form inom kultursektorn. De egenanställdas och frilansarnas situation har åter lyfts fram i spåren av pandemin.

Enligt Eurostats sammanställning ökade kulturarbetskraftens volym i Danmark, Finland och Sverige under perioden 2012–2021. (Tabell 11.) Pandemin gjorde att kulturarbetskraften år 2021 var mindre än år 2019 i Finland och Sverige, medan den i Danmark och Norge var större 2021 än före pandemin 2019. I genomsnitt i hela EU ökade kulturarbetskraften 2021 efter en svacka år 2020. Den generella harmoniserade statistiken för 2022 finns ännu inte tillgänglig.

Tabell 11. Kulturarbetsmarknaden i tusentals personer i Danmark, Finland, Sverige, Island och Norge 2012–2021.

Källa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CULT_EMP_SEX/default/table?lang=en&category=cult.cult_emp

Time	EU - 27 (from 2020)	Denmark	Finland	Sweden	Iceland	Norway						
2012	6 796	125	125	225	9	119						
2013	6 770	124	119	226	10	114						
2014	6 810	123	119	223	11	106						
2015	6 835	126	123	231	11	103						
2016	6 962	125	b	117	243	12	103					
2017	7 186	123	b	116	243	11	102					
2018	7 270	120	126	234	b	11	101					
2019	7 357	126	132	249	11	105						
2020	7 135	126	128	239	11	b	106					
2021	7 363	b	132	b	119	b	231	b	11	b	112	b

Kommentar: b=tidsseriebrott

I Eurostats statistik kan man följa sysselsättningen kvartalsvis genom antalet anställda inom kategorin "Arts, entertainment and recreation". (Tabell 12.) Den här statistiken ger en aning mer detaljerad information om hur kultursektorns sysselsättning har utvecklats och återhämtat sig efter pandemin. Det är ändå viktigt att notera, att statistik kategorin är mycket vid och innehåller även andra branscher än kulturbranscherna. I denna kategori hade den danska

sysselsättningen det tredje kvartalet 2022 återhämtat sig till nivån före pandemin. I Finland låg sysselsättningsgraden då på samma nivå som 2019, men lite lägre än den högsta siffran 70,3 från det första kvartalet 2020 strax innan pandemin bröt ut. I Sverige hade kulturarbetsmarknaden fortfarande tredje kvartalet 2022 inte återhämtat sig; åren före pandemin låg nivån som högst på nära 145 000 personer. De senaste siffrorna för Norge är tydligt högre än före pandemin.

Tabell 12. Sysselsatta, i tusentals personer, inom (näringsgrenarna 90–93) konst, underhållning och rekreation, Danmark, Finland, Sverige, Island och Norge, 2019–2022.

Källa:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSQ_EISN2_custom_7106120/default/table?lang=en

Time	EU - 27 (from 2020)	Denmark	Finland	Sweden	Iceland	Norway
2019-Q1	3 199	62	69	145	7	67
2019-Q2	3 303	70	69	142	6	61
2019-Q3	3 319	74	66	136	7	63
2019-Q4	3 333	64	69	139	8	63
2020-Q1	3 271	63	70	142	8	64
2020-Q2	3 103	69	59	125	6	63
2020-Q3	3 145	64	64	128	7	70
2020-Q4	2 976	62	67	129	6	b 67
2021-Q1	2 732	b 55	b 60	b 116	7	b 62
2021-Q2	2 949	56	63	114	8	67
2021-Q3	3 301	69	68	109	9	62
2021-Q4	3 332	70	64	112	7	64
2022-Q1	3 316	58	60	111	8	71
2022-Q2	3 484	77	68	128	9	77
2022-Q3	3 497	84	69	133	8	78

Sysselsättningen kan även mätas kvartalsvis inom näringsgrenarna R90 *Creative, arts and entertainment activities* och R91 *Libraries, archives, museums, and other cultural activities*. (Tabell 13.) I alla de nordiska länderna är antalet sysselsatta inom R90 och R91 under det tredje kvartalet av 2022 redan uppe på samma nivå som 2019. I vissa fall, såsom i Norge, ligger nivån på R91 klart högre. Under fjärde kvartalet 2022 ser vi en försämring av sysselsättningen i flera länder. Det är svårt att bedöma vad som orsakat den vändning som syns i statistiken. Energikrisen och den ekonomiska krisen kan vara en möjlig förklaring. En förklaring kan också vara att arbetskraften lämnat kultursektorn.

Tabell 13. Antalet sysselsatta i tusental inom näringsgrenarna 90 och 91, Danmark, Finland, Sverige, Island och Norge, 2019–2022.

Källa:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSQ_EGAN22D_custom_7106168/default/table?lang=en

TIME	Denmark		Finland		Sweden		Iceland		Norway	
	R90	R91	R90	R91	R90	R91	R90	R91	R90	R91
2019-Q1	10	18	20	12	38	25	2	1	21	10
2019-Q2	14	22	19	12	37	28	1	:	19	10
2019-Q3	18	19	20	12	36	27	3	1	21	12
2019-Q4	15	14	22	14	37	25	2	1	20	11
2020-Q1	15	17	21	14	39	26	1	1	22	11
2020-Q2	15	19	17	11	38	22	1	:	22	11
2020-Q3	16	18	21	12	35	23	2	1	22	14
2020-Q4	15	17	19	14	33	26	1	:	21	13
2021-Q1	17	15	17	13	27	24	2	:	18	13
2021-Q2	13	19	19	14	22	26	2	:	19	16
2021-Q3	17	19	21	12	27	24	2	1	18	16
2021-Q4	15	20	19	12	29	21	1	:	19	15
2022-Q1	15	13	19	12	31	18	1	2	20	15
2022-Q2	20	18	21	14	32	25	1	1	20	19
2022-Q3	22	19	21	14	38	25	1	1	22	18
2022-Q4	16	17	17	12	36	20	2		26	13

Generellt sett stöder statistiken de observationer som kommit fram inom forskningen, nämligen att pandemins långsiktiga effekter på kultursektorns sysselsättning och ekonomi inte har varit så allvarliga som man i tidigare skeden har antagit (t.ex. Mangset, Kleppe & Torvik Heian 2023). Men det är även fråga om hur statistiken samlats in, under vilken period den samlats in och hur noggrant som det har varit möjligt att definiera exempelvis flerdimensionerade kulturyrken. Vid analysen är det viktigt att beakta kulturstatistikens svagheter och brister när det gäller att visa verkliga omständigheter:

...arbetskraftsundersökningar inkluderar en respondents huvudsakliga betalda jobb men fångar inte alltid sekundärsysselsättning, vilket är mycket relevant för arbeten inom den kulturella och kreativa sektorn. Det är också viktigt att notera att sektorn inkluderar höga andelar frivilligarbete eller de som ägnar sig åt kulturell produktion utanför avlönat arbete. Det är en betydande del av det obetalda arbete som inte fångas upp av de nationella redovisningssystemen. De ingår ibland i statistiken över kulturdeltagande men inte i sysselsättningsciffrorna. (OECD 2022: Culture Fix, s. 106)

Bland de sysselsatta inom kultursektorn finns många anställda utövare, men också en stor del egenanställda.^[285] Det avspeglar både sektorns natur och den specialsakkunskap som många yrken kräver, såsom bland annat författare, skådespelare, musiker och bildkonstnärer.^[286] Vid en granskning av andelen egenanställda inom kultursektorn i de nordiska länderna är det värt att notera att det enligt statistiken endast är i Finland som den procentuella andelen har stigit under det senaste decenniet. År 2021 var hela 30 procent av alla sysselsatta inom kultursektorn i Finland egenanställda enligt data från Eurostat. (Tabell 14.) Det kan eventuellt förklaras med att exempelvis teatrarna minskat på sin fasta personal.^[287]

285. "A self-employed person is the sole or joint owner of the unincorporated enterprise (one that has not been incorporated i.e. formed into a legal corporation) in which he/she works, unless they are also in paid employment which is their main activity (in that case, they are considered to be employees)." <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Self-employed> (30.3.2023).

286. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10177894/KS-01-19-712-EN-N.pdf/915f828b-daae-1cca-ba54-a87e90d6b68b?t=1571393532000> (15.3.2023).

287. Finsk scenkonststatistik 2021. Sammanfattning (s. 29). Teatrarnas anställda i Finland: https://www.tinfo.fi/documents/ett_2021_webb.pdf (26.5.2023).

Tabell 14. Kultursysselsättning: Egen företagare 2012–2021 (%), Danmark, Finland, Sverige, Island och Norge.

Källa: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CULT_EMP_WSTA/default/table?lang=en&category=cult.cult_emp

TIME	Denmark		Finland		Sweden		Iceland		Norway	
2012	20		22		27		26		22	
2013	19		25		27		26		24	
2014	19		26		27		27		26	
2015	20		26		28		27		26	
2016	20	b	27		26		25		25	
2017	18	b	29		25		24		23	
2018	18		28		24	b	31		24	
2019	21		28		25		33		23	
2020	20		29		26		27	b	20	
2021	20	b	30	b	26	b	27	b	17	b

Om man granskar kultursektorns kategori "Authors, journalists, linguists and creative and performing artists" ser man att flest egenanställda finns i Finland, Sverige och på Island. (Tabell 15.) I Finland och Sverige var andelen egenanställda år 2021 närmare 50 procent. På Island var andelen 50 procent, vilket var en rejäl minskning från åren före pandemin. I Danmark och Norge var andelen egenanställda inom hela kategorin betydligt mindre, som legat relativt lika de senaste åren.

Tabell 15. Andelen egenföretagare av konstnärer, scenkonstnärer, författare, journalister och lingvister, 2015-2021, Danmark, Finland, Sverige, Island och Norge.

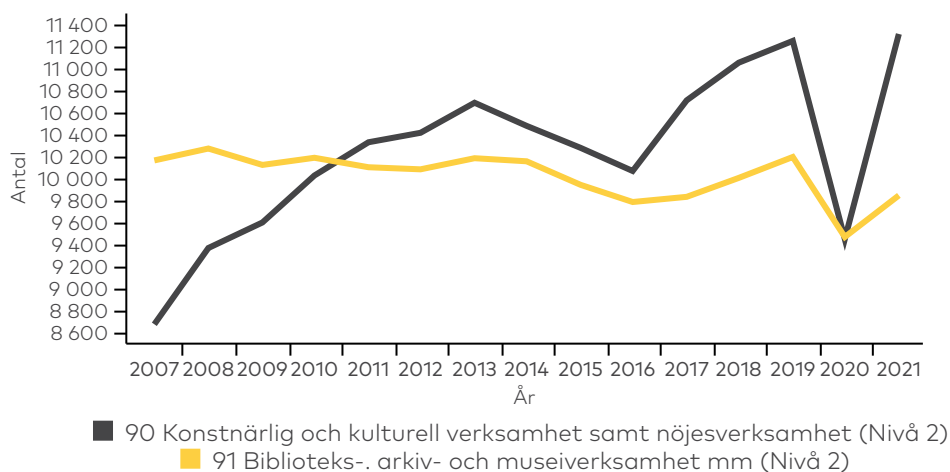
Källa:

[https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CULT_EMP_ARTPC\\$DEFAULTVIEW/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CULT_EMP_ARTPC$DEFAULTVIEW/default/table?lang=en)

TIME	Denmark	Finland	Sweden	Iceland	Norway
2015	28	39	41	47	44
2016	26	b	44	41	44
2017	28	b	48	46	38
2018	28	45	37	b	59
2019	30	47	44	60	38
2020	27	46	43	54	b
2021	31	b	47	b	50

Finland

I näringsgrenen "90 Konstnärlig och kulturell verksamhet samt nöjesverksamhet" var antalet verksamma i Finland redan år 2021 större än före pandemin 2019, och även större än något annat år under 2010-talet. Den nedgång som pandemin orsakade år 2020 varade endast ett år. (Figur 12.)

Figur 12. Utvecklingen av kultursektorns sysselsättning i Finland 2007–2021. Mängden sysselsatta inom näringsgrenarna 90 och 91.

Källa:

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_tyokay/statfin_tyokay_pxt_115i.px/chartViewLine/

Det är dock anmärkningsvärt att sysselsättningstillväxten under 2018, 2019 och 2020 års första kvartal har vänts till följd av en pandemi och andra kriser när det gäller hela kategorin R Kultur, nöje och fritid (90–93). Sysselsättningen i kategori R var på samma nivå som under första kvartalet år 2023, dvs. totalt 60 000 personer, år 2015, 2016 och 2017. Detta är cirka 10 000 personer mindre än under första kvartalet 2020 strax före pandemin.^[288] Klass R är så omfattande att man inte kan säga något exakt om kultursektorn genom att titta på den.

Enligt Statistikcentralen i Finland hade företagarnas sysselsättning återhämtat sig relativt bra från pandemin i maj 2022, men inom vissa näringsgrenar var sysselsättningsläget fortfarande sämre. Som helhet har sysselsättningen av företagare återhämtat sig väl från Covid-19-pandemin efter nedgången 2020. Pandemin har haft större påverkan på kvinnors företagande än i mäns. Trots att sysselsättningen som helhet hade återhämtat sig från krisen redan 2021 är sysselsättningen inom vissa näringsgrenar fortfarande lägre än den nivå som föregick krisen. Sysselsättningen inom hotell- och restaurangverksamhet, konst, underhållning och rekreation samt transport och magasinering väntade fortfarande i maj 2022 på full återhämtning.^[289]

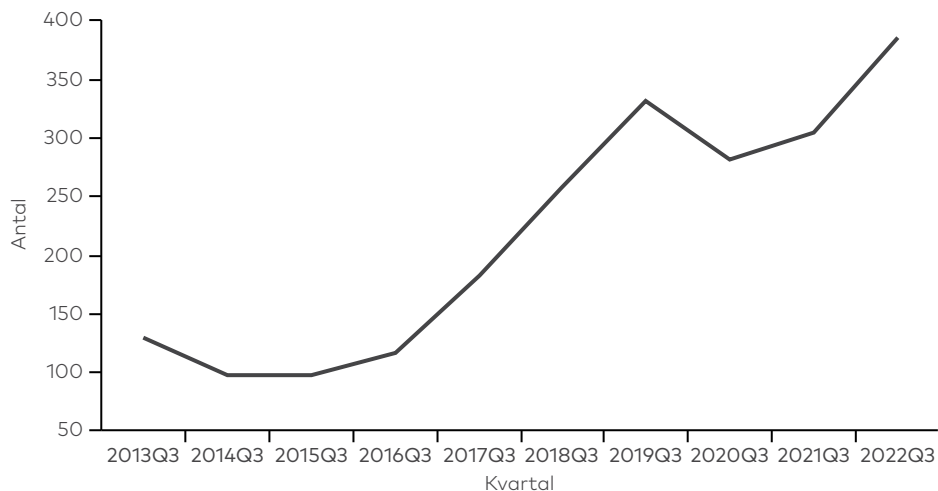
Antalet nytilkomna företag inom kategorin *Kultur, nöje och fritid* i Finland var under tredje kvartalet 2022 fler än motsvarande kvartal 2021. Enligt Statistikcentralen lade 5 143 företag ned sin verksamhet under tredje kvartalet 2022. Det var 3,4 procent färre än året innan. Samtidigt inledde 9 572 företag sin verksamhet. Det var 0,7 procent fler nya företag än året innan.^[290]

Figur 13 visar företagsbeståndet i näringsgrenen 90, *Konstnärlig och kulturell verksamhet*. Grafen, som sträcker sig ett decennium tillbaka (2013–2022), visar på en generell ökning av antalet nya företag sedan 2016 och framåt, med en tillfällig nedgång 2020. Antalet nya företag under det tredje kvartalet 2022 är högre än motsvarande tid 2019 och den nedgång som pandemin orsakade tycks ha överkommit.

288. Sysselsatta och löntagare i åldern 15–74 år och arbetade timmar för sysselsatta och löntagare efter Näringsgren, Uppgifter och Kvartal. R Kultur, nöje och fritid (90–93).
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_tyti/statfin_tyti_pxt_1371.px/table/tableViewLayout1/

289. Statistikcentralen Finland. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/yrittajien-tyollisyys-toipunut-hyvin-koronasta-tietuilla-toimialoilla-tyollisyys-kuitenkin-edelleen-heikompi/> (18.1.2023).

290. <https://stat.fi/sv/publikation/cl89s9xizr9uf0bvye8ucodsd> (läst 9.2.2023).

Figur 13. Finland: Nya företag 2013–2022, kvartalet 3. Konstnärlig och kulturell verksamhet, näringsgren 90.

Källa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_aly/statfin_aly_pxt_11yq.px/

Man kan ändå förvänta sig att mer detaljerade branschupplade data kommer att avslöja fler dimensioner av kulturbranschens utveckling och återhämtning. I många fall kommer data från 2022 att bli tillgängliga först senare. Intresseorganisationen LiveFin underströk i slutet av 2022 att branschen kommer att leva med pandemins verkningar en lång tid framöver: *"... aktörerna måste balansera upp sin ekonomi, biljetter beställs nu mycket senare, det råder arbetskraftsbrist efter coronan och marknaden är nu överhettad. Samtidigt finns det nya utmaningar som påverkar branschen, såsom energikrisen, inflationen och kriget i Ukraina".*^[291]

Norge

Statistiska centralbyrån Norge följer upp sysselsättningen inom kulturella och kreativa näringar uppdelat efter både efter bostadsort och arbetsplatsens ort. I båda näringsgrenarna (90 Konst- och nöjesverksamheter och 91 Bibliotek, museer, annan kultur) var antalet sysselsatta högre 2022 än det var före covid-19-pandemin 2019.

291. <https://musiikkiala.fi/elavan-musiikin-vapaaan-kentan-toimialatutkimus-2021-osoittaa-etta-koronarajoitukset-vaikuttivat-olennaisesti-alan-toimintaan-ja-tulokseen/> (läst 24.2.2023).

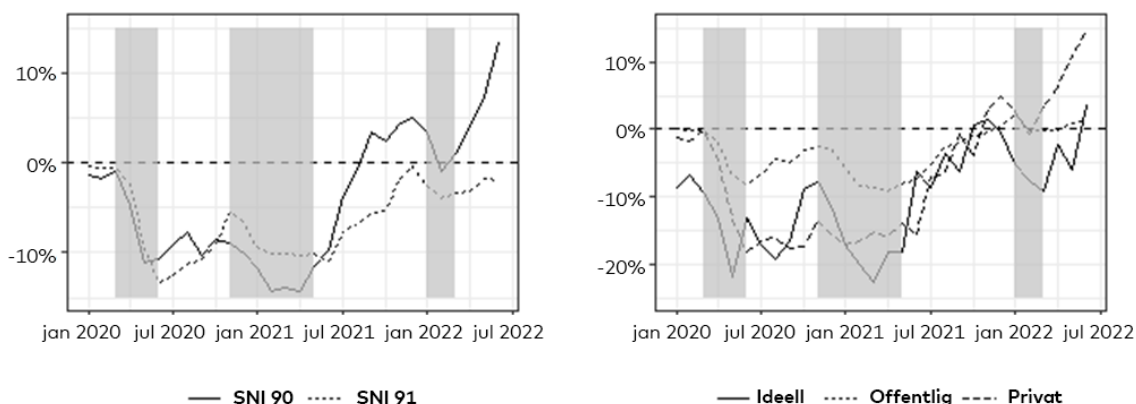
Tabell 16. Norge: Sysselsatta 15–74 år enligt bostadsort respektive arbetsort 2019–2022. Näringsgrenarna 90 och 91.

Källa: <https://www.ssb.no/statbank/table/09315/tableViewLayout1/>

	90 Kunstnerisk virksomhet og underholdning		91 Bibliotek, muséer o.a. kulturvirksomhet	
	Bosted	Arbeidssted	Bosted	Arbeidssted
2019	19 162	19 163	9 419	9 419
2020	18 462	18 461	9 325	9 326
2021	19 139	19 141	10 250	10 248
2022	20 927	20 934	10 692	10 688

Sverige

Myndigheten för kulturanalys har publicerat ett faktabäfte om återhämtningen av kultursektors arbetsmarknad i Sverige (Myndigheten för kulturanalys 2022). Resultaten visar på en tydlig återhämtning på arbetsmarknaden för kultursektorn som helhet. (Figur 14.) När det gäller sektorns olika delbranscher är bilden emellertid mer diversifierad.^[292]

Figur 14. Sverige: Förändring i antalet anställda inom näringsgrenarna 90 och 91, 2020–2022.

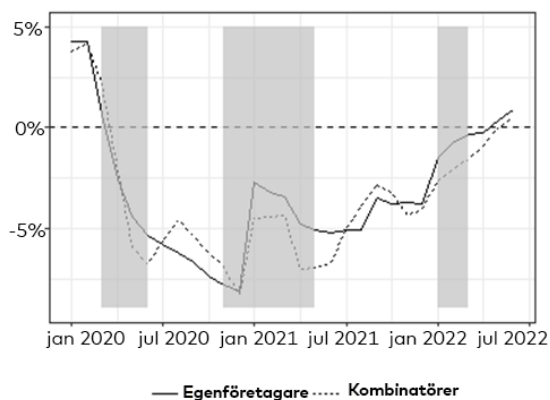
Källa: Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:2, s. 4.

292. Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:2, s.4. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Faktablad-Kulturarbetsmarknaden-efter-pandemin-webb.pdf>

Arbetsmarknaden inom kultursektorn led dock av en något mer långdragen återhämtning än arbetsmarknaden som helhet i Sverige. Återhämtning gäller framför allt de som har anställningar. Många som är sysselsatta inom kultursektorn är egenföretagare, och för denna grupp är det ännu för tidigt att uttala sig om någon återhämtning. Utifrån befintlig statistik finns det tecken på att arbetsmarknadsåterhämtningen gått långsammare för egenföretagare än för de som har anställningar. Takten i återhämtningen varierar mellan kulturens olika delbranscher och det finns också geografiska skillnader inom Sverige.^[293]

Det är svårt att kategorisera de olika formerna av sysselsättning i kultursektorn.^[294] Myndigheten för kulturanalys kommer att fortsätta arbetet med att följa konstnärers arbetssituation med hjälp av statistik, och utveckla statistiken för att bättre kunna följa i synnerhet kombinatörer. (Figur 15.)^[295]

"Kombinatörerna är en diversifierad grupp. Här ryms personer som driver företag inom kultursektorn och samtidigt har en anställning inom sektorn, liksom personer vars anställning är utanför kultursektorn. I gruppen finns också personer som driver företag i en annan bransch men har sin anställning inom kulturen. Den absoluta majoriteten av kulturkombinatörerna driver företag inom kultursektorn men har en anställning i annan bransch (ca 10 000 personer eller 85 %). Antalet aktiva egenföretagare och kombinatörer har återgått till nivåerna som rådde före pandemin. Vidare kan vi konstatera dels att antalet företagare och kombinatörer inte minskade (i relativa termer) lika kraftigt som antalet anställda under pandemin, dels att det påbörjades en kraftig återhämtning vid årsskiftet 2020/2021. Denna utveckling kom av sig under sommaren 2021, men har därefter återupptagits och återhämtats."^[296]

Figur 15. Sverige: Förändring i antalet egenföretagare och kombinatörer inom näringsgrenarna 90 och 91, 2020–2022.

Källa: Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:2, s. 12

293. Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:1. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/05/Faktablad-2022_1-webb.pdf (18.1.2023).

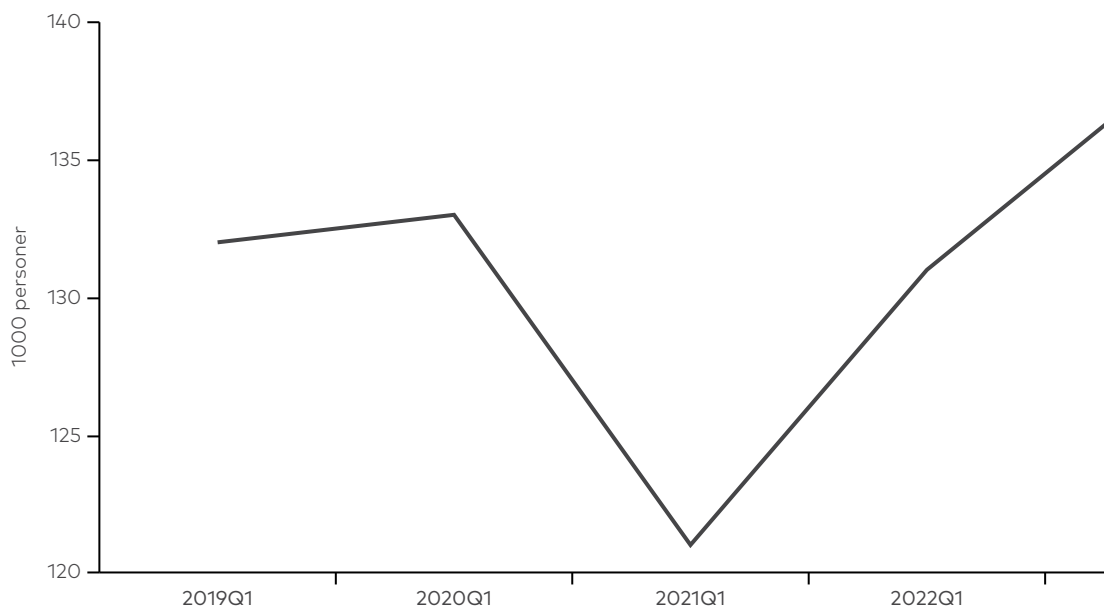
294. Myndigheten för kulturanalys 2022: En metodstudie utifrån yrkes- och näringskoder. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/06/Yrkesverksamma_konstnare_i_SCBs_register.pdf (15.3.2023).

295. Det är väsentligt att notera att definitionen av kombinatörer varierar mellan länderna och i relation till Eurostat.

296. Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:2, s. 12. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Faktablad-Kulturarbetsmarknaden-efter-pandemin-webb.pdf> (15.3.2023).

Danmark

Även i Danmark hade sysselsättningen inom kultursektorerna enligt Statistikcentralens sysselsättningsstatistik^[297] under första kvartalet 2023 återhämtat sig över den pre-pandeminivån. (Figur 16.) Den totala mängden anställda inom kategorin konst, underhållning och rekreation uppgick under första kvartalen 2023 till närmare 140 000 personer, vilket är en ökning på över 15 000 personer i jämförelse med den värsta svackan första kvartalen år 2021.

Figur 16. Danmark: Anställda inom konst, underhållning och rekreation 2019–2023.

Källa: Statistics Denmark. Labour and income. <https://www.statbank.dk/20316>.

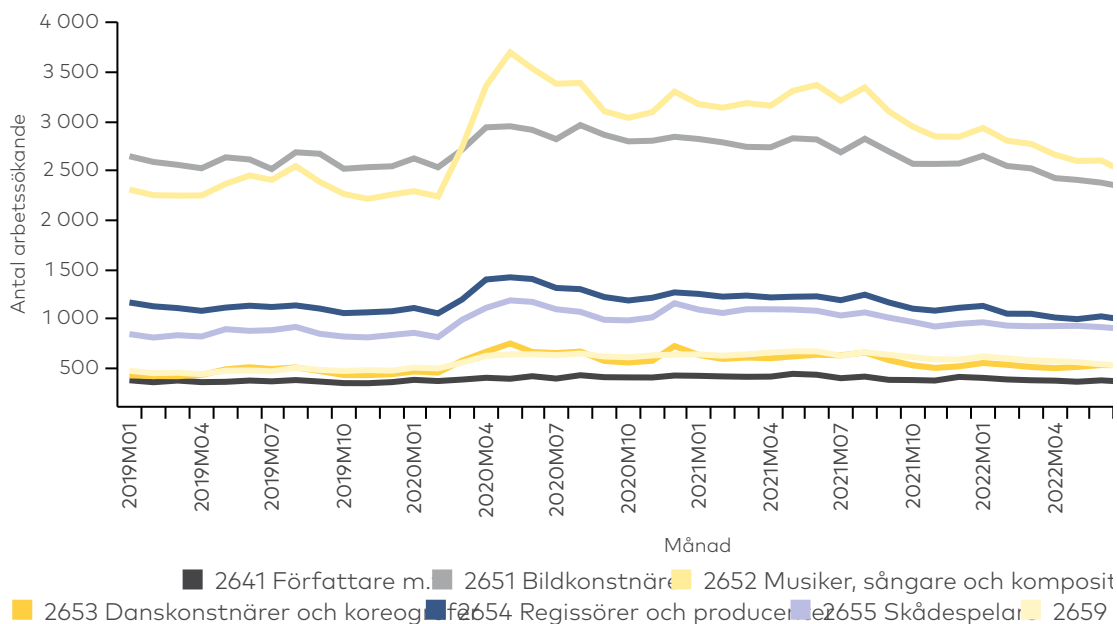
Konstnärernas situation

Konstnärer och författare var särskilt utsatta under pandemin i Finland på grund av att många av dessa är egenföretagare. Data från Europeiska kommissionen visar att 44 % av konstnärerna (inklusive bildkonstnärer, musiker, dansare, skådespelare, filmregissörer osv.) och författare (inklusive författare, journalister och lingvister) i de 27 EU-länderna var egenföretagare under 2018 (OECD 2022).

I figuren nedan (Figur 17) visas finländsk statistik över arbetssökande inom

297. Labour Force Survey är en kvartalsvis urvalsbasead intervjuundersökning om den danska befolkningen mellan 15 och 89 år. Undersökningen belyser hur många som är sysselsatta, arbetslösa (AKU-arbetslösa) eller utanför arbetskraften.

konstnärstyrken från Statistikcentralens arbetskraftsundersökning för tiden januari 2019 - januari 2023.^[298] I början av pandemin, våren 2020, ökade antalet arbetssökande i kategorin *musiker, sångare och kompositörer*, men började sjunka redan under sommaren 2020, och planade ut under hösten samma år. Antalet arbetssökande bildkonstnärer var störst bland alla kategorier redan före pandemin. Ökningen som skedde under pandemin har i slutet av 2022 återgått till samma nivå som tidigare år.^[299] I statistiken över arbetsförmedlingar definieras arbetslösheten som att personen inte har ett anställningsförhållande eller är egenföretagare.^[300]

Figur 17. Finland: Arbetssökande enligt yrkesgrupp 2019M1–2023M1. Konstnärliga yrken.

Källa: https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin_tyonv/statfin_tyonv_pxt_12tu.px/

De yrken som kategoriseras som medieindustriyrken inom den finländska statistiken innehåller även vissa yrken inom scenkonsten såsom skådespelare, regissörer och tekniker, liksom vissa grupper av anställda inom filmindustrin. Restriktionerna under pandemin påverkade dessa grupper märkbart.

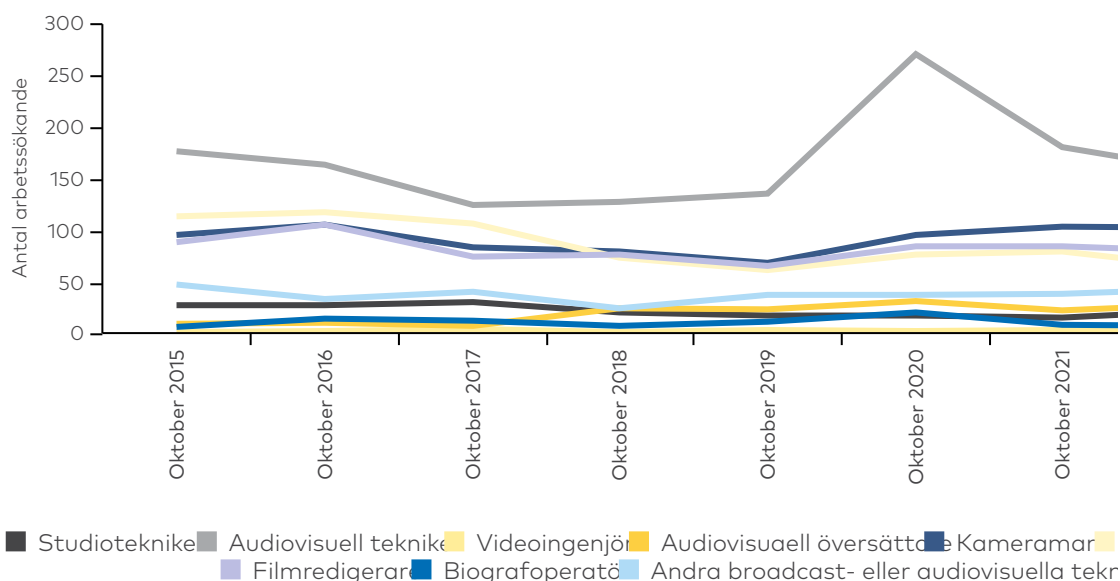
Den statistiska kategorin benämns "Andra konstnärliga och kulturellt förbundna

298. Arbets- och näringsministeriet för statistik över arbets- och näringsbyråernas kunder, samt: över arbetssökande (mest arbetslösa arbetssökande) som anmält sig vid arbets- och näringsbyråerna, över lediga arbetsplatser som anmälts till arbets- och näringsbyråerna av arbetsgivare och service med vilka man försöker främja de arbetssökandes sysselsättning.

299. Arbetssökande på vissa scenkonstområden månadsvis från 2015 till tredje kvartalet 2022. Den chock som pandemin betydde för scenkonsten i Finland har i princip normaliserats i slutet av 2022. Mängden arbetslösa musiker, sångare och kompositörer har inte riktigt kommit ner till den nivå som den var 2019, men ligger ändå på samma nivå eller lägre som tidigare år.

300. Detta är något annat än Statistikcentralens internationellt jämförbara arbetskraftsundersökning, som producerar officiella arbetslöshetstal.

yrken", och hör till de grupper som är väsentliga i en vidare förståelse av "kulturella och kreativa ekosystem." (Figur 18.) Figuren visar att antalet arbetssökande steg särskilt bland *audiovisuella tekniker* under 2020. I oktober 2022 hade antalet arbetssökande minskat betydligt i jämförelse med under pandemiåren men låg fortfarande högre än nivån år 2019.^[301]

Figur 18. Arbetssökande i den finska mediebranschen oktober 2015-oktober 2022. Kategori "Andra konstnärs- och kulturmedarbetare".

Källa: Mass Media Statistics Finland; tabell 1.10. Jobseekers in Media Industries 2006–2022. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/joukkoviestintatilasto/html/engl0000.htm

Danmark

Dansk Kunstnerråd är en paraplyorganisation för Danmarks konstnärer och arbetar för att öka den samlade kunskapen om konstnärernas arbetsvillkor. Professionella konst- och kulturarbetare är på många sätt en atypisk grupp på arbetsmarknaden. Historiskt sett har det saknats uppgifter om de professionella konstnärernas inkomster och arbete i Danmark. Detta blev särskilt märkbart i samband med pandemin och de inledande förhandlingarna om stöd till denna grupp. De professionella konstnärerna är en mångsidig grupp som omfattar många konstformer med väldigt olika arbetsvillkor. Det finns stora skillnader inom gruppens anställningsvillkor, precis som det också är stora skillnader i

301. Mass Media Statistics Finland; tabell 1.10. Jobseekers in Media Industries 2006–2022. https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/joukkoviestintatilasto/html/engl0000.htm (läst 21.2.2023).

arbetsförutsättningarna mellan olika generationer.^[302]

Pandemin drabbade Danmarks professionella konstnärer vad gäller såväl inkomst som arbetstillfällen. Men det har också funnits stor kreativitet och ljuspunkter längs vägen. Det visar en ny studie som Dansk Kunstnerråd gjort i samarbete med Danmarks Statistik och Rambøll. Studien finansieras av omstartsteamet under kulturministeriet och beskriver effekterna av covid-19-pandemin på konstnärers inkomster, sysselsättning och produktion.^[303] Studien följde situationen fram till slutet av 2021, och har således inte kunnat följa situationen efter pandemin eller leverera fakta om eventuell återhämtning ännu.

Norge

En färsk kvalitativ studie om de norska konstnärernas postpandemiska situation visar att effekterna var relativt små, särskilt för frilansskådespelare inom film och media. De frilansande skådespelare och musiker som främst arbetar med live-föreställningar på olika håll i landet drabbades hårdare (Mangset, Kleppe & Torvik Heian 2023). Av analysen framgår även att olika studier visar olika resultat beroende på vid vilken tidpunkt de genomförts. Ju tidigare i pandemiperioden som studien genomförts, desto mer negativa var förutsägelseerna om krisens verkningar. Allmänt sett tycks de norska konstnärerna vara mindre drabbade av pandemins negativa effekter, i alla fall under det första pandemiåret, än vad tidigare studier visat. Hur representativ studien kan sägas vara kan ändå diskuteras:

"Norska konstnärer har antagligen haft mer tur än konstnärer i andra länder beroende på våra relativt generösa och välfärdsorienterade finansieringssystem, liksom vår rika oljeekonomi. Därtill tillhör våra informanter, i jämförelse med andra norska konstnärer, en relativt framgångsrik elit." (Mangset, Kleppe & Torvik Heian 2023, s. 13)

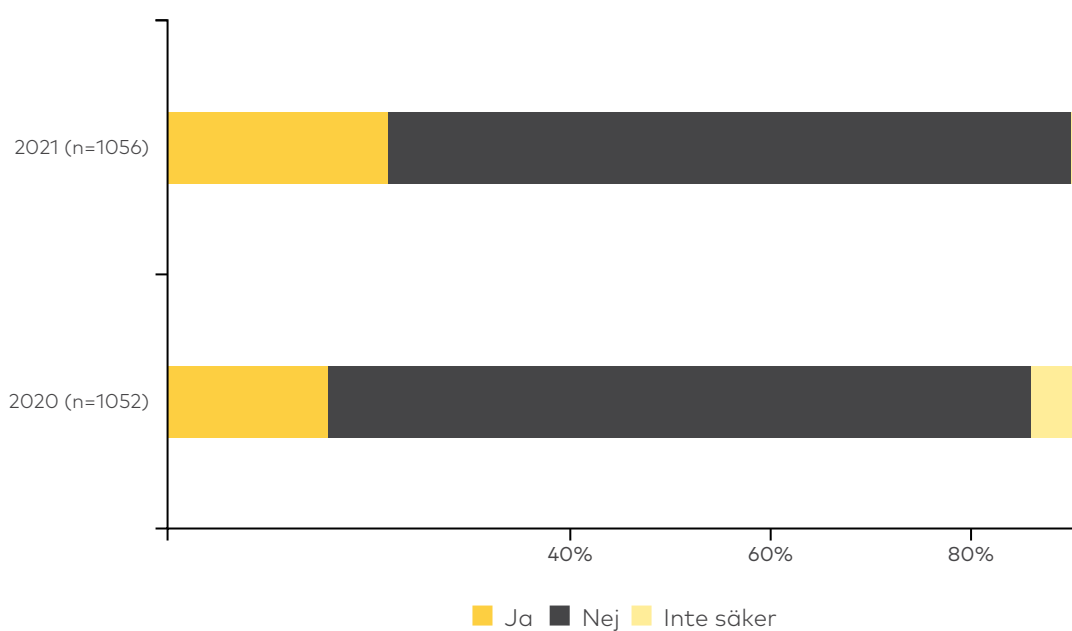
Brist på arbetskraft och flykt från kultursektorn?

Under pandemin och i dess spår har diskussioner förts om en brist på arbetskraft inom kultursektorn till följd av att kulturskapare valt att byta bransch.

"Konstnärer tenderar att övergå till att arbeta utanför sin sektor under låg-konjunkturer och kan även bli kvar utanför sektorn efter det. Olika lösningar, såsom kombinerade anställningar eller egenanställning, finns som buffertar för negativa situationer, men även dessa lösningar kan vara nog så ansträngande och leda till att många söker sig till andra yrkesalternativ." (OECD 2022: Culture Fix s. 117).

302. <https://dansk-kunstnerraad.dk/data-undersoegelse-kunstneres-indtjening/> (läst 7.2.2023)
303. <https://dansk-kunstnerraad.dk/data-undersoegelse-kunstneres-indtjening/> (15.3.2023).

I Cupores Konst- och kulturbarometer gällande konstnärer som verkade i Finland, svarade en femtedel (21 %) av alla respondenter att de under år 2021 övervägt att byta yrke eller hade bytt yrke på grund av pandemin (Ruusuvirta et al. 2022). Antalet konstnärer som övervägde att byta yrke ökade med nio procentenheter jämfört med år 2020.^[304] (Figur 19.) Den nyligen publicerade Konst- och kulturbarometern visar att konstnärers upplevelse av meningsfullheten i sitt arbete är stark, men många osäkerhetsfaktorer försvagar arbetstrivseln. Av alla konstnärer som svarade på barometerenkäten uppgav 40 procent att de har övervägt att byta eller har bytt yrke under det senaste året (2022). Särskilt tydligt var detta bland unga konstnärer och inom scenkonst.^[305] Att antalet konstnärer som kan tänka sig att byta yrke har ökat efter pandemins värsta fas är något som indikerar att någon egentlig återhämtning inte uppfattas vara i sikte.

Figur 19. Finland: Konstnärer som har bytt eller funderat på att byta yrke på grund av pandemin 2020 - 2021.

Källa: Kultur- och konstbarometern: <https://www.cupore.fi/sv/publikationer/cupores-publikationer/konstnarernas-valbefinnande-i-arbetet>

Under den värsta pandemitiden tog många kulturskapare tillfälliga jobb inom helt andra sektorer. Anställda inom kultursektorn arbetade inom vården eller som medhjälpare på dagis med eget samtycke, tillfälligt och med arbetsvillkor och lön för sitt huvudsakliga arbete. På arbetsplatserna uppmuntrades anställda att

304.Barometerundersökningarna besvarades under vardera året av över 1000 konstnärer (2020 n=1080; 2021 n=1056).

305.Osäker försörjning och brist på företagshälsövård försämrar konstnärers arbetstrivsel – unga konstnärers erfarenheter alarmerande. <https://www.cupore.fi/sv/information/nyheter/osaker-forsorjning-och-brist-pa-foretagshalsovard-forsamrar-konstnarers-arbetstrivsel-unga-konstnarers-erfarenheter-alarmerande> (30.3.2023).

tillfälligt ändra sina arbetsuppgifter.^[306]

Pandemin synliggjorde stora strukturella problem på kultursektorns arbetsmarknad. Problemen har sina rötter bland annat i den olösta situationen för egenanställda i relation till förlegade definitioner kring anställningsformer samt de socialförsäkringssystem som inte kan identifiera kombinatörer eller andra diversifierade anställningsmodeller.^[307] De innebär långtgående implikationer både för individer personligen och för hela branschens ekosystem. Den komplexitet som råder inom kultursektorns systemiska mångdimensionerade relationer är inte någon nyhet och problemen är bekanta.^[308] Det är alltså viktigt att påpeka, att de prekära förhållanden som råder på arbetsmarknaden inom kultursektorn inte direkt kan kopplas till pandemin eller andra samhällskriser. Att tolka situationen som ett undantag i en övergående krisperiod och fokusera på satsningar på kortsiktiga lösningar innebär att man riskerar att inte se behoven av långsiktiga strukturella förändringar för de allmänna arbetsvillkoren inom hela kultursektorn (Comunian et al. 2020, s. 122).

Enligt en annan yrkesbarometer, som publiceras regelbundet av arbets- och näringsministeriet i Finland, råder det 2022 överskott på arbetskraft inom vissa kreativa yrken i relation till antalet arbetstillfällen:

"29 yrken av sammanlagt ca 200 är överskottsyrken. Antalet har inte ökat märkvärdigt den senaste tiden. För ett år sedan hade 30 yrken överskott. Effekterna av coronan på överskott av arbetskraft har varit mycket små. Överskottet på arbetskraft är rikligt inom kreativt arbete och yrken inom kultursektorn."^[309]

Å andra sidan signaleras det att det råder brist på arbetskraft och att många byter till andra branscher, exempelvis inom den audiovisuella branschen.^[310] Frågan skulle kräva ytterligare forskning och fokuserade utredningar om olika yrken inom kulturbranscherna. Arbets- och näringsministeriets barometer når antagligen inte i tillräcklig grad olikheter och skillnader mellan olika kulturbranschens produktionsfaser och värdekedjors effekter på arbetsmarknadssituationen.

Myndigheten för kulturanalys i Sverige har i ett faktablad sammanfattat jobbrörligheten inom kultursektorn under

306.YLE 12.12.2020. <https://yle.fi/a/3-11692467> (läst 9.2.2023).

307.https://www.tuni.fi/alustalehti/2021/05/13/yrittaja-vai-palkkatyolainen-taiteilijat-koronatuen-valiinputoajina/?fbclid=IwAR26iqvufi7dQnNi6Vjd861dK_UJBDyIYAa9fe4E9DX2hL7vzZeTnkBetY (läst 8.2.2023).

308.Public and private support to CCS is more effective when taking into account the strategic inter-relationships across sub-sectors that come together in an "ecosystem." In the CCS ecosystem, of special importance are the sectors that provide skills and contents for other sectors. For instance, music and multimedia design are content providers for practically all other CCS sub-sectors. Sub-sectors which are drivers of radical innovation such as visual and performing arts play a key role in the ecosystem and are particularly fragile due to their non-industrial organisational forms that heavily rely on micro-companies and freelancers. It is also important to consider those parts of the CCS that are easily overlooked but come with a significant untapped potential, such as craft-making activities which can benefit from a substantial hybridisation with digital technologies and artificial intelligence, also as a source of experimentation and new ideas. Källa: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/#section-d1e3128> (15.3.2023).

309.<https://tem.fi/-/ammattibarometri-tyovoimapulan-kasvu-on-hidastunut-pulan-karjessa-jatkavat-sosiaali-ja-terveysalan-ammattit> (läst 6.2.2023).

310.<https://kulttuurijataide.fi/kulta-ry-kulttuuri-on-koronan-jalkeenkin-merkittava-tyollistaja/> (läst 6.2.2023).

pandemiåren.^[311] I Sverige minskade antalet arbetstillfällen i betydligt större utsträckning än antalet anställda. Detta innebär att man inom kultursektorn inte bara erfarit ett stort utflöde av kulturarbetare, utan samtidigt har också antalet arbetstillfällen och därmed möjligheterna till extrainkomster försvårats i än högre utsträckning. Under pandemin blev det därför betydligt svårare för de som var beroende av extraanställningar eller tillfälliga säsongsjobb eller för de som permanent dubbelarbetat att få extrajobb i branschen.

Enligt faktabladet har tidigare studier av arbetsmarknadsutvecklingen inom kultursektorn visat att det var många som lämnade sina anställningar under pandemin, troligen mot sin vilja, som en konsekvens av nedskärningar. Under pandemin uttrycktes också farhågor kring kulturens kompetensförsörjning och en oro för att många skulle komma att välja bort kulturbranschen.

Under pandemin uttryckte flera intresseorganisationer inom kultursektorn oro för att många kulturskapare var på väg att lämna yrket för gott. Även om benägenheten att byta jobb gick ned efter de kraftigaste pandemivågorna, kan man konstatera att denna oro hade viss grund. Både under den första, andra och fjärde pandemivågen divergerade utvecklingen för byten till och byten från kultursektorn tydligt. Under dessa perioder var det väsentligt fler som lämnade kulturbranschen för andra branscher, samtidigt som antalet som bytte bransch till kultursektorn minskade markant.

Under andra halvåret 2022 observerades en ökad rörlighet på hela arbetsmarknaden inklusive kultursektorn. Det skedde en ökad omsättning både till och från kultursektorn, men nu med ett påtagligt nettoöverskott för kulturen. Detta avspeglas också i att antalet anställda inom den svenska kultursektorn ökat på senare tid.^[312]

Dansk kunsterråds undersökningar visar att flera konstnärer i Danmark under pandemin övervägt att byta bransch, tillfälligt eller permanent.

Blandt alle kunstnere er det hver fjerde kunstner (25 pct), der under COVID-19 reelt har overvejet eller besluttet sig for at skifte branche midlertidigt, mens det er hver femte kunstner (20 pct.), der har overvejet eller besluttet sig for vedvarende at skifte branche. Reelle overvejelser eller beslutning om brancheskift varierer på tværs af grupperne af kunstnere.^[313]

Tankar på branschbyte var i Danmark mest utbredd bland konstnärer inom kategorierna Udstilling og kurator (38 procent) och Scenekunst, skuespils, dans og performance (33 procent). Samtidigt visar resultaten att de som i lägst grad övervägt branschbyte var aktörer inom kategorin Tegnere, billedkunst og

311. Myndigheten för kulturanalys. Faktablad 2022:2. S. 13–14. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Faktablad-Kulturarbetsmarknaden-efter-pandemin-webb.pdf>. (15.3.2023).

312. <https://kulturanalys.se/publikation/kulturarbetsmarknaden-efter-pandemin/> (15.3.2023).

313. <https://dansk-kunstnerraad.dk/wp-content/uploads/2022/02/Ramboell-Coronakrisen-og-kunstnernes-indtjening.pdf> (15.3.2023).

kunsthåndværk (15 procent).

I Cupores minienkät framkom uppfattningar om arbetskraftsbrist inom vissa branscher och även en kompetensflykt från de kreativa branscherna. (Bilaga) Då verkar det handla om kultursektorns hela ekosystem, vilket innefattar även yrken som inte direkt är konstnärliga yrken. Många av dessa yrken är ändå centrala för kultursektorns ekosystem, vilket också tydliggörs av enkätsvaren.

"De som drabbats värst inom musikbranschen är musikerna själva och de andra frilansarna (teknikerna m.fl. turnépersonal). Det har lett till att branschen har haft en väldig kompetensflykt till andra branscher och nu lider av brist på arbetskraft. Inom livemusiken saknas teknisk och produktionspersonal, men det är även brist inom restaurang- och ordningspersonal." (Enkätsvar.)

"Arbetslösheten inom evenemangsindustrin har diskuterats bland musiker, evenemangsproducenter, företagare och promotorer, men även bland ordningsvakter, restaurangfolk och tekniker som förlorade sin inkomst då bland annat festivaler ställdes in." (Enkätsvar.)

Sammanfattande diskussion

I den här rapporten presenteras en kartläggning och analys av kultursektorns återhämtning och förändring i de nordiska länderna i spåren av covid-19-pandemin år 2022. Utgångspunkten blev en samhällelig situation som på grund av Rysslands anfallskrig och den påföljande energikrisen och inflationen karakteriserats av ovisshet och osäkra framtidsscenarier. I tre av de nordiska länderna och i ett av de självstyrande områdena har parlamentsval genomförts under hösten 2022 eller kommer att genomföras våren 2023. Det ger ytterligare dimensioner och dynamik i samhällsordningen, vars processer är sammanflätade med den turbulens som fortfarande pågår.

När man ska genomföra en granskning av kultursektorns återhämtning efter pandemin ställs man inför två centrala problem: Det går inte längre att göra skillnad mellan effekterna av pandemin och effekterna av andra kriser, och det är svårt att få uppdaterade data på kort tidsperspektiv – samlad statistik för året 2022 fhar inte funnits tillgängligt under utredningsarbetet.

Att på ett verifierbart sätt urskilja vilka skeenden som är följder av pandemin är inte möjligt. Därför har övergripande frågor om vad pandemin har synliggjort inom kultursektorn, kulturekonomin och kulturpolitiken blivit intressantare än att försöka fastställa vad som har varit direkta effekter av pandemin. Vår granskningsmetod betonar övergripande diskursiva analyser snarare än analysen av precisa kvantitativa data.

Nedan sammanfattas svaren på de forskningsfrågor som formulerats i uppdraget från Kulturanalys Norden.

Översikt av strukturen för kultursektorn i respektive land/självständigt område.

I rapporten utgår vi från att den nordiska kulturpolitiska modellen och den nordiska välfärdspolitikerna ingår i en övergripande kulturpolitisk diskurs. Denna diskurs utvecklas på olika sätt i det vi benämner olika kulturpolitiska regimer i olika nordiska länder och självstyrande områden. Regimerna baseras bland annat på nationell historia, olika kulturpolitisk rationalitet, olika förståelse av kultursektorns gränser och organisering samt olika finansierings- och förvaltningsstrukturer. Regimerna uppvisar även variationer kring det kulturpolitiska utövandets relation till olika politik- och ansvarsområden. Tillsammans formar de en komplex helhet av förvaltningsmässiga ansvarsområden och finansiering som implementeras av flera olika ministerier och departement, myndigheter och andra aktörer.

Hur skiljer sig kultursektorns finansieringskällor i länderna åt på ett övergripande plan?

Det finns skillnader i hur man avgränsar kultursektorn i de olika länderna men också huruvida ansvariga ministrar har ett vidare ansvar än enkom kulturfrågor. Till skillnad från de övriga nordiska länderna ligger exempelvis ansvaret för media i Finland på kommunikationsministeriet, medan kulturministeriet har en del av ansvaret för kulturexport och kreativa näringar. I Danmark och Norge inkluderas idrott inom kulturdepartementens område medan det svenska kulturdepartementet också är ansvarigt för demokratifrågor. Det danska systemet inkluderar även högre konstnärliga utbildningar, vilka exempelvis i Finland ingår som en del av universitetsväsendet i utbildningspolitikens område. Islands kulturförvaltning har kultur, konkurrens och incitament samt investeringsavtal inom sitt ansvarsområde vilket skiljer sig stort från de övriga länderna.

Relationerna och samspelet mellan statliga, regionala och kommunala nivåer skiljer sig också relativt mycket mellan de fem länderna. De regionala strukturerna för kulturpolitiken är svagast i Finland och Danmark, medan kommunerna i alla länder är självständiga aktörer med tydligt ansvar för lokala kulturverksamheter. De olika ländernas skattesystem påverkar kulturpolitikens och kulturfinansieringens strukturer. Sverige har en egen beskattningskategori regionalt, vilket helt saknas exempelvis i Finland.

Det finns skillnader mellan hur de olika länderna avgränsar sina kulturbudgetar och vilka andra delar av statsbudgeten som finansierar kultursektorn. En väsentlig skillnad finns i kulturbudgetens relation till lotteri- och andra penningspelsmedel. Finland och Norge är de länder där spelmonopolet gäller alla former av spel. I de andra länderna och i Europa över lag har man allmänt övergått till licenssystem. I Finland, Danmark och Norge har man även öronmärkt delar av vinstmedlen för kulturverksamhet.

Det finns skillnader i den privata sektorns och den tredje sektorns betydelse som resurser för kultursektorn. De kreativa branscherna har blivit en allt större del av den kulturpolitiska diskussionen och betydelsen av den marknadsinriktade delen av kultursektorn och gränsdragningen mellan olika ekonomiska former för kulturproduktion och kulturkonsumtion har varit ett återkommande diskussionsämne under covid-19-pandemin. Särskilt riktandet och utformningen av krisstöden under pandemin har orsakat debatter exempelvis i Finland där musikbranschens representanter kritiserat beslut om att inte ersätta aktörer utifrån uteblivna intäkter utan genom mindre summor i form av konstnärstipendier.

De kulturella branscher som främst räknas som kreativa näringar är de som har utvecklade konsumtionsmarknader och mångdimensionerade strukturer för näringslivsanpassad produktion och verksamhet. På Island har man antagit ett nytt tillägg (Art. 1240/2020–2021) i lagen om inkomstskatt (no. 90/2003). Målet är att det ska omfatta skattelättnader som gynnar producenter och sponsorer av projekt inom tredje sektorn och kulturella näringar.

En intressant aspekt inom den privata kulturkonsumtionen i Norge är den stora mängden av insatser som kallas frivilligarbete (ideellt arbete) och som hela kultursektorn i Norden till en viss del karakteriseras av. Under 2022 hade 58 procent av norrmännen deltagit i frivilligarbete. Det frivilliga arbetet inom kultursektorn beräknades år 2018 ha uppgått till över 21 000 årsverken. Denna resurs är enorm och skulle kunna översättas till en form av privat investering i kultursektorn. Samtidigt är det en del av den tredje sektorns ekonomiska strukturer som går omlott med både offentlig finansiering och kreativa näringar

Hur är kultursektorn kopplad till den övriga ekonomin? Hur beroende är kulturlivet av offentligt stöd?

Pandemin tydliggjorde sambanden mellan samhällets olika sektorer. Krishanteringens skedde tvärs över olika politikområden vilket medförde att åtgärder inom flera områden fick effekter även på kulturlivet. Kultursektorn visade sig i hög grad vara integrerad i och inte separerad från andra politikområden. Det här är synligt i bland annat återstartsrapporterna och kan skönjas även i de olika ländernas kulturbudgetar.

Det finns skillnader mellan de sätt som de nordiska länderna sinsemellan har haft möjlighet att bekosta krisstöden i sina samhällen. Kulturlivet i alla de nordiska länderna och områdena är tydligt beroende av offentligt stöd. Pandemin har tydliggjort det ytterligare. Samtidigt finns det stora skillnader mellan de olika ländernas allmänna samhällsekonomier vilket ger effekter på både de offentliga kulturstöden och på den privata kulturkonsumtionen.

Är det möjligt att dra slutsatser om att skillnader mellan ländernas finansieringsstrukturer har påverkat kulturpolitiken efter pandemin?

I jämförelse med finanskrisen 2008, då man i många länder drog ner på den offentliga finansieringen, verkar situationen nu vara en annan. De statliga krisstöden har i flera återhämtningsplaner setts som en del av nationell och regional utveckling, och det kreativa fältet uppfattas som en utvecklingssektor. Det innebär inte nödvändigtvis att den offentliga finansieringen kommer att öka, snarare kan det betyda att ett fokus på mer marknadsorienterade finansieringsmodeller uppfattas som en bärkraftig utveckling.

Tendensen i den kulturpolitiska utvecklingen i alla de nordiska länderna är ett ökat

samarbete mellan den offentliga och den privata sektorn. Det finns tecken på att olika finansieringsformer utöver den offentliga budgeten kommer att vara av intresse inom kulturpolitiska utredningar. Samtidigt finns det tecken på att samarbetet mellan olika politikområden aktualiseras som en följd av de strukturer som synliggjorts av pandemin. Även olika nationella särdrag har i jämförelsen blivit tydliga. Dessa kan ge större effekter på olika sätt i framtiden.

Finns det synliga förändringar i kulturområdets budgetstruktur, stödsystem och styrning/mål?

Budgetstruktur: Vilka förändringar har gjorts eller planeras i statsbudgetarnas utgiftsområden för kultur med anledning av pandemin?

De offentliga kulturbudgetarna för 2023 har inte nämnvärt påverkats av pandemin. I Norge har man ökat stödet till frivilligarbete (ideellt arbete) och i Sverige har man ökat stödet till konstnärer något. I Finland gav pandemin ytterligare skäl till att styra om penningpelsvinster som tidigare öronmärkts för kultur till den allmänna statsbudgeten. Detta leder till en omstrukturering av kulturbudgeten i framtiden. På Island är kulturbudgeten fördelad på flera olika ministerier. Danmarks kulturbudget är i stor utsträckning bunden till lagstiftningen inom kultursektorn.

Stödsystem: Har formerna och inriktningen för fördelningen av offentliga medel förändrats med anledning av pandemin? I så fall i vilka avseenden? Har det skett avveckling eller permanentning av de införda stödinsatserna till kulturen?

De direkta krisstöden till kultursektorn har avvecklats i alla de nordiska länderna och självstyrande områdena under 2022. Den danska kulturministern utlovade nya krisstöd på grund av inflationen under 2023. I Finland är medel från EU:s återhämtningsplan under 2023 i bruk även för kultursektorn.

Hur de åtgärder som förslås i flera av återhämtningsrapporterna kommer att följas upp är ännu oklart. Därtill pågår flera utredningar kring verksamhetsvillkoren inom kultursektorn som eventuellt kommer att påverka finansieringsstrukturerna.

Kulturpolitiken under pandemin var i första hand en samhällsekonomisk politik där krisstöd infördes helt eller delvis utanför de etablerade kulturstödsformerna. De kriterier som formulerades hade delvis andra grunder än kulturpolitiska.

Kulturpolitiska mål: Har de kulturpolitiska målen eller politikens inriktning i respektive land/självstyrande område förändrats på något sätt med anledning av pandemin?

De centrala kulturpolitiska målen i den nordiska kulturpolitiska modellen utmanades inte som sådana av covid-19-pandemin. Någon större inverkan på väsentliga politiska instrument eller ansvarsfördelning kan heller inte skönjas. Snarare kan befintliga policyinriktningar sägas ha bekräftats även om måluppfyllelse kraftigt begränsades. Kulturpolitiken i de olika nordiska länderna har dock olika fokus och det finns signaler som visar på både konvergerande och divergerande riktningar.

Två centrala teman som återkommer i fokus för såväl definitionen av kultursektorn som för utövandet av alla de nordiska ländernas kulturpolitik är dels de professionella konstnärernas verksamhetsförutsättningar, dels tillgången på och tillgängligheten till kultur för alla invånarna i de olika länderna. Båda dessa aspekter har uppmärksammats i återhämtningsrapporter och budgetpropositioner.

En av de huvudsakliga bristerna i de kulturpolitiska strukturerna som pandemin enligt många observatörer har synliggjort är de fundamentala skillnader som råder mellan olika aktörer i kultursektorn gällande arbetsförhållanden, rätten till ersättning genom de nationella socialförsäkringssystemen och individens ekonomiska risktagande vid krissituationer. Covid-19-pandemin synliggjorde svaga strukturer och ojämlikheter som står i stark kontrast till den nordiska välfärdspolitiska modellen. Detta har bland annat lett till att kulturpolitiken alltmer tenderar att gå omlott med andra politik- och ansvarsområden såsom finans- och skattepolitik samt sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik. Nyligen genomförda och aktuella riksdagsval i flera av de nordiska länderna kan komma att påverka den kulturpolitiska inriktningen.

En förändring man kan se i flera länder är att pandemin ytterligare synliggjorde behovet av datainsamling om kultursektorn på alla förvaltningsnivåer. Genomgången visar att man i alla länderna har noterat behovet av ökad datainsamling och kunskapsproduktion, samt att behovet av att kartlägga relationen mellan kulturpolitiken och de kreativa näringarna har ökat under pandemin.

Kulturens legitimering i den kulturpolitiska diskursen: Finns det tecken på att argumentationen för kulturområdets betydelse har förändrats på något sätt under pandemin och i så fall hur?

I flera av de nordiska länderna finns tendenser att koppla kulturpolitiken till andra samhällspolitiska mål, vilket breddar utövandet av kulturpolitiken. I den kulturpolitiska diskursen finns det tecken på att den hållbara utvecklingen nu är mer aktuell än någonsin och potentiellt kan förändra själva den politiska karaktären för utövandet av kulturpolitiken. Det här är en utveckling som kan ses även internationellt, vilket även framgår av Unescos rapport "*Culture in Times of COVID-19: Resilience, Recovery and Revival*" (UNESCO 2022):

"Covid-19-pandemin har förändrat den allmänna synen på kulturens värde. Det här öppnar en möjlighet att omforma ett strategiskt synsätt på kulturen, placera kulturen och kreativiteten som ett fundament för ett hållbart ekosystem, som innefattar välbefinnande, social sammanhållning, delaktighet och ansvar för miljön."

Det här framkommer i flera av återhämtningsrapporterna, i olika enkätsvar och debatter. Tydligast artikuleras detta i det finländska undervisnings- och kulturministeriets förslag till det kommande regeringsprogrammet:

- Kulturens betydelse för den mentala krisberedskapen är stor eftersom kulturen stärker både samhällets kapacitet och människors förmåga att klara av de utmaningar som de står inför.
- Kulturens betydelse för den ekologiska utvecklingen är viktig, eftersom en hållbar utveckling kräver en djupgående förändring av värderingar, livsstil och konsumtion. Kultursektorn kan bidra till denna utveckling.
- Kulturens betydelse för den ekonomiska utvecklingen är viktig eftersom kulturen skapar innovationer och lägger grunden för innovationer inom andra sektorer. Kultursektorn är en viktig bransch inom näringslivet och en investering i kultur lönar sig eftersom den ger samhället skatteintäkter och fördelar i samband med välfärd och ekonomi mer än insatsen.
- Kulturens betydelse för samhällets bildningsgrund är viktig eftersom kulturen ökar samhällets kreativa resurser, skapar mångfald och tryggar yttrandefriheten och demokratin.

Hur har kultursektorn i respektive land i det här skedet återhämtat sig från pandemin?

I början av år 2023, kan vi inte säga något slutgiltigt om kultursektorns återhämtning även om enstaka statistiska sammanställningar ger tecken på en återhämtning. Harmoniserad och jämförbar statistisk information från år 2022 finns det inte i praktiken särskilt mycket av. Vi har också använt offentliga utlåtanden från olika intressentgrupper som källa, men man ska förstås komma ihåg deras position och att de inte nödvändigtvis erbjuder en helt neutral synvinkel.

I Danmark publiceras regelbundet en kulturbarometer som belyser invånarnas kulturvanor, köpvillighet och trygghet i förhållande till att ta del av professionella, publikriktade kulturaktiviteter. Under hösten 2022 konstaterades att pandemin inte längre är en central faktor som påverkar människors kulturkonsumtion. Undersökningen visade att de faktorer som har mest negativ inverkan på viljan att uppleva konst och kultur främst är ekonomiska: 1) Stigande utgifter för konsumtionsvaror, 2) Stigande utgifter för energi och gas, 3) COVID-19, 4) Klimatkrisen, 5) Kriget i Ukraina.

Sanktionerna mot Ryssland har haft omfattande effekter på bland annat inflationen, som i sin tur försämrar hushållens köpkraft. Inflationen och energikrisen påverkade människornas konsumtionsvilja när det gällde kultur under 2022 och på samma gång påverkades kulturarbetarnas ekonomiska situation av ökade kostnader.

I vilken utsträckning har kulturutbud och sysselsättningen inom kultursektorn återhämtat sig i respektive land i detta skede?

All tillgänglig statistik visar att sysselsättningen och kulturkonsumtionen har återhämtat sig till en viss grad, men många frågor återstår ännu. Pandemin orsakade ett avbrott i både det egna utövandet och tillgången till det professionella utbudet. Traditionella kulturella strukturer och uttrycksätt har påverkats, levnadsvanor har förändrats och söker nya sociala former – något som på olika sätt kommer att påverka även kulturpolitikens utveckling.

Flera av de nordiska länderna har beslutat om kulturpolitiska insatser som syftar till att få särskilt barn och unga att återuppta kulturella verksamheter och aktivt delta i kulturlivet genom frivilligarbete (ideellt arbete) och som publik. Det finns tecken på att publiken kommer tillbaka, men även tecken på att detta inte gäller alla åldersgrupper. Den ekonomiska situationen har gjort att många måste göra omprioriteringar i sina konsumtionsvanor, inklusive kulturvanor. Ökningen av digitaliseringen och distanskonsumtionen av kultur under pandemin har uppmärksamrats inom såväl forskningen som kulturpolitiken. Hur digitaliseringens utveckling kommer att förändra kultursektorn är något som är angeläget att följa upp.

De enkäter och barometrar som publicerats i Finland visar att användningen av de offentliga kulturtjänsterna återhämtats under hösten 2022 men att bio- och teaterbesök inte återkommit till den nivå som de var på under 2019. I Danmark visar en återkommande kulturbarometer att det finns en osäkerhet inför ett aktivt deltagande i kulturlivet, men enligt statistiken har en återhämtning av kulturdeltagandet skett under det tredje kvartalet av 2022. Tendensen är att den samhällseliga turbulensen påverkar på en psykologisk nivå även om aktiviteterna har återhämtat sig.

På EU-nivå ökade sysselsättningen 2021 igen efter en nedgång 2020. Eftersom EUROSTAT:s definition av kultursektorns sysselsättning är väldigt vid säger tabellens siffror i slutändan ganska lite om situationen för kultursektorns olika delar i spåren av pandemin i de olika länderna. Såsom OECD:s senaste publikation konstaterar går det inte att i den nuvarande sysselsättningsstatistiken utläsa något om personernas andra arbeten eller olika typer av frivillig (ideell) verksamhet. Å andra sidan uppmärksammar statistiken inte heller tillräckligt de egenanställda som är en typisk form inom kultursektorn. De egenanställdas och frilansarnas utsatta situation har åter lyfts fram i spåren av pandemin.

Eurostat ger en samlad översikt av de nordiska ländernas sysselsättningsstatistik för år 2022. Den täcker näringsgrenarna 90–93 samt specifikt 90 och 91, vilka omfattar underhållning, konst och rekreation samt bibliotek, arkiv och museer. I kategorin 90–93 "Arts, entertainment and recreation" hade sysselsättningen i Danmark under det tredje kvartalet 2022 återhämtat sig till nivån före pandemin. I Finland låg sysselsättningsgraden då på samma nivå som 2019, men lite lägre än det första kvartalet 2020 strax innan pandemin bröt ut. I Sverige hade kulturarbetsmarknaden fortfarande tredje kvartalet 2022 inte återhämtat sig; åren före pandemin låg nivån som högst på nära 145 000 personer. De senaste siffrorna för Norge är tydligt högre än före pandemin.

Under fjärde kvartalet 2022 ser vi en försämring av sysselsättningen i flera länder. Det är svårt att bedöma vad som orsakat den vändning som syns i statistiken. Energikrisen och den ekonomiska krisen kan vara en möjlig förklaring. En förklaring kan också vara att delar av arbetskraften lämnat kultursektorn.

I materialet framkom uppfattningar om arbetskraftsbrist inom vissa branscher och även en kompetensflykt från de kreativa branscherna. Då verkar det handla om kultursektorns hela ekosystem, vilket innefattar även yrken som inte direkt är konstnärliga yrken. Många av dessa yrken är ändå centrala för kultursektorns ekosystem. Frågan skulle kräva ytterligare forskning och fokuserade utredningar om olika yrken inom kulturbranscherna. I dagens läge är det inte möjligt att få tillräckligt detaljerat data om olikheter och skillnader mellan olika kulturbranschers produktionsfaser och värdekedjors effekter på arbetsmarknadssituationen.

De finländska konst- och kulturbarometern från år 2022 visar att tendenserna att

söka sig bort från kultursektorn till andra yrken har ökat under pandemins slutskede. Vilka skäl som finns för en ökad vilja att byta bransch är svårt att uttyda.

I alla de nordiska länderna har man uppmärksammat den sårbarhet som frilansare, egenanställda, småföretagare och kombinatörer inom kultursektorns arbetsmarknad verkar under. Utredningar pågår i flera av de nordiska länderna för att få till stånd såväl arbetsmarknadspolitiska som kulturpolitiska åtgärder för att skapa drägliga förutsättningar för konstnärer och andra professionella kulturskapare inom kultursektorn. Det har även påpekats att många av de frågor om bland annat trygghetssystemen som synliggjorts tydligare under pandemin är något som många aktörer har tampats med länge. Därför handlar det inte om att klara en återhämtning efter en kris, utan om att söka lösa omständigheterna kring sårbarhet och utsatthet strukturellt och på lång sikt.

Kulturarbetsmarknadens villkor genomsyrar den globala diskussionen och man kan bli förvånad över hur mycket som är aktuellt även för de nordiska länderna som ändå karakteriseras av en långt genomförd välfärdsmodell. Den uppmaning som sammanfattas i UNESCO:s återhämtningsrapport är väsentlig att ta till sig även i Norden:

Growing awareness of the importance of ensuring the livelihoods of artists and cultural professionals. While many governments, non-governmental organizations (NGOs), foundations, and private enterprises provided assistance to artists and cultural professionals in the form of culture sector-specific relief programmes during the pandemic, there are growing concerns about the systemic issue of precarious employment modalities in the culture sector. This precarity, which predates the pandemic, is especially acute for individual artists, freelancers and micro-organizations and enterprises, and affects their capacity to access relief programmes and to ensure the necessary cash flow to withstand crises such as the COVID-19 pandemic. The pandemic also exposed existing inequalities in remuneration, access to social and economic benefits (for example, pensions, childcare, unemployment benefits and access to health care) and access to resources such as digital infrastructure or social capital. The interruption of activity due to the crisis has led to greater economic hardship for women, who generally work in more precarious and lower-paid jobs than men. In addition, the imposed lockdown increased the exposure of women to gender-based violence, including online violence, harassment, and discrimination. Consequently, the culture sector is today less equal and less diverse than before, with pre-existing inequalities having been exacerbated across the entire ecosystem. (UNESCO 2022: Culture in Times of COVID-19: Resilience, Recovery and Revival, s. 11.)

I vilken utsträckning har kultursektorn återhämtat sig ekonomiskt under år 2022?

Ett ekonomiskt perspektiv på konst och kultur belyser dess värde mätt efter marknadens utbud och efterfrågan. Som vi konstaterat tidigare består kulturekonomin och kultursektorn av flera ömsesidigt beroende delfaktorer. Därför är frågan om den "ekonomiska återhämtningen av kultursektorn i de nordiska länderna" väldigt mångfacetterad och svår att svara på till exempel på grund av skillnader i avgränsningen av begrepp och varje lands egen kontext.

Kulturbranscherna är sinsemellan olika när det gäller verksamhets- och ekonomisk logik. Förändringar inom kulturens ekonomi har synliggjorts under pandemin bland annat genom att den ekonomiska situationen inom olika kultur- och konstbranscher tedde sig väldigt olika i relation till tillgängliga stöd och de kriterier som gällde för stöden. Branscher med utvecklade ekosystem kunde bättre tillgodogöra sig till exempel olika företagsstöd. Relationerna mellan olika produktions- och distributionsmodeller synliggjordes bland annat genom olika möjligheter att nyttja digitaliseringens framväxt. De som ekonomiskt har kunnat dra fördel av förnyade strukturer har i hög grad varit andra aktörer än enskilda konstnärliga utövare.

Samlad statistik gällande sysselsättning, kulturens del av BNP och utvecklingen av företagen och den privata konsumtionen kommer att för år 2022 finnas tillgängligt inom några år. Ur ett statistiskt perspektiv kan det således vara av värde att återkomma till pandemins konsekvenser med en mer preciserad frågeställning och med mer fokuserat datamaterial. Material som skulle kunna påvisa kultursektorns generella återhämtning finns dock inte att tillgå då kultursektorn är diversifierad och definieras olika i de olika länderna. Fokuserade granskningar kunde även göras av kultursektorns olika delar såsom kulturinstitutionernas eller de egenanställdas situation.

Referenser

Belfiore, E. (2004). *The methodological challenge of cross-national research: comparing cultural policy in Britain and Italy*. Working Paper. Coventry: Centre for Cultural Policy Studies, University of Warwick. *Centre for Cultural Policy Studies University of Warwick Research Papers (No.8)*.

Belfiore, E. (2021). "Is it *really* about the evidence? Argument, persuasion, and the power of ideas in cultural policy." In *Cultural Trends*.
<https://doi.org/10.1080/09548963.2021.1991230>

Berge, O. K., Hylland, O. M. & Storm, H. (2022). "Da COVID-19 traff den nordiske kultursektoren. De nordiske landenes kulturpolitiske tiltak i møte med pandemien." I *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 25:2, s. 1–19. <https://doi.org/10.18261/nkt.25.2.1>

Berge, O. K. (2022). A Land of Milk and Honey? Public funding for culture in Norway. In *Kulturanalys Norden 2022. Public funding for culture in Norway. Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s. 71–88). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022.
<http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-005>

Betzler D., Loots, E., Prokúpek, M. Marques, L. & Grafenauer P. (2020). "COVID-19 and the arts and cultural sectors: investigating countries' contextual factors and early policy measures." In *International Journal of Cultural Policy*, 27:6.
<https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1842383>

Bille, T. (2022). Where do we stand today? An essay on cultural policy in Denmark. In *Kulturanalys Norden 2022. Public funding for culture in Norway. Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s.20–40). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022.
<http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-005>

Braun, V., Clarke, V., Boulton, E., Davey, L. & McEvoy, C. (2021). "The online survey as a qualitative research tool." In *International Journal of Social Research Methodology*, 24:6, 641-65.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13645579.2020.1805550>

Comunian, R. & England, L. (2020) "Creative and cultural work without filters: COVID-19 and exposed precarity in the creative economy." In *Cultural Trends*, 29:2, 112-128. <https://doi.org/10.1080/09548963.2020.1770577>

De Beukelaer, C. & Spence, K-M. (2019). *Global Cultural Economy*. London & New York: Routledge.

Dubois, V. (2015). "Cultural Policy Regimes in Western Europe." Wright, J. D. (Ed). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Second Edition*. Elsevier, 460–465. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.10419-2>

Duelund, P. (2003). "The Nordic Cultural Model. Summary." Duelund, Peter (Ed.). *The Nordic Cultural Model. Nordic Cultural Policy in transition*. Copenhagen: Nordic Cultural Institute. Pp. 479–530.

Ejgod Hansen, L., Loft Bergstrand, A., Hansen, A.J., Mischa Hansen, C., Harchi, N.R., Klausen, S., Hamish Lockwood, E., Yoon Madsen, I. & Broni Nielsen, M. (2022). "Vil COVID-19 udfordre den danske teaterstrukturen? Tentative svar baseret på det århusianske teaterlandskab", I *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 25:2, 1–15. <https://doi.org/10.18261/nkt.25.2.2>

Hylland, O. M., Burri, M., Lindblad Gidlund, K., Handke, C., Rodríguez, Morató A., Oakley, K., Primorac, J. & Uzelac, A. (2022): "Pandemic cultural policy. A comparative perspective on COVID-19 measures and their effect on cultural policies in Europe." In *International Journal of Cultural Policy*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/10286632.2022.2154342>

Jakonen, O. (2022). *Cultural policy in a strategic state. Steering and funding of art and culture as administrative politics* [Kulturpolitik i en strategisk stat. Styrning och finansiering av konst och kultur som administrativ politik]. JYU Dissertations 565. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9211-8>

Jakonen, O. & Sokka, S. (2022). "Finnish cultural policy as public funding: regime view across policy domains." I *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 25:3, 293–313. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/nkt.25.3.9>

Junnilainen, L. (2021). Sosiaaliturvajärjestelmä ei tue kulttuurialan itsensä työllistäjiä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 86:4, 431–437. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143079/YP2104_Junnilainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaaber, E. (2022). Cultural policy development in the 21st century: Tales of two decades in Iceland. *Kulturanalys Norden* (2022). Public funding for culture in Norway. Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture. (s. 89-112). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-005>

Kleppe, B. (2022). *Norway Short cultural policy profile*. Compendium of Cultural Policies and Trends. December 2022. https://www.culturalpolicies.net/wp-content/uploads/pdf_short/norway/Norway-short-122022.pdf (16.3.2023).

Kulturanalys Norden. (2018). *Kulturpolitisk styrning. Ansvarsfördelning och reformer inom de nordiska ländernas kulturpolitik under 2000-talet*.

https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2020/09/kulturpolitisk-styrning_webb.pdf

Kulturanalys Norden. (2021). *COVID-19-pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiskelandene*. Nord 2021:030. <https://pub.norden.org/nordiskkulturfakta2021-02/#>

Kulturanalys Norden (2022) *Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers. <http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-005>

Lindqvist, K. (2022). Public Funding for Culture in Sweden. In Kulturanalys Norden (2022). *Public funding for culture in Norway. Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s. 113-132). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <https://pub.norden.org/nordiskkulturfakta2022-01/#91731>

Luonila, M., Renko, V., Jakonen, O., Karttunen, S., Kanerva, A. (2022). "The effects of the COVID-19 Pandemic on the field of Finnish Cultural Industries: revealing and challenging policy structures". Salvador, E., Navarrette, T., & Srakar, A. (Eds.) *Cultural Industries and the COVID-19 Pandemic: A European Focus*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003128274>

Lundgren, P. (2022). Åland. In Kulturanalys Norden (2022). *Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s. 68-70). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <https://pub.norden.org/nordiskkulturfakta2022-01/#91694>

Lundgren, P. (2022). Greenland. In Kulturanalys Norden (2022). *Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s. 45-47). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <https://pub.norden.org/nordiskkulturfakta2022-01/#92275>

Lundgren, P. (2022). Faroe Islands. In Kulturanalys Norden (2022). *Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture*. (s. 41-44). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <https://pub.norden.org/nordiskkulturfakta2022-01/#92279>

Mangset, P., Kangas, A., Skot-Hansen, D. & Vestheim, G. (2008). "Nordic cultural policy." *International Journal of Cultural Policy*, 14: 1, 1–5. <https://doi.org/10.1080/10286630701856435>

Mangset, P. (2020). "The end of cultural policy?" In *International Journal of Cultural Policy*, 26:23, 398–411. <https://doi.org/10.1080/10286632.2018.1500560>

Mangset, P., Kleppe, B. & Torvik Heian, M. (2023). "Artistic careers and crises. How did the pandemic affect Norwegian artists?" In *Cultural Trends*. <https://doi.org/10.1080/09548963.2023.2167067>

Murtoniemi, K. (2020). "Democratising Goals in a Neoliberal Context—The Multiple Temporalities in Finnish Cultural Policy Discourses." In *Critical Arts*, 34:5, 107–120. <https://doi.org/10.1080/02560046.2020.1843828>

Myndigheten för kulturanalys. (2021). *Kulturvanor 2021*. <https://kulturanalys.se/publikation/kulturvanor-2021/>.

Myndigheten för kulturanalys. (2022). *Kulturarbetsmarknaden efter pandemin*. Faktblad 2022:2. <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Faktblad-Kulturarbetsmarknaden-efter-pandemin-webb.pdf>

Myrczik, E., Heikkilä, R., Nørgaard Kristensen, N. & Purhonen, S. (2022). "Missing out on culture—or not: Danes and Finns' cultural participation, the pandemic, and cultural policy measures." I *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 25:2, 1–24, <https://doi.org/10.18261/nkt.25.2.4>

NORDICOM. (2023). *Communicating a Pandemic: Crisis Management and COVID-19 in the Nordic Countries*. Nordic Council of Ministers, Nordic Information Centre for Media and Communication Research. <https://doi.org/10.48335/9789188855688>

OECD. (2020). *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-COVID-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/#section-d1e3128>

OECD. (2022). *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries, Local Economic and Employment Development (LEED)*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/991bb520-en>.

Rosenstein, C. (2021). "Cultural policy archetypes: the bathwater and the baby." In *International Journal of Cultural Policy*, 27:1, 16–29. <https://doi.org/10.1080/10286632.2019.1691175>

Ruusuvirta, M. (2019). *Does sector matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations*. JYU Dissertations 60. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniahho, A. (2021). Taiteen ja kulttuurin barometri 2020. *Taiteilijat ja taiteen tekeminen kunnissa* [Artists and Artistic Work in Local Municipalities Arts and Culture Barometer 2020, Overview and Summary]. Cuporen verkkojulkaisuja 67. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore ja Taiteen edistämiskeskus. <https://www.cupore.fi/en/publications/cupore-s-publications/artists-and-artistic-work-in-local-municipalities>

Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniahho, A. (2022). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2021. Tulevaisuuden taiteentekijät*. [Artists in the Future Arts and Culture Barometer 2021. Overview, summary and visions of the future]. Cuporen verkkojulkaisuja 69. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/en/publications/cupore-s-publications/artists-in-the-future>

Sandberg, S. (2023). "The role of administrative tradition in government responses to crises. A comparative overview of five Nordic countries." In: Johansson, Bengt, Øyvind Ihlen, Jenny Lindholm, & Mark Blach-Ørsten (Eds.) *Communicating a Pandemic: Crisis Management and COVID-19 in the Nordic Countries*. University of Gothenburg: Nordicom. <https://doi.org/10.48335/9789188855688>

Saukkonen, P. (2014). *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys*. Cuporen verkkojulkaisuja 23. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/pasi-saukkonen-vankka-linnake-joustava-sopeutuja-vai-seisova-vesi>

Snowball, J. D. & Gouws, A. (2022). "The impact of COVID-19 on the cultural and creative industries: determinants of vulnerability and estimated recovery times." In *Cultural Trends*.

Sokka, S. & Johannisson, J. (2022). Introduction: cultural policy as a balancing act. In *Kulturanalys Norden* (2022). Cultural policy in the Nordic welfare states: aims and functions of public funding for culture. (s. 8–19). Nord 2022:005. Nordic Council of Ministers 2022. <http://dx.doi.org/10.6027/nord2022-005>

Sokka, S., Oksanen-Särelä, K., Kurlin-Niiniaho, A., Lefever, N., Leppänen, A. & Jakonen, O. (2022). *Luovien alojen koronatuotet vuosina 2020 ja 2021. Kohdennukset ja kokonaisuus*. Cuporen työpapereita 19. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/cuporen_tyopapereita_19_koronatuotet_2020_2021.pdf

Throsby, D. (2010). *The Economics of Cultural Policy*. Cambridge University Press.

Bilaga

I början av december 2022 genomförde vi en snabb enkät till aktörer inom de nordiska ländernas kultursektorer. Det var fråga om en kvalitativ online-enkät, vars syfte var att på ett smidigt sätt få information om sådana perspektiv som statistisk data inte fångar upp. Denna typ av kvalitativa enkäter tillför i sin helhet utredningen nya synpunkter, även om de enskilda svaren kan vara relativt begränsade (Braun et al. 2021, s.642).

Enkäten skickades till en grupp som av Cupores team bedömdes representera professionella utövare av konst, forskning och administration inom kultursektorn i de olika länderna och områdena. Urvalet grundades på den information som då fanns samlad. En mer omfattande eller grundad enkät var inte möjligt att genomföra inom projektets tidsram.

Enkäten bestod av fyra tematiska frågor. Den skickades ut till sammanlagt 300 personer och vi fick 51 svar (16 %), varav 37 var från Finland (73 %). Även om mängden svar var begränsad kompletterar resultatet från enkäten på ett intressant sätt olika aspekterna av forskningen, särskilt genom de öppna svaren.

Tabell A. Antalet respondenter (n = 51) per land/område i Cupores enkät.

Land eller område	n	Procent
Finland	37	72,5 %
Sverige	3	5,9 %
Grönland	3	5,9 %
Färöarna	3	5,9 %
Norge	2	3,9 %
Åland	2	3,9 %
Danmark	1	2,0 %
Island		0 %

Tabell B. Representerade verksamhetsområden i svaren på Cupores enkät.

Verksamhetsområde	n	Procent
Konstnärlig verksamhet	17	33,3 %
Opinionsbildning	14	27,5 %
Kulturförvaltning	13	25,5 %
Kulturforskning/statistik	7	13,7 %

Tabell C. Representerade konstarter i svaren på Cupores enkät.

*refererar till respondenter som inte markerade någon särskild konstart.

Konstområde	n	Procent
Annat*	19	37,3 %
Visuell konst	12	23,5 %
Musik	9	17,6 %
Scenkonst	5	9,8 %
Arkitektur och design	3	5,9 %
Audiovisuell konst	2	3,9 %
Litteratur	1	2,0 %

Vi frågade vad pandemin synliggjorde inom den nuvarande kulturpolitiken och om kultursektorns tillstånd. Ett genomgående tema bland svaren rörde kulturpolitikens svaga ställning i relation till många andra starka politikområden. Det här betonades särskilt i relation till hur kultursektorn behandlades under pandemin (nedstängningen av samhället och restriktionernas ojämlikhet, otillräckliga stöd till vissa delar av kultursektorn). I Finland upplevdes restriktionerna för evenemang och restauranger av många som orimliga och dåligt genomförda. Restriktionerna varade närmare två år och drabbade olika branscher på ett ojämlikt sätt. Kulturbranscherna arrangerade en gemensam stor demonstration mot restriktionerna i februari 2022.^[314]

314. <https://yle.fi/a/3-12299685> (läst 23.2.2023).

En anmärkningsvärd faktor i enkätsvaren är att i stället för olika konst- eller kulturbranscher betonades allmänt å ena sidan förändringen i kulturpublikens konsumtionsvanor, delaktighet och beteende och å andra sidan egenföretagares och frilansares svaga ställning i trygghetssystemet och allmänt i välfärdsstatens kulturpolitik redan före pandemin. Likaså nämndes unga och nytutexaminerade konstnärer som grupper som speciellt lidit av pandemin. Enligt statistiska data från Finland inverkade pandemin på studier och på sysselsättningen efter utbildning inom kulturbranschen år 2020, men någon mer uppdaterad statistik än så finns inte tillgänglig förrän om ett par år.^[315] Av konstformerna nämndes mest scenkonst, film samt bildkonst. För bildkonstens del koncentrerade sig respondenterna inte så mycket på återhämtningen, utan beskrev bildkonstens allmänt svaga ställning redan före pandemin.

"Vad uppfattar du att pandemin särskilt synliggjorde inom kulturlivet och i kultursektorns struktur och politik"^[316]

Översikt över kulturens status i samhället

- Det finns en begränsad debatt eftersom kulturpolitiken prioriteras lägre än många andra teman i vårt samhälle.
- När covid-19-pandemin avtog så avtog även diskussionerna om coronans effekter ganska snabbt. De fina talen om stödet till kulturen var bortglömda och man återgick till tiden före pandemin.
- Pandemin påvisade att konst- och kultursektorn är i marginalen även under en katastrof. Kulturens och konstens betydelse och samhällsliga status diskuterades inte, även om atmosfären utan levande konst, musik och teater var rätt dystert.
- Kultur intresserar inte, det värderas inte, inte i handling, inte längre i talen heller.
- Covid-19-pandemin gjorde det särskilt uppenbart hur omfattande kulturens effekter är.
- Kulturens betydelse för människan blev uppenbar. Kanske väcktes hos allmänheten något av det faktum att konsten utgör en så stor del av samhället som tas för givet.
- I publikens ögon blev det tydligt att kulturen saknas när den stängs ner. Det har visat att kultur och konst är viktigare för oss än vi trodde och att det upptar en stor del av vårt (under)medvetande.
- I dag är det kriget i Ukraina som får konsekvenser. Kulturens betydelse för den mentala hållbarheten har identifierats bättre än tidigare.

Digital kulturförbrukning vs. fysisk närvaro

- Att de icke-digitala erfarenheterna är viktiga. Det blev tydligt att människor värdesätter mötet, också som en del av ett kulturevenemang.
- Digitaliseringen framstår som en allmän lösning. Jag oroar mig för denna utveckling: allt och alla kan inte digitaliseras.

315. <https://stat.fi/sv/publikation/cku6s0t343spm0e61pwmeri5n> (läst 23.2.2023).

316. Totalt 48 svar.

Kulturpolitikens värde och ställning

- Detta att kulturen har så få försvarare och förespråkare hos regering och riksdag i Finland är tyvärr inte någon nyhet för oss som i flera år försökt synliggöra konstnärernas behov och vardag.
- Kulturens betydelse som en del av den övergripande hållbarheten beaktas inte tillräckligt.
- Hur svaga strukturerna är och hur lite konsten uppskattas.
- Kulturens marginella ställning: kulturverksamheten var lätt att stänga.
- Kultursektorn var den första som tvingades stänga vid de olika vågorna av covid-19.
- Kulturen som egenvärde, näring och sysselsättning ses fortfarande som en underordnad faktor.
- Kultursektorn som helhet intresserar ingen eller åtminstone syns inte detta intresse och hör inte hemma någonstans jfr. restaurangbranschen

Kultursektorns bevakning av dess intressen

- Kulturorganisationerna borde inta en starkare ståndpunkt när det gäller kulturpolitiken och konstnärernas roll. Organisationer varken tar eller vågar kommentera saker på fältet.
- Att kulturlivet och kulturorganisationerna är alldeles för löst organiserade, och att det finns alldeles för många organisationer som kan tala för kulturen i det politiska systemet.
- Evenemangsindustrin blev starkt framträdande som en igenkännlig ny bransch.
- Kulturvännerna, som också skulle tala analytiskt för politiken, och inte bara för och ur den egna smala konstens synvinkel, är få, eller åtminstone i den offentliga debatten tämligen tysta, obefintliga.

Kontakterna mellan de olika politikområdena

- Man har också börjat tala om att återställa kulturens tillväxtpotential, vilket i sin tur gör kulturen till en del av näringspolitiken.
- Det finns nu en klar syn på kulturens genomskärning i hela samhället, och kravet på att se den som en del av de olika ministerierna/departementen har nu kommit fram tydligt.
- Samarbete mellan social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet samt undervisnings- och kulturministeriet.
- På politisk nivå blev det tydligt att kultursektorn är en stor del av den sociala ekonomin.
- Kultursektorns strukturer är mycket komplicerade. Det är en utmaning att skapa en kulturpolitik som passar alla.
- I kultursektorns strukturer betonades de offentligt finansierade institutionernas starkt skyddade ställning i förhållande till andra aktörer.
- Kulturpolitiken har i hög grad blivit ett ministeriums uppgift. Det skulle behövas mer samarbete mellan ministerierna och även mod och förmåga att avvika från de så kallade eviga modellerna.

Syselsättning och social trygghet

- Egenanställda arbetstagares svåra socialskydds- och arbetsmarknadsställning samt låga inkomster.
- Konstnärernas dåliga ställning i det sociala systemet.
- Skillnad mellan frilansare och anställda.
- Det otypiska arbetets - som i dag är typiskt - utmaningar blev mer synliga och beskrivna även för beslutsfattarna.
- Kulturaktörers vardag och svagheter i sektorns struktur och finansiering.
- Konstnärernas sociala ställning är svag i samhället och i arbetslivet.
- Strukturerna och arbetsmarknadspolitiken skulle behöva en omfattande reform.
- Lapptäcksekonomin hos de egenföretagande konstnärerna/kulturarbetarna, som paradoxalt nog både gör dem mycket motståndskraftiga mot kriser (de har många ben att stå på, och kan t.ex. växla mellan produktion och presentation) OCH sårbara (pga. Att dessa många inkomstkällor alla är relativt små).
- Arbetskraftens koncentration inom kultursektorn och antalet anställda inom denna sektor har kanske också blivit mer konkret både för beslutsfattare och på det allmänna planet.
- Pandemin belyste egentligen redan svaga befintliga strukturer. Frilansande konstnärers svårigheter, som småföretagare eller kombinatörer, att matcha våra generella trygghetssystem.
- De generella pandemistöd som staten satte in under pandemin visade sig också i mindre utsträckning nå gruppen frilansande konstnärer.

Ojämlighet mellan kulturbranscher

- Skillnader i fråga om ojämlikhet inom sektorn, stöd och uppskattning från olika kultursektorer.
 - Stöden delas ut till dem som redan har tillgångar och synlighet.
 - Kulturpolitiken visade på stora svårigheter att skapa fungerande strukturer och lösningar för icke-etablerade institutioner.
-

**Kultursektorn erhöll mycket krisstöd under pandemin och det har skett en viss återhämtning:
"Vilka områden har återhämtat sig svagast från pandemin?"^[317]**

TEMA

URVAL AV SVAR

Förändringar i kulturkonsumtionen, kulturdeltagandet och allmänhetens deltagande

- Publiken är fortfarande försiktiga med att delta i masstillställningar.
- Publiken har inte återvänt till nivån före pandemin.
- Till alla kulturevenemang har allmänheten inte hittat tillbaka, ökningen av andra utgifter (energi, mat etc.) ökar risken för att man inte kan gå på t.ex. teater.
- Allmänhetens och besökarnas beteende inom scenkonst, utställningsverksamhet och evenemang förändras. Det är mycket svårt att förutse antalet besökare eftersom färre biljetter bokas och beslut fattas i sista minuten.
- Pandemin orsakade en så stor fördämning att utbudet av teater/konserter/filmer m.m. blev så stort så att det knappast räckte med publik för alla ändå. Biograferna har drabbats, eftersom publiken hann vänja sig vid att använda streamingtjänster.
- Troligen lider den klassiska musiken och teatern mest. Pandemin synliggjorde åldersstrukturer: en del av publiken försvann av naturliga skäl permanent och samtidigt tillkom inte någon ny publik. Äldre människor har också varit mycket försiktiga när det gäller att komma i gång efter en pandemi, och även gruppresorna är färre.
- Man vågar inte ta ekonomiska risker och det finns inte samma möjligheter till konsumtion som tidigare. Detta kan påverka det konstnärliga innehållet om man satsar på s.k. stora publikens föreställningar och utställningar.
- Vi har haft svårt att få kompensation för uteblivna intäkter och förändrade beteende- och konsumtionsmönster.

Egenföretagare/ frilansande/ fria fältet

- De som återhämtat sig svagast är alla frilanskulturarbetare. Inom alla konstarter lider frilansare och egenanställda mest, då de är till största delen låginkomsttagare och deras skyddsnet även i övrigt är svagare än löntagarnas och företagares.
- Det fria fältet utanför de stora kulturinstitutionerna har återhämtat sig sämst.
- Mest drabbade är musikerna själva och andra frilansande yrken (tekniker osv.) inom musikbranschen. Detta har lett till en kompetensflykt till andra sektorer, och sektorn lider fortfarande av brist på arbetskraft.

Scenkonst (musik, teater, dans, cirkus)

- Scenkonsten och populärkulturen lider mest av pandemin (och stöden räknar inte med all inkomstförlust) och allmänheten fortsätter att vara försiktig med att delta i större evenemang.
- Skådespelarnas arbete polariseras eftersom arbetet hopar sig på grund av senareläggning och avbokningar, en del har mycket arbete och en del väldigt lite arbete.
- Privatfinansierad scenkonst. De har inte huvudmän som kan backa upp på samma sätt som för den offentligt finansierade kulturen. De är också mer beroende av biljettintäkter.

Bildkonst

- De visuella konsterna har redan tidigare varit utsatta.
 - Bildkonstnärernas ställning är fortfarande dålig och har alltid varit det.
 - Bildkonsten, som är underfinansierad i förhållande till exempel scenkonsten.
 - Försäljningen av visuell konst och konsthantverk har ännu inte blivit som förut. Publiken har flyttat till nätet och gallerier har minskat eller upphört med sin verksamhet.
 - Bild- och formkonstnärerna har alltid haft det svårast, vilket visade sig ännu tydligare under pandemin.
-

Unga konstnärer

- Unga och nya band som grundades under pandemitiden befinner sig i en svår situation: kalendern för många spelningar är fortfarande fyllda av etablerade artister under coronatiden efter att de blivit senarelagda. Det är svårare för nya ännu okända band att få spelningar just nu eftersom kalendrarna är fulla. Det är svårt för unga, nytexaminerade att få arbete.
-

Om den här publikationen

Kultursektorns återhämtning och förändring i spåren av covid-19-pandemin

Kulturanalys Norden

Nord 2023:029

ISBN 978-92-893-7651-8 (PDF)

ISBN 978-92-893-7652-5 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/nord2023-029>

© Nordiska ministerrådet 2023

Foto på framsidan i ONLINE / sidan 2 i PDF: Ernest Protasiewicz / Viirus
Publicerad: 31/8/2023

Den här publikationen är utgiven av Kulturanalys Norden på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Kulturanalys Norden utgör ett nordiskt kunskapscentrum för kulturpolitik till nytta för det nordiska kulturpolitiska samarbetet, nationella myndigheter, kulturlivet i de nordiska länderna och nordisk kulturforskning.

Ansvarsfriskrivning

Denna publikation har finansierats av Nordiska ministerrådet. Men innehållet återspeglar inte nödvändigtvis Nordiska ministerrådets synpunkter, åsikter eller rekommendationer.

Rättigheter och tillstånd

Detta verk är tillgängligt under licensen Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Översättningar: Om du översätter detta verk, vänligen inkludera följande ansvarsfriskrivning: Denna översättning är inte producerad av Nordiska ministerrådet och ska inte betraktas som officiell. Nordiska ministerrådet kan inte hållas ansvarigt för översättningen eller eventuella fel i den.

Bearbetningar: Om du bearbetar detta verk, vänligen lägg till följande ansvarsfriskrivning tillsammans med tillskrivningen: Detta är en bearbetning av ett originalverk av Nordiska ministerrådet. De synpunkter och åsikter som uttrycks i bearbetningen är författarens/författarnas egna. Synpunkterna och åsikterna i denna bearbetning har inte godkänts av Nordiska ministerrådet.

Innehåll från tredje part: Nordiska ministerrådet äger nödvändigtvis inte varje enskild del av detta verk. Nordiska ministerrådet kan därför inte garantera att

återanvändningen av innehåll från tredje part inte gör intrång i tredje parts upphovsrätt. Om du vill återanvända innehåll från tredje part står du för de risker sådana upphovsrättsintrång innebär. Du är ansvarig för att avgöra om det finns ett behov av att erhålla tillstånd för användning av innehåll från tredje part. Om ett tillstånd krävs är du också ansvarig för att erhålla ett relevant sådant från upphovsrättsinnehavaren. Exempel på innehåll från tredje part är tabeller, figurer och bilder, men det kan också röra sig av annan typ av innehåll.

Bildrättigheter (ytterligare tillstånd krävs för återanvändning):

Frågor om rättigheter och licenser bör riktas till:

Nordiska ministerrådet/Publikationsenheten

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

Danmark

pub@norden.org

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn

pub@norden.org

Läs flera nordiska publikationer: <https://www.norden.org/sv/publikationer>